KÜRESEL SALGIN SÜRECİ SONUCU DÖNÜŞEN MİMARLIK – ÇEVRE - İNSAN İLİŞKİLERİ: KONUTUN KAVRAMSAL VE İŞLEVSEL DEĞİŞİMİ

Hande AKAR

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL SALGIN SÜRECİ SONUCU DÖNÜŞEN MİMARLIK – ÇEVRE - İNSAN İLİŞKİLERİ: KONUTUN KAVRAMSAL VE İŞLEVSEL DEĞİŞİMİ

Hande AKAR
0000-0001-5905-7720

Doç. Dr. Sebla ARIN ENSARİOĞLU
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2023
Her Hakkı Saklıdır

Sevgisinin ışığıyla tüm karanlıklarımı aydınlatan kıymetli anneme..

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KÜRESEL SALGIN SÜRECİ SONUCU DÖNÜŞEN MİMARLIK – ÇEVRE - İNSAN İLİŞKİLERİ: KONUTUN KAVRAMSAL VE İŞLEVSEL DEĞİŞİMİ

Hande AKAR

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sebla ARIN ENSARİOĞLU

Tarihsel süreç içinde insanoğlu birçok salgınla yüzleşmiş ve bunun sonucunda yaşam tarzlarını, kentlerini ve yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Günümüzde yaşanılan Covid-19 pandemisi de sosya-mekansal ve mimari değişimlere yol açmıştır ve açmaktadır. Tez kapsamında bu değişim konut bağlamında ele alınmıştır. Covid-19 pandemisiyle birlikte alınan önlemler, mimarlık alanında sosyal mesafe, kişisel mekan, mahremiyet, kullanıcı memnuniyeti gibi farklı kavramların tekrar sorgulanmasına yol açmıştır. Konutun pandemi döneminde doğan yeni ihtiyaçları karşılayamamasının gözlemlenmesi; tezin temel araştırma problemini oluşturmuştur. Tez sonucunda, Covid-19 pandemisinin konut mimarisine öğretileri hem kavramsal hem işlevsel anlamda ortaya konmuştur.

Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde; konunun önemine, alanyazınına katkısına, tezin kapsamına ve amacına değinilmiştir. İkinci bölümde; belirlenen üç anahtar kelime olan; çevresel psikoloji, salgın ve konut irdelenmiştir. Üçüncü bölümde; araştırmanın materyal ve yöntemine ilişkin bilgiler verilmiştir. Araştırmanın materyal ve yöntem kısmında, tez gelişim süreci ve yapılan *''Pandemi Sürecinde Evdeki Değişim''* adlı anket çalışmasının nasıl oluşturulduğu anlatılmıştır. Dördüncü bölümde, araştırma bulguları aktarılmıştır. Pandemi sonrası kullanıcının eve yüklediği anlam, karantina sürecinde konut alanlarında doğan yeni ihtiyaçlar, bu yeni ihtiyaçlara göre evde yapılan düzenlemeler ve konutta mahremiyet ve memnuniyetin hangi faktörlere bağlı olarak azaldığı ortaya konulmuştur. Son bölümde ise, çalışmanın bütününe yönelik değerlendirmeler yapılmış ve pandemi koşullarına uyumlu konut tasarımı ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, çevresel psikoloji, konut, mahremiyet, memnuniyet

2023, ix + 135 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

ARCHITECTURE - ENVIRONMENT - HUMAN RELATIONS
TRANSFORMED AS A RESULT OF GLOBAL OUTBREAK:
CONCEPTUAL AND FUNCTIONAL CHANGE OF THE HOUSE

Hande AKAR

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Assoc. Prof. Sebla ARIN ENSARİOĞLU

In the historical process, humans have faced many epidemics and as a result, they have had to change their lifestyles, cities and living spaces. Covid-19 pandemic has also led to socio-spatial and architectural changes. Within the scope of the thesis, this change is discussed in the context of housing. The precautions taken with the Covid-19 pandemic have led to the questioning of different concepts such as social distance, personal space, privacy and user satisfaction in the field of architecture. Observing the housing's inability to meet new needs arising during the pandemic period; constituted the main research problem of the thesis. As a result of the thesis, the teachings of the Covid-19 pandemic on residential architecture have been revealed both conceptually and functionally.

The study consists of five sections. In the first section; the importance of the subject, its contribution to the literature, the scope and purpose of the thesis are mentioned. In the second part, the three main topics related to this subject are examined: environmental psychology, epidemic and housing. In the third part, information about the material and method of the research are explained. In this section, the thesis development process and formation of the survey study which has the title of "Change in the House During the Pandemic" are mentioned. In the fourth chapter, the research findings are presented. The meaning attributed to home during the pandemic process, new needs arising in housing areas during the quarantine period, arrangements made at home according to these new needs and the factors that decrease privacy and satisfaction in housing are revealed. In the last part, the evaluations for the whole study are discussed. Recommendations on housing design for the pandemic are also included.

Key words: Covid-19, environmental psychology, housing, privacy, user satisfaction

2023, ix + 135 pages.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında, destek ve zamanını hiç esirgemeyen, katkıları ile çalışmalarımı zenginleştiren, ne zaman ümidimi kaybetsem önüme yeni pencereler açarak bana farklı bakış açıları kazandıran, ilgi alanım olan konuda çalışmak için beni yüreklendiren çok değerli danışmanım Doç. Dr. Sebla Arın Ensarioğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı hazırlarken engin bilgi ve deneyimiyle yoluma ışık tutan, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca varlığıyla daima güven veren, incelikli kişiliğiyle kendimi özel hissetmemi sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Arzu Ispalar Çahantimur'a; tez savunma jürimde yaptığı yorum ve katkılarla çalışmamı geliştiren, engin tecrübesiyle ufkumu açan Prof. Dr. Fatma Ahsen Özsoy'a; yüksek lisans eğitimim boyunca emeği geçen tüm hocalarıma; hayatım ve tüm eğitim yaşantım boyunca destekleri ve sevgileri ile her zaman yanımda olan, endişelerimi yok eden sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hande AKAR
19/02/2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i
ABSTRACT ii
TEŞEKKÜR iii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ vi
ŞEKİLLER DİZİNİ vii
ÇİZELGELER DİZİNİ viii
1.GİRİŞ 1
1.1 Problem Tanımı ve Önemi 2
1.2 Hipotez ve Araştırma Soruları 2
1.3 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 3
1.4 Çalışmanın Yöntemi 4
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI 5
2.1 Çevresel Psikoloji ve Mimarlık 5
2.1.1. Kişisel mekan, alansallık, mahremiyet ve kalabalık kavramları 12
2.1.2. Yerin anlamı, yer kimliği ve yere bağlılık 17
2.2. Tarihsel Süreç İçinde Konut Kavramı, Gelişimi ve Çevre Psikolojisi Alanında Konutun Yeri 20
2.2.1. Konut ve sağlık 22
2.2.2. Konutta mahremiyet kişisel mekan, alansallık ve konut içi kalabalık 25
2.2.3. Evin anlamı, kimliği ve eve bağlılık ve aidiyet 29
2.2.4. Konut ve memnuniyet 30
2.3. Tarihsel Süreç İçinde Yaşanan Salgınlar ve Mimarlığa Etkisi 32
2.3.1. Geçmiş salgınlar ve mimarlığa etkisi 33
2.3.2. Sağlık krizleri ile konut mimarisinin gelişimi 37
2.3.3. Covid-19 salgını ve mimarlığa etkisi 39
2.3.4. Covid-19 salgını sonrası konut tasarımının geleceğine bakış 43
3. MATERYAL ve YÖNTEM 49
3.1. Tez Gelişim Süreci 49
3.1.1. Konu belirleme ve alanyazın taraması 49
3.1.2. Problemi tanımlama ve hipotezleri belirleme 50
3.1.3. Yöntem belirleme 51
3.1.4. Veri analizi ve çoklu regresyon analizi 51
3.2. Anket Çalışması: Pandemi Sürecinde Evdeki Değişim 54
3.2.1. Demografik yapı 55
3.2.2. Konuta ait bilgiler 57
3.2.3. Değişimin saptanmasına yönelik sorular 57
3.2.4. Memnuniyet ve öneri soruları 58
4. BULGULAR VE TARTIŞMA: COVID-19 SÜRECİNDE KONUTUN DURUMU KAVRAMSAL VE İŞLEVSEL DEĞİŞİMİ 59
4.1 İşlevsel Değişimler 59
4.1.1. Giriş alanları 60
4.1.2. Balkon 63
4.1.3. Açık alan kullanımı 65
4.1.4. Çalışma ortamı 67
4.1.5. Ev içi ortak yaşam alanları 71

4.1.6. Ev dışı ortak alanlar 74
4.2. Kavramsal Değişimler 75
4.2.1. Mahremiyet ihtiyacı - ev içi kalabalık 76
4.2.2. Kişisel alan- kişisel mekan 81
4.2.3. Evin anlam ve kimliği 83
4.2.4. Eve bağlılık ve aidiyet duygusu 85
4.2.5. Ev ve psikolojik sağlık 86
4.2.6. Esneklik ve açık planlı konut 88
4.3 Konut Özellikleri ve Memnuniyet 89
4.4 Bölüm Değerlendirmesi 104
5. SONUÇ 107
KAYNAKLAR 114
EKLER 123
ÖZGEÇMİŞ 135

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler	**Açıklama**
Cm	Santimetre
m	Metre
m^2	Metrekare
p	Anlamlılık düzeyi
d	Hata payı
k	Değişken sayısı
Y	Bağımlı veya açıklanan değişken
X	Bağımsız veya açıklayıcı değişken
X_i	i.birime ait bağımsız değişkenin değeri
Y_i	i.birime ait bağımlı değişkenin değeri
A	Regresyon modelinin sabit terimi
β_1	Bağımsız değişkenin parametre değeri

Kısaltmalar	**Açıklama**
APA	American Psychological Association
CDC	Centers for Disease Control and Prevention
CIAM	Congres Internationaux d'Architecture Moderne
CPSS	Canadian Perspective Survey Series
ILR	Integral Living Research
PPR	People Per Room
PPB	People Per Bedroom
SAMHSA	Substance Abuse and Mental Health Services Administration
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome
USFPP	Unit Square Footage-Per-Person
WHO	World Health Organization

ŞEKİLLER DİZİNİ

		Sayfa
Şekil 2.1.	İnsan-çevre-davranış ve mimarlık ilişkisi	8
Şekil 2.2.	Çevresel psikoloji çalışmaları-ilişkili kavramlar	9
Şekil 2.3.	Mekanın düzenlenmesinde merkezi bir süreç olarak mahremiyet (Altman 1975 ve Göregenli 2013'den değiştirilerek alınmıştır)	13
Şekil 2.4.	Mesafe biçimleri, mahremiyet-kişisel mekan ve alansallık ilişkisi (Hall 1966'dan değiştirilerek alınmıştır)	13
Şekil 2.5.	Yere atfedilen anlam modeli (Gustafson 2001'den değiştirilerek alınmıştır)	19
Şekil 2.6.	İntegral yaşam araştırmasında sağlıklı kentsel konut ortamında savunulan beş temel ilke	24
Şekil 2.7.	Salgın ve mimarlık zaman çizelgesi	34
Şekil 2.8.	Tüberküloz pencereleri (Anonim, 2012b)	38
Şekil 2.9.	Duvar kağıtlarının yerini alan açık renkli boyalar (Yuko, 2021)	38
Şekil 2.10.	Covid-19'un ortaya çıkışı ve yayılışını gösteren önemli tarihler	40
Şekil 2.11.	Covid-19'un mimarlığa etkisi (Megahed ve Ghoneim 2020' dan değiştirilerek alınmıştır)	42
Şekil 2.12.	Pandemi sürecine uygun konut tasarım önerisi-1 (Chayka 2020)	46
Şekil 2.13.	Pandemi sürecine uygun konut tasarım önerisi-2 (Klein 2020)	47
Şekil 3.1.	Bilimsel araştırma süreci (Büyüköztürk ve ark. 2020)	49
Şekil 3.2.	Anket katılımcı profili	56
Şekil 4.1.	Pandemi döneminde konut içi mekanlardaki eylem çeşitliliği ve konutlarda gelişen yetersizlikler	60
Şekil 4.2.	Covid-19 sürecinde açık alan tercihi	66
Şekil 4.3.	Evden çalışmaya adapte olmakta zorluk yaşayanlar(A) - evini bu yeni ihtiyaca adapte etmekte zorluk yaşayanlar(B)	68
Şekil 4.4	Evden çalışma ve uzaktan eğitim için evde tercih edilen mekanlar	69
Şekil 4.5	Mahremiyet düzeyi regresyon analizi normal dağılım grafiği (A) - normal P-P grafiği (B)	79
Şekil 4.6.	Covid-19 sürecinde kişisel mekanın varlığı	83
Şekil 4.7.	Pandemi sürecinde konut memnuniyet modeli	100
Şekil 4.8.	Memnuniyet düzeyi regresyon analizi normal dağılım grafiği (A) - normal P-P grafiği (B)	102

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Ev tasarımının boyutları (Lawrence 1987) 21
Çizelge 3.1. Örnek Likert soru analiz tablosu 52
Çizelge 3.2. Örnek iki değişkenli çapraz tablolama 53
Çizelge 3.3. *p* değerinin yorumlanması (Kul 2014) 55
Çizelge 4.1. Evin giriş alanlarının Covid-19 sürecindeki yetersizliği 62
Çizelge 4.2. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler-giriş alanları 63
Çizelge 4.3. Covid-19 sürecinde balkon kullanımı 64
Çizelge 4.4. Pandemi öncesi ve sonrasında balkonun kullanım amaçları 65
Çizelge 4.5. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler-balkon 65
Çizelge 4.6. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler - evden çalışma ve uzaktan eğitim 68
Çizelge 4.7. Covid-19 sürecinde konutta yakın mesafe 71
Çizelge 4.8. Covid-19'lu aile üyesinin hastalık evresinde konut kullanımı 72
Çizelge 4.9. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler – ortak yaşam alanları 73
Çizelge 4.10. Pandemi öncesi ve sonrasında salonun mutfağın ve yatak odasının kullanım amaçları 74
Çizelge 4.11. Pandemi döneminde konut dışı ortak alanların kullanımı 75
Çizelge 4.12: Çoklu ortak doğrusallık testi sonuçları 78
Çizelge 4.13. Mahremiyet düzeyi model özeti 79
Çizelge 4.14. Mahremiyete etki eden değişkenlere ilişkin regresyon analizi sonuçları 80
Çizelge 4.15. Covid-19 sürecinde balkondan sosyal iletişim 82
Çizelge 4.16. Evin pandemi öncesi ve sonrasında değişen anlamları 84
Çizelge 4.17. Pandemi döneminde konut içinde değişim yenileme ihtiyacı 86
Çizelge 4.18. Konuta bağlılık ve konutta oturma süresi arasındaki ilişki 86
Çizelge 4.19. Eve kapanma ve ruh sağlığı ilişkisi 87
Çizelge 4.20. Pandemi döneminde konut içinde değişim yenileme ihtiyacı 87
Çizelge 4.21. Pandemi döneminde bitki ve yeşil alan ihtiyacı 88
Çizelge 4.22. Pandemi döneminde esnek ve açık planlı konut 89
Çizelge 4.23. Pandemi döneminde konut memnuniyeti 90
Çizelge 4.24. Oda başına düşen kişi sayısı ve oda sayısından memnuniyet ilişkisi 91
Çizelge 4.25. Kişi başına düşen metrekare ve toplam konut alanından memnuniyet ilişkisi 91
Çizelge 4.26. Evin doğal ışık alımı ve doğal ışık alımından memnuniyet ilişkisi 92
Çizelge 4.27. Konuttaki balkon sayısı ve konutun açık alanla ilişkisinden memnuniyet 92
Çizelge 4.28. Balkon başına düşen kişi sayısı ve konutun açık alanla ilişkisinden memnuniyet 93
Çizelge 4.29. Evin manzarası ve manzaradan memnuniyet ilişkisi 93
Çizelge 4.30. Evin kat yüksekliği ve yükseklikten memnuniyet ilişkisi 94
Çizelge 4.31. Banyo sayısı ve banyo sayısından memnuniyet ilişkisi 94
Çizelge 4.32. Banyo başına düşen kişi sayısı ve banyo sayısından memnuniyet ilişkisi 94
Çizelge 4.33. Hijyen alanı sayısı ve hijyen alanı sayısından memnuniyet ilişkisi 95

Çizelge 4.34. Hijyen alanı başına düşen kişi sayısı ve hijyen alanı sayısından memnuniyet ilişkisi 96
Çizelge 4.35. Kat planı ve genel memnuniyet ilişkisi 96
Çizelge 4.36. Görüş alanı ve genel memnuniyet ilişkisi 97
Çizelge 4.37. Konut tipi ve genel memnuniyet ilişkisi 98
Çizelge 4.38. Çoklu ortak doğrusallık testi sonuçları-konutun nitelikleri 101
Çizelge 4.39. Çoklu ortak doğrusallık testi sonuçları-çevresel psikoloji kavramları . 101
Çizelge 4.40. Memnuniyet düzeyi model özeti 102
Çizelge 4.41. Memnuniyete etki eden değişkenlere ilişkin regresyon analizi sonuçları 103
Çizelge 5.1. Pandemi süreci konut tasarım girdileri 107

1.GİRİŞ

Küresel salgın, karantina ve halk sağlığı gibi konular yüzyıllardır mimarlık disiplinin çözüm bulmaya çalıştığı önemli sorunları olmuştur. 2020 yılının başından itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi sürecinde de tekrar gündeme gelmiştir. Bir salgın için ilaç ya da aşı geliştirilmeden önce, bir çözüm olarak yayılımını azaltmak, fiziksel ve yapılı çevreye geri dönmekle başlamaktadır. Salgınlar, tarihsel süreçte enfeksiyon korkusu nedeniyle yapılı çevremizi dönüştürmüştür. Sonuç olarak Covid-19 salgını sonrası da mimarlığın ve şehirciliğin asla eskisi gibi olmayacağı düşünülmektedir (Megahed ve Ghoneim 2020, Makhno 2020, Aragones ve Sevillano 2020, Zarrabi ve ark. 2021, Harairy ve Radwan 2020, Kashdan 2020). Salama (2020) Covid-19 sürecinde birçok farklı şekilde bireyleri, toplulukları ve toplumları etkileyen akademik disiplinlere, mimarlara ve şehir plancılarına düşen görevi; hastalığın yayılmasıyla mücadeleye yönelik Covid-19 önlemlerinin ve yönergelerinin sosyo-mekansal sonuçlarını anlamak için araştırma yapmak ve buna bağlı olarak, ilgili sosyal ve psikolojik sonuçları ele alırken, enfekte olmuş popülasyonları başarıyla barındıran sağlıklı ortamlar yaratmaya yönelik tasarım tepkileri geliştirmek olarak özetlemektedir.

Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde; konunun önemine, alanyazınına katkısına, tezin kapsamına ve amacına değinilmiştir. İkinci bölümde; belirlenen üç anahtar kelime olan; çevresel psikoloji, salgın ve konut irdelenmiştir. Üçüncü bölümde; araştırmanın materyal ve yöntemine ilişkin bilgiler verilmiştir. Araştırmanın materyal ve yöntem kısmında, tez gelişim süreci ve yapılan ‘‘Pandemi Sürecinde Evdeki Değişim’’ adlı anket çalışmasının nasıl oluşturulduğu anlatılmıştır. Dördüncü bölümde, araştırma bulguları aktarılmıştır. Pandemi sonrası kullanıcının eve yüklediği anlam, karantina sürecinde konut alanlarında doğan yeni ihtiyaçlar, bu yeni ihtiyaçlara göre evde yapılan düzenlemeler ve konutta mahremiyet ve memnuniyetin hangi faktörlere bağlı olarak azaldığı ortaya konulmuştur. Son bölümde ise, çalışmanın bütününe yönelik değerlendirmeler yapılmış ve pandemi koşullarına uyumlu konut tasarımı ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

1.1 Problem Tanımı ve Önemi

İnsanların ve kentlerin yaşadığı salgın hastalıklar, mekanların sağlıklı ve iyileştirici etkilerinin önemini ön plana çıkarmakta, bu da çevrenin insan üzerindeki etkisini araştıran çevresel psikoloji alanıyla bağdaşmaktadır. Bu tez kapsamında insan ve ev arasındaki ilişkinin pandemi sürecindeki değişimi çevresel psikoloji kapsamında araştırılmıştır. Covid-19 pandemisi insan algılarını, rutinlerini ve yaşam haritalarını, konut içi ihtiyaçları değiştirmiştir. Evin artık bir sığınağa dönüşmesiyle birlikte çalışma, rekreasyon, eğitim alanlarını da içine alan konutların kullanımı değişmiştir. Sirkülasyon alanları; spor yapmak ve çalışmak için yeni mekanlara dönüşürken, işlevler gece ve gündüz olarak da değişmeye başlamıştır. Örneğin akşam yatak odası olan bir mekan sabah okul haline gelmiştir. Bu dönüşümle birlikte eve yüklenen çok sayıda işlev, onun yeterliliğini sorgulatmaktadır. Konutun pandemi döneminde doğan yeni ihtiyaçları karşılayamamasının gözlemlenmesi; tezin temel araştırma problemini oluşturmaktadır.

İnsanların yaşamlarındaki aksama, kayıp, çalkantı ve travma durumlarında evlerin fiziksel, sosyal ve psikolojik önemi ön plana çıkarılmaktadır. Bu gibi durumlarda, merkezi konutların ve meskenlerin insan refahı ve bireysel, aile ve kültürel canlılık için ne kadar önemli olduğunun farkına varılmaktadır (Altman 1993). Covid-19 pandemisi de Altman'ın (1993) belirttiği bu duruma örnek teşkil etmektedir.

1.2 Hipotez ve Araştırma Soruları

Covid-19 sürecinde konut alanlarında doğan yeni ihtiyaçlar, bu yeni ihtiyaçlara göre konutta yapılan düzenlemeler; kullanıcının konuta yüklediği anlam; çevresel psikoloji kapsamında sosyal mesafe, kişisel mekan, mahremiyet, kullanıcı memnuniyeti gibi farklı kavramların sorgulanması tezin genel araştırma konularıdır. Konutun pandemi döneminde doğan yeni ihtiyaçları karşılayamamasının nedenlerini ortaya koymak ve çözebilmek için temel araştırma soruları şu şekilde sıralanabilir:

-Genel anlamda Covid-19 pandemisinin konut mimarisine öğretileri nelerdir?

-Pandemi sonrası kullanıcının eve yüklediği anlam ve algı değişmiş midir, değiştiyse bu değişim hangi yönde gelişmiştir?

-Karantina sürecinde konut alanlarında doğan yeni ihtiyaçlar nelerdir, bu yeni ihtiyaçlara göre evde ne gibi düzenlemeler yapılmıştır?
-Pandemi sürecinde konutta mahremiyet hangi faktörlere bağlı olarak azalmıştır?
-Pandemi sürecinde konutta memnuniyet hangi faktörlere bağlı olarak azalmıştır?

1.3 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmayla; (kullanıcıların içinde bulundukları pandemi koşullarında) evlerde ne gibi değişimler yaşandığını, mevcut tasarımların yeterli olup olmadığını, konut alanlarında doğan yeni ihtiyaçların tespitini ve eve verilen anlamın bu süreçteki karşılığını bulmak amaçlanmıştır. Covid-19 pandemisinin evin anlam ve işlevini değiştirdiği varsayımıyla hazırlanmış online anket sayesinde elde edilen veriler; pandemi sürecine uygun konut tasarımları geliştirilecek şekilde analiz edilmiştir. Değişen insan ihtiyaçlarına uyarlanabilen tasarımlar yaratmak için, (örneğin çalışma ve yaşam kalıplarını birleştiren yeni yaşam tarzıyla ilgili kavramları belirlemek) gerçek kullanıcılardan bilgi toplamak ve tespit edebilmek kanıta dayalı mimari, sosyal tasarım ve insan odaklı tasarım alanlarında önemli bir esastır. Buradan yola çıkarak bu araştırmanın sonucunda, bundan sonraki süreçte konut tasarımda geliştirilebilecek yaklaşımların tespit edilmesine fayda sağlayacak veriler elde edilmesi hedeflenmiştir.

Amaç pandemi sürecinin, Türkiye kısıtlama getirilen illerdeki konutlar özelinde, etkilerini genel çerçevesiyle ortaya koyabilmektir. Bu iki ana başlık altında yapılmıştır: İşlevsel ve kavramsal. İşlevsel olarak; Covid-19 sürecinde ön plana çıkan, giriş alanları, balkon ve çalışma mekanı gibi fiziksel alanlara odaklanarak konuttaki değişen ihtiyaçları tespit etmektir. Tez gelişme sürecinde de bilgiler bu kapsamla sınırlandırılmıştır. Fakat kavramsal olarak sadece konuttaki mahremiyet ve anlamın tartışılması hedeflense de anket sonuçlarında konuttaki memnuniyete yönelik bir çok bilgi edildiği gözlemlenerek çalışma bu alanda genişletilmiştir. Tez kapsamında elde edilen bulgulara dayandırılarak belirlenen tasarım önerilerinin, gelecekteki yaşanılabilecek pandemik koşullara uygun konut tasarımlarını kolaylaştırması hedeflenmiştir.

1.4 Çalışmanın Yöntemi

Tez kapsamında belirlenen problemleri çözebilmek için alanyazın taraması yapılmış, Covid-19 pandemisine çözüm sunan güncel tasarımlar, kullanım haritaları, makaleler, bildiriler, kitaplar, kongreler vb. araştırılmıştır ve bu bağlamda bir anket çalışması hazırlanmıştır. Yaşanılan Covid-19 pandemisi evrensel bir sorun olarak kabul edildiği için, tez kapsamında düzenlenen anket çalışmasında spesifik odak bir grup seçilmemiştir. Hedeflenen evren; Türkiye üzerinde kısıtlama getirilen büyük şehirlerde yaşayan 15-65 yaş arası ergin bireylerdir. Bunun dışında yurtdışından katılım gösteren 4 katılımcı anket analizine dahil edilmemiştir. Covid-19 sürecindeki kısıtlamalardan dolayı yüzyüze görüşme yöntemi yerine online anket hazırlanarak bir çok platform üzerinden paylaşılmıştır. Analiz için 4 farklı yöntem kullanılmıştır; yüzdelik tablosu, kavramsal analiz, çaprazlama tablolar ve çoklu regresyon analizi. Bu analizler literatürden yararlanarak SPSS ve Excel programlarında yapılmıştır. Normal dağılım göstermeyen veriler gruplandırılarak analiz edilmemiştir. Standart sapmalar göz önünde bulundurulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI

Tezin kuramsal temeller ve kaynak araştırması bölümünde, Covid-19'un konutlardaki etkilerini çevresel psikoloji kapsamında irdeleyebilmek için araştırılan üç ana kavram; konut, salgın ve çevre psikolojisidir. İlk başlık altında; çevresel psikolojinin tanımı, multidisipliner olma özelliği, iki temel kavramı olan çevre ve insandan bahsedilmektedir. Çevrenin sosyal ve fiziksel çevre olarak ayrı ayrı incelenmesi, fiziksel çevrenin de doğal ve yapılı çevre olarak ayrılması ile birlikte mimari ile ilişkisi anlatılmaktadır. Çevresel psikolojinin farklı çevre sınıflandırmaları ile insanın farklı durumları arasındaki karşılıklı etkileşimi kapsadığı özellikle vurgulanmaktadır. Son olarak terimin günümüzdeki karşılıkları ve araştırma konuları anlatılmaktadır. Alt başlıklarda; çevresel psikoloji araştırma konularından olan kişisel mekan, alansallık, mahremiyet, kalabalık, yerin anlamı, yer kimliği ve yere bağlılık konuları irdelenmektedir. İkinci başlık altında; ikinci anahtar kelime seçilen konutun tarihsel süreçteki gelişimine ve çevresel psikolojideki önemine yer verilmektedir. Evin ve konutun kavramsal farkı ortaya konularak, konut tasarımının boyutları açıklanmıştır. Bu bölümün alt başlıklarında ise, konutun sağlıkla ilişkisi ortaya konularak, sağlıklı konut ortamının nitelikleri tartışılmaktadır. Bu kapsamda konutta mahremiyet, kişisel mekan, alansallık ve konut içi kalabalık çalışmaları derlenerek birbirleriyle aralarındaki ilişki irdelenmektedir. Üçüncü başlıkta da benzer olarak; evin anlamı, kimliği, eve bağlılık ve aidiyet kavramları tartışılarak birbirleriyle aralarındaki ilişki incelenmektedir. Konut alanındaki son başlıkta ise konfor koşulları baz alınarak oluşan çevresel yaşamdan doyum ve konfor, çevresel psikolojide memnuniyet kavramı altında tartışılmaktadır. Son anahtar kelime olan salgınlar hakkında öncelikle geçmiş salgınlar ve mimarlığa, özellikle konut mimarisine etkisi araştırılarak, bu bilgiler ışığında yaşanılan Covid-19 pandemi sürecinin olmuş ve olası etkileri tartışılmakta ve konut tasarımının geleceğine bir bakış sunulmaktadır.

2.1 Çevresel Psikoloji ve Mimarlık

İnsan varlığının her yönünü bir ortamda gerçekleştirir. Bir odadan, bir binaya, bir sokağa, bir topluluğa, bir bölgeye, bir ulusa ve dünyaya kadar her zaman yer katmanları

içindedir. Bunun yerine bir araçta, bir şehir parkında, veya vahşi doğada olsa bile hala bir yerlerdedir ve o yer ile etkileşim içindedir (Gifford 2014). Bireyler; gördükleri, öğrendikleri ve başarmak istedikleri şeyler için bu ortamları kullanır, tepki verir, deneyimler ve bir şeyler yapar (Proshansky 1974). Bu süreç incelenmeye ve anlamlandırmaya mecbur olacak kadar karmaşıktır. Bu salt ama birçok etkenden dolayı karmaşık olan gerçekliğin araştırılması ile birlikte, çevresel psikoloji çalışma alanı doğmuştur. Çevre psikolojisinin teorik kökenleri 1950'lere kadar gitmesine rağmen, terim ilk kez 1964'te William Ittelson tarafından New York'ta bir konferansta kullanılmıştır (Göregenli, 2013). Tarihsel süreç içinde birçok tanımı yapılmıştır ve birçok araştırmanın temel konusu haline gelmiştir. APA (American Psychological Association [Amerika Psikoloji Derneği])'nın tanımına göre; çevresel psikoloji "fiziksel çevrenin insan davranışı ve refahı üzerindeki etkilerini araştıran multidisipliner bir alan"dır. Gifford (2014)'a göre; bireyler ile yapılı ve doğal çevre arasındaki ilişkiyi araştıran, yapılı çevrenin daha insancıl hale getirilmesini amaçlayan, davranış araştırmasını da kapsayan geniş bir disiplindir.

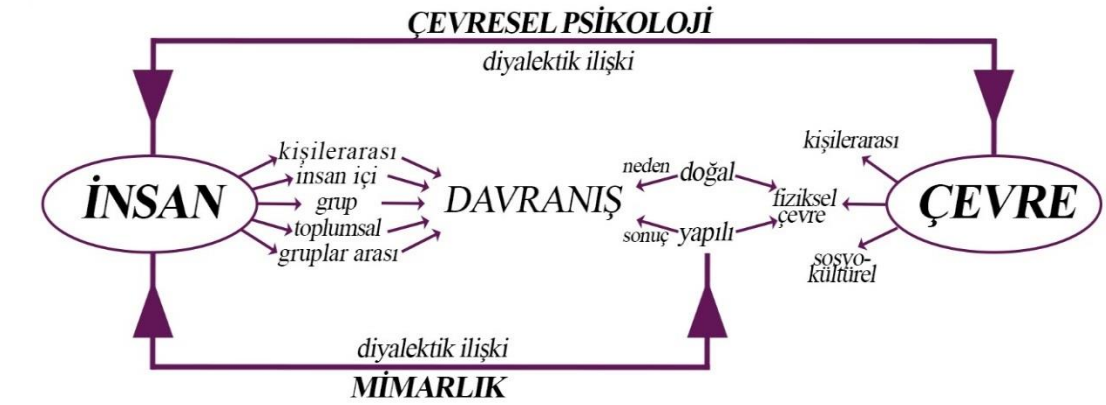
Çevre psikolojisinin bu geniş ve multidisipliner tanımları ile birlikte her ne kadar psikolojinin bir alt dalı olduğu düşünülse de, daha çok psikoloji ile bir dizi disiplin veya alan arasında bir kesişim noktası olarak görülmektedir (Yaşaroğlu 2020). Craik (1973) bu geniş kesişim noktasındaki disiplinleri şöyle sıralar; psikologlara ek olarak, coğrafya, çevre tasarımı ve planlaması (mimari, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, bölgesel planlama), doğal kaynak yönetimi, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji ve mühendislik. Bonnes ve Secchiaroli' ye (1995) göre; alanın ortaya çıkmasında birincil faktör, psikoloji dışındaki bu alanların dış talepleridir. Çevresel psikolojinin doğuşu ve gelişimi, mimari ve çevre planlaması, coğrafya ve biyo-ekolojik bilimler gibi, başlangıçta psikolojiden oldukça uzak olan disiplinlerin ihtiyaçlarından kaynaklanmıştır.

Çevresel psikolojinin iki temel ana kavramı vardır; çevre ve insan. İnsan; içsel, kişiler arası, grup, gruplararası ve toplumsal düzeylerdeki eylemlerini, çevrenin fiziksel boyutunda gerçekleştirir (Bonnes ve Bonaiuto 2002). Çevre psikolojisindeki araştırmalar; bireyleri, kişilerarası ilişkileri, grupları, örgütleri, toplulukları ve hatta

kültürleri ve bunların çevresel faktörlerle olan karmaşık ilişkilerini kapsar (Sundstrom 1996). Fakat çevre kavramı uzun bir zaman fiziksel anlamından uzak kalmıştır. Çevre kavramı, 60'lı yıllara kadar alanyazında sadece sosyal çevreyi belirtmek için kullanılmıştır. Yoğunlaşılan sosyal psikoloji kavramı uzun süre fiziksel ortamı göz ardı etmektedir (Gürkaynak 1988). İki önemli eşik noktasından sonra fiziksel ortamın önemi farkedilmiştir ve mekan çevresel psikolojide daha etken bir anlam kazanmıştır. İlk eşik noktası olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra modern mimarinin savaş sonrası dönemde nezih evler ve sosyal tesisler tasarlamak gibi zorlu bir görevi üstlenmesi ile birlikte çevre kavramının yapısal çevreye odaklanmaya başlamış olmasıdır (Steg ve ark. 2015). İkinci önemli dönüm noktası ise; Barker ve Wright'ın 1955 yılındaki çalışmasında organizmanın kendi doğal ortamında incelenmesiyle birlikte psikolojik araştırmaların sadece laboratuar ortamında değil gerçek dünyada yapılabileceğinin kanıtlanmış olmasıdır (Gürkaynak 1988). 60'lı yıllarda bütün düşünme bilimleri açısından dünyanın artık epistemolojilerle açıklanamayacağı, simülasyonun imkansız olduğu (tekrarının yapay olarak oluşturulamayacağı çünkü her koşulun her insan ve çevre ilişkisi için farklı geliştiği) kabul edilmiştir. Şehirlerin, binaların ve nesnelerin toplamı olmadığını, mekansal düzenlemelerin insan ile ilişkisi içinde anlam kazandığını vurgulayan çalışmalar artarak çevresel psikoloji, fiziksel çevre-psikoloji alanında genişlemeye başlamıştır (Göregenli 2013).

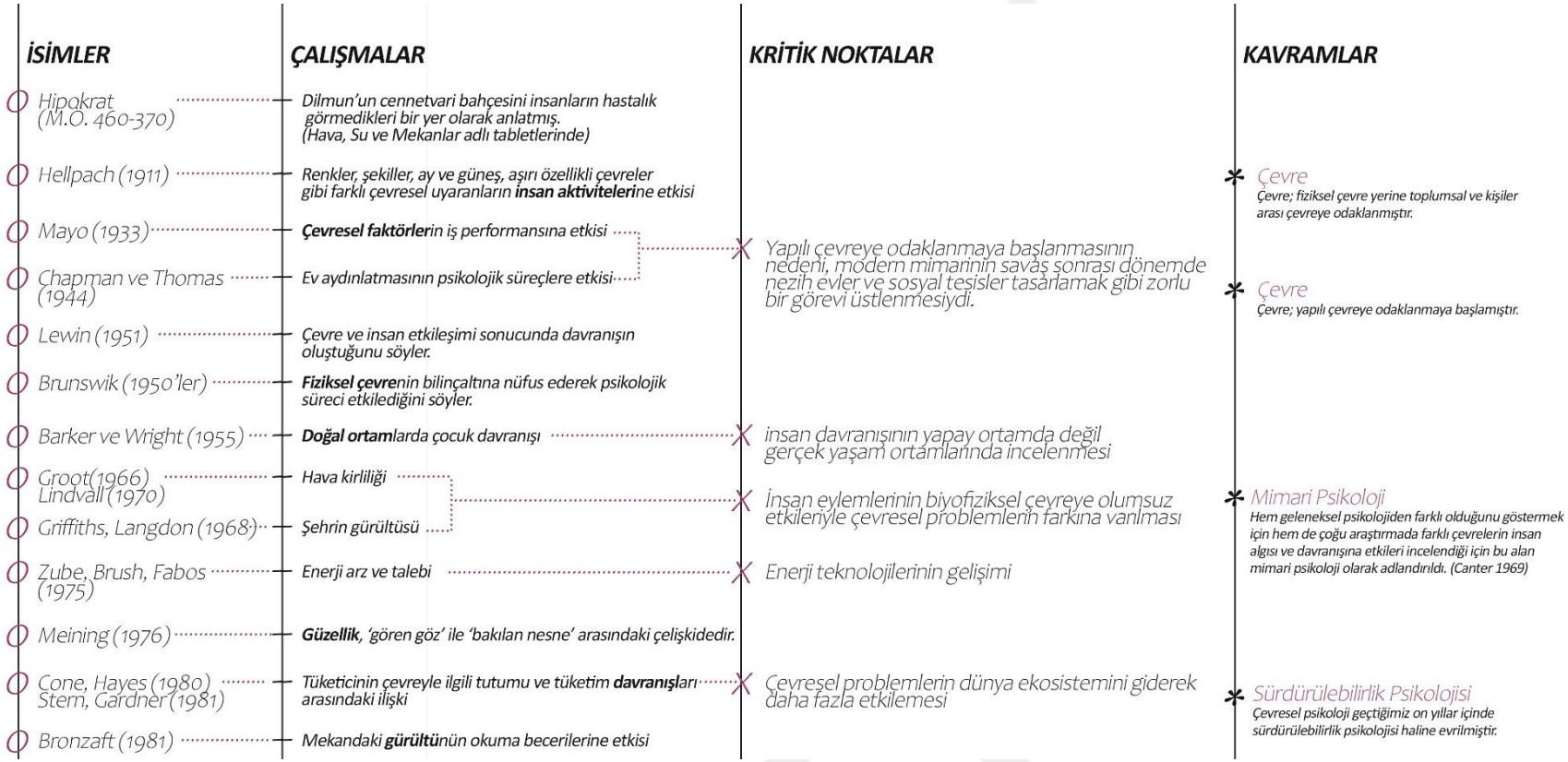
Fiziksel çevre; doğal çevre ve yapılı çevre olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Doğal çevre; insan müdahalesi olmadan, değişikliğe uğramamış çevre olarak tanımlanır. Yapılı çevre ise; insanlığın müdahalesi ile oluşan çevre için kullanılan bir terimdir (Görmez 2015). Bir yandan, inşa edilmiş (mimari, teknolojik ve mühendislik yolu ile) fiziksel çevre düşünüldüğünde, insan davranışı fiziksel çevrenin "sonucu" olarak algılandığı için; "değerlendiren" psikolojik süreçlerin daha "tepkisel biçimleri" incelenmiştir. Öte yandan, doğal çevre düşünüldüğünde, insan davranışı esas olarak bu fiziksel çevrenin bir "nedeni" olarak algılandığı için; "yorumlayıcı" ve "işlevsel" olan psikolojik süreçlerin daha "etkin biçimleri" incelenmiştir (Bonnes ve Bonaiuto 2002). Kişinin gelişen teknolojik imkanlarla birlikte çevreyi şekillendirdiği bilinen bir gerçektir. Fakat bu etkileşimi tek taraflı düşünmek doğru değildir. Binalar da insanları şekillendirir ve davranışlarına yön verir. Bu konuda yaygın olan bir diğer yanlış

düşünce: İnsan-çevre etkileşimini fiziksel çevre ile sınırlı tutmaktır. Gifford (2014) 'a göre; insan sadece binaları değil, aynı zamanda toprağı, suyu, havayı ve diğer yaşam formlarını da şekillendiriyor ve onlar da insanı şekillendiriyor. İnsanın yarattığı çevre sorunları; buna en temel örneklerden biridir. Şekil 2.1'de görüldüğü gibi insanın tüm boyutlarıyla birlikte çevrenin tüm katmanları arasında karşılıklı, bir başka ifadeyle, diyalektik bir ilişki vardır. Mimari ve çevresel psikolojinin kesişim noktası ise çevrenin fiziksel boyutu olan yapılı ve inşa edilmiş çevre ile insan arasındaki diyalektikte saklıdır. İnsanın yapılı çevreyi nasıl algıladığı, zihinde yeniden nasıl anlamlandırdığı ve tekrar nasıl kurguladığı, mekanın ruh sağlığını iyileştirici etkileri gibi birçok ana başlıklar yardımıyla insan ve yapılı çevre arasındaki ilişkiyi açıklamak mümkündür.

Şekil 2.1. İnsan-çevre-davranış ve mimarlık ilişkisi

Şekil 2.2' de görüldüğü gibi çevresel psikoloji aslında 1910'lu yıllarda ortaya çıkmıştır. Endüstrinin gelişimi, üretkenliğe odaklanılması, 1930'larda psikologların farklı çalışmalar ortaya koymasına neden olmuştur. Dışarıdan gelen ses günışığı vb gibi etkenlerle insanın verimliği arasındaki ilişki sorgulanmaya başlanmıştır (Mayo 1933). Günümüze doğru gelindikçe; sosyal tasarım, kanıta dayalı tasarım, biyofilik tasarım ve sürdürülebilir tasarım gibi önemli kavramların temelinde çevresel psikoloji ve mimarlık alanındaki çalışmalar yer almaktadır. Çevresel problemlerin dünya ekosistemini giderek daha fazla etkilemesiyle birlikte, çevresel psikoloji günümüze doğru sürdürülebilirlik psikolojisine evrilmiştir. Şehrin gürültüsü (Griffiths ve Langdon 1968), hava kirliliği, enerji arz ve talebi (Zube ve ark. 1975) gibi konular çevre-insan etkileşimi kapsamında

Şekil 2.2. Çevresel psikoloji çalışmaları-ilişkili kavramlar

Şekil 2.2. Çevresel psikoloji çalışmaları-ilişkili kavramlar (devamı)

incelenmeye başlamıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde; iyileştirici tasarımlara odaklanan araştırmalarla birlikte gerçek doğadan, mimaride doğanın ve fraktal geometrinin taklit edilmesine (Hagerhall ve ark. 2004) doğru genişleyen bir çevresel psikoloji alanı doğmuştur (Steg ve ark. 2015) Yirmi birinci yüzyılda çevre psikolojisinin araştırma alanını genişleten bir diğer unsur, internetin etkisi olmuştur. Sanal ortamların esasen gerçek dünyada işleyen mekanlar haline gelmesi ve genişlemesi de bu alana yeni açılımlar getirme potansiyeline sahiptir (Demick ve Piotrowski 2018).

Yaşaroğlu (2020) çevresel psikoloji alanındaki genel konu başlıklarını şöyle sıralamaktadır: Yön bulma, davranışın mekansal-fiziksel boyutu, mekansal davranış, kişisel alan, alansallık, mahremiyet, sürdürülebilirliğin desteklenmesi, çevresel kimlik ve doğa, restoratif çevre, yer bağlılığı, bina tasarımların geliştirilmesi, politika belirleyicilik. Bu alanda en gelişmiş dergilerden biri olan Çevresel Psikoloji Dergisi (Journal of Environmental Psychology) güncel araştırma alanlarını ise şöyle sıralamaktadır: İnsanların ve doğanın psikolojik ve davranışsal yönleri, bilişsel haritalama, mekansal biliş ve yön bulma; insan eylemlerinin ekolojik sonuçları; yer, yere bağlılık ve yer kimliği teorileri; çevresel riskler ve tehlikeler; algı, davranış ve yönetim; binaların ve doğal peyzajların algılanması ve değerlendirilmesi, fiziksel ve doğal ortamların insan bilişi ve sağlığı üzerindeki etkileri; çevre yanlısı davranış, normlar, tutumlar ve kişilik teorileri; sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği psikolojisi, kaynak yönetiminin ve krizlerin psikolojik yönleri; sosyal alan kullanımı: kalabalık, mahremiyet, bölgesellik, kişisel alan, işyerlerinin, okulların, konutların, kamu binalarının ve kamusal alanların fiziksel yönlerinin tasarımı ve bunlarla ilgili deneyimler (Anonim 2021). Çevresel psikolojideki bu konularda incelenen etkiler arasında ise; çevresel stres faktörleri (gürültü, kalabalık, hava kirliliği, sıcaklık vb.); tasarım değişkenleri (aydınlatma vb); teknolojinin tasarımı (ergonomi vb); ve kat planı düzenleri, binaların boyutu, konumu ve doğaya yakınlık gibi faktörler yer almaktadır. (APA 2021)

Çevre psikologları fiziksel çevreyi, geleneksel psikolojinin fiziksel uyarıcılarını (ışık, ses, sıcaklık, şekil, renk gibi) belirli fiziksel nesnelere dönüştürerek incelemeye eğilimli olmuşlardır (Proshansky 1974). Göregenli (2013) bunun nedeninin; geleneksel

psikolojiden beklentinin ‘‘insan davranışını görülebilir, ölçülebilir yönleriyle anlama zorunluluğu’’ olduğunu söyler. Başlangıçta içinde bulunan yer, bir fizik evren, bir renk, bir doku gibi fiziksel uyaranlardan ibaret edilgen bir arka plan olarak görülmekteydi. Proshansky (1974)’e göre bu noktada insanın karmaşık doğasının unutulmaması gerekir. Karmaşıklığa yaptığı bu vurgu, bu tür karmaşık insan ortamlarının gerçek fiziksel boyutlarıyla ilgilenmemek anlamına gelmez, ancak bu ortamlarda devam eden karmaşık insan etkinliklerini gerçekten besleyen, şekillendiren ve altında yatan boyutları belirleme ihtiyacı anlamına gelir. Bununla ilgili yapılan güncel bir çalışmada; Vink ve ark. (2016) insanların inşa edilmiş çevreyi fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyo-kültürel tüm düzeylerde algıladığı ve zaman içerisinde değişerek konfor koşullarına göre değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda çalışılmış konular, kişisel mekan, alansallık, mahremiyet, yerin anlamı, aidiyet gibi kavramlar ile ilişkilendirilmiştir. Bir sonraki bölümde bu alt başlıklar incelenmiştir.

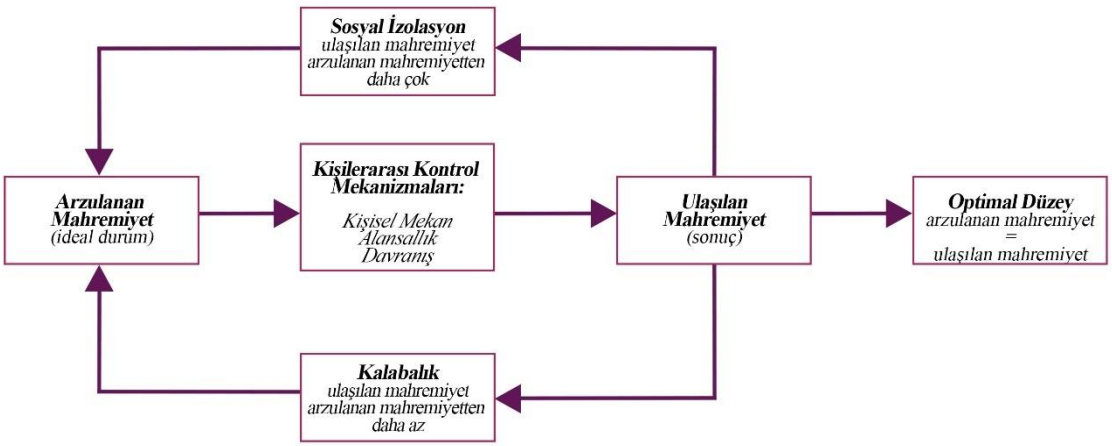
2.1.1. Kişisel mekan, alansallık, mahremiyet ve kalabalık kavramları

İnsan ve çevre ilişkisini anlamlandırmaya çalışan çevre psikolojisi alanında, mekansal boyut ile ilgili yapılabilecek ilk sınıflandırma, kuşkusuz ki kişiyi çevreleyen alana odaklanmak ile ilgili olacaktır (Yaşaroğlu 2020). Bu çevreleyen alan birçok farklı isim, anlam ve sınıflandırmayı içinde barındıran geniş bir çalışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi içgüdüsel olarak bu alanı korumak istemektedir, müdahaleleri tehdit olarak algılamaktadır ve alansallık tepkileri göstermektedir. Bu anlam ve algılama ile çevreyle kurulan ilişki; kişisel mekan, alansallık ve mahremiyet kavramlarını doğurmaktadır. 70li yıllarda çevre ve davranış arasındaki ilişki üzerine hızla genişleyen disiplinler arası bir alanyazın oluşmuştur. Bu alanyazının çoğu bilimsel disipline göre değişen vurgu ile kişisel alan, bölgesellik mahremiyet ve kalabalık (yoğunluk) konularına odaklanmıştır (Gove 1978).

Bu kavramlar mekan düzenleme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Altman, fiziksel ve sosyal çevre ile davranış arasındaki ilişkiyi anlamada anahtar kavramın mahremiyet olduğunu ve bu kavramın kişisel alan, bölgesellik ve kalabalıklaşmayı içeren birbiriyle ilişkili konuları anlamak için merkezi olduğunu savunur (Gove 1978). Bu sebeple, tez kapsamında ilk olarak mahremiyet kavramı anlatılmıştır. Mahremiyet kavramının

geliştirilmesi, çevre tasarımcısının da mahremiyeti sağlamak için daha kolay kullanılabilecek fiziksel mekanlar tasarlamasına yardımcı olacaktır (Marshall 1972).

Çakın'a (1988, s. 21-22) göre mahremiyet ''kişiye veya bir gruba diğerlerinin optimum düzeyde yaklaşma koşulu'' olarak tanımlanabilir. Burada söz konusu olan, uygun bir toplumsal ilişki düzeyidir, ne fazla ne az. Siyaset bilimcisi olan Westin (1966) bu konuda birçok araştırma yapmış ve mahremiyetin sistematik analizini ortaya koymuştur ve 4 temel işlevini açıklamıştır. Bunlar; kişisel özgürlüğü sağlama, duygusal rahatlama, kendini değerlendirmeye imkan sağlama ve iletişimin sınırlarını çizmek için oto kontroldür. Altman(1975) için mahremiyet, kişilerarası sınır kontrolü veya kendine erişimin seçici kontrolüdür. Şekil 2.3'de görüldüğü gibi arzulanan ve ulaşılan gerçek mahremiyet düzeyleri birbirinden ayrılır. Optimum mahremiyet seviyesi; arzulanan ve ulaşılan mahremiyetin aynı olduğu, sosyal izolasyon mahremiyet seviyesi; ulaşılan mahremiyetinin arzulanandan daha çok olduğu, kalabalık mahremiyet seviyesi ise; ulaşılan mahremiyetin arzulanandan daha az olduğu yani gerçek mahremiyetin sağlanamadığı seviye olarak tanımlanabilmektedir (Margulis 2011).

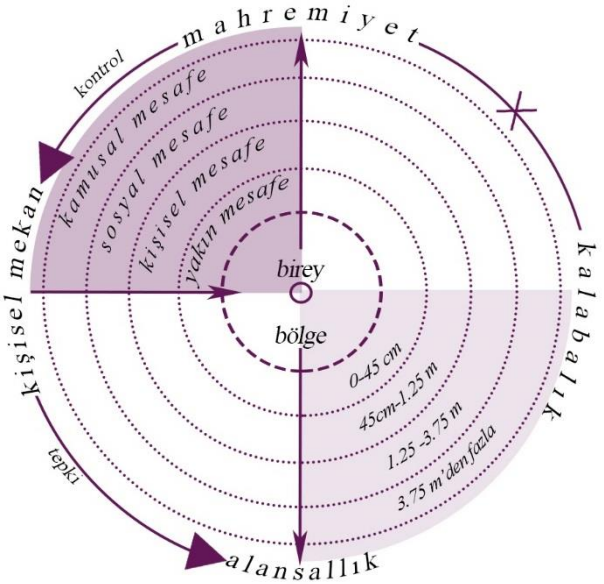
Şekil 2.3. Mekanın düzenlenmesinde merkezi bir süreç olarak mahremiyet (Altman 1975 ve Göregenli 2013'den değiştirilerek alınmıştır)

Mahremiyet düzeyini değişen ihtiyaçlara göre ayarlama yeteneği önem kazanır. Seçim, mahremiyetin kazanılması için gerekli görünmektedir: örneğin, sadece yalnız olmak yeterli değildir; insan tercih ettiği zaman yalnız olmalıdır (Marshall 1972). Her zaman

oturulan koltuğa başkasının oturmaması için, mülkiyet gösteren belirli nesneler koymak, rahatsız olduğumuz bakışlardan vücudumuzu başka bir yöne çevirerek kurtulmak mahremiyet göstergelerindendir. Mahremiyeti etkileyen faktörler; kentleşme, bireyselleşme, insan ilişkilerindeki değişim, modernitenin etkisiyle güvensiz insan ilişkileri, nüfusun kalabalık olması, kurumsal yaşam, normlar, gizlilik kuralları, yaş ve kişilik olarak sıralanabilir (Göregenli 2013).

Kişi doğası gereği tanımadığı kişilerle belli bir mesafeyi korumak ister. Günlük yaşantısında da bu mekanizma işler. Örneğin, toplumsal yaşantıda boş yer varsa herhangi birine en yakın olabileceği konuma oturmaz. Bu içgüdüsel davranış, kişisel mekan kavramı ile ilgilidir. Benzer şekilde boş yer olduğu halde yan koltuğa oturan kişi, tedirginlik yaratabilir. Görülmeyen ama ihlal edildiğinde rahatsız olunan bu sınırlara veya bölgeye kişisel mekan (alan) denilmektedir.

1950'de kuş bilimciler tarafından yapılan ‘‘Wild Animals in Captivity’’ adlı çalışma ile 4 temel mesafe tanımlanmıştır: kaçma mesafesi, kritik mesafe, kişisel mesafe ve sosyal mesafe. Bu çalışma, sonrasında Hall'un mekansal mesafe sınırlandırmasının da temelini oluşturmuştur (Göregenli 2010). Hall(1966) ‘‘İnsanın sınırı, derisiyle başlar ve derisiyle biter.’’ düşüncesine karşı gelerek beden dışını saran bir balon gibi mesafeleri tanımlamıştır. Bunlar, Şekil 2.4'de ifade edildiği gibi, sırasıyla; yakın mesafe, kişisel mesafe, sosyal mesafe ve genel mesafedir. Yakın (mahrem) mesafe (0 – 45 cm); koruma alanımızdır. Kişisel mesafe (45 cm - 1.25 m); iki kişinin her iki kolu da uzatırsa parmaklarına dokunabileceği bir noktaya kadar uzanır, gerçek anlamda fiziksel egemenliğin sınırıdır. Sosyal mesafe (1.25 m - 3.70 m); insanları birbirinden izole etmek veya perdelemek için de kullanılabilen, kişisel olmayan eylemlerin gerçekleştiği mesafedir. Birlikte çalışan insanlar yakın sosyal mesafeyi kullanma eğilimindedir. Rubin (1980, s. 289) ise sosyal mesafeyi; ‘‘bir kişinin başka bir kişi veya grupla ilişki kurmaya istekli olduğu yakınlık derecesi’’ olarak tanımlamıştır. Kamusal mesafe (3.70 m den fazla) ; tanınmış kişilerle sınırlı olmayan, herkes tarafından kullanılabilen genel alandır (Hall 1966).

Şekil 2.4. Mesafe biçimleri-mahremiyet-kişisel mekan ve alansallık ilişkisi (Hall 1966'dan değiştirilerek alınmıştır)

Yakın mesafe bölgesi ve ihlaline verilen tepkiler, kişisel alanı etkileyen diğer faktörlerle birlikte kişilerarası duruma da bağlıdır. Sundstrom ve Altman'ın (1976) çalışmasında, bu mesafeler kişilerin iletişim kurduğu kişilerin yabancı yada tanıdık oluşuna göre yorumlanmaktadır. Hall'un (1966) tanımladığı ''yakın mesafe''; Sundstrom ve Altman'ın (1976) çalışmasına göre ''rahat bölge'' dir. Arkadaş veya akrabalar arasında devam eden etkileşim, yabancılar arasındaki etkileşim ve iki yabancının etkileşimi beklemediği durumlardaki etkileşim olmak üzere 3 kategoride analiz etmektedir. Bu üç kişisel alan profilini; oturarak ve ayakta etkileşim, cinsiyet, konuşma konularının samimiyeti veya mahremliği ve durumsal değişkenler (kalabalık yada olmayan ortam) gibi niteleyici değişkenler açısından tartışmaktadır (Sundstrom ve Altman 1976). Oturarak etkileşim ve erkek-erkek arasındaki etkileşimde nispeten daha fazla mesafenin kullanıldığı tespit edilmiştir. Altman ve Haythorn'un (1965), izole edilmiş ve izole edilmemiş gruplarda kişilerarası iletişimi araştırdığı bir başka çalışmasında da; izolasyon geçirmiş gruptakilerin daha mahrem ilişkiler kurmaya açık, kişisel bilgilerini paylaşan iletişimlere daha yatkın ve daha yakın iletişim mesafeleri kullanmaya eğilimli oldukları keşfedilmiştir.

Kişisel mekan ve alansallık temelde kişinin mahremiyet ihtiyacını düzenlediği araçlardır. Kalabalık ise bu mahremiyetin sağlanamaması koşulunda ortaya çıkar. Kişi ve çevre etkileşimini anlamak bu sistemi (bkz. Şekil 2.4) çözmekle başlar (Göregenli 2013). Kişisel mekan, mekanın çeşitlenen esnek kullanımlarıyla birlikte kişiselleşmesinde önemli rol oynar. Ünlü(1998)'ye göre bu kavram; insanların sosyal etkileşimini ve bağlılığını artırarak, sert mekanlar yerine canlı mekanlar yaratmayı kolaylaştırır. Kişileşmenin az olduğu mekanlar ise, monotonluk yaratarak boş, sıkıcı alanlar olarak algılanır. Kişiselleştirilebilir tasarımlar, insanların benliklerini yaratmasını ve yakın çevreleri ile kişisel zevk ve beğenilerini yansıtmalarına imkan tanır. Bir kişinin odasındaki resimler, süsler, eşyalar, bu eşyaların düzeni kişiliğinin ifadesidir (Gürkaynak 1988). Bu kişiselleşmiş mekanlar, bölgesel davranışı tetikler bu da bizi bir diğer kavram olan alansallığa ulaştırır.

Rubin (1980, s. 287) alansallık kavramını şöyle tanımlar: '' bir kişinin veya grubun belirli bir yere sahip oldukları ve diğerlerinin oradaki davetsiz misafirler olduğu algısı '' Bu kavram, psiko-sosyal alan, savunulan mekan veya bölgesel davranış olarak da karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak, bölgesellik, bir kişinin (veya kişilerin) "onun" olarak nitelendirdiği ve kendisinin (veya başkalarıyla birlikte) belirli bir süre boyunca az çok özel olarak kullandığı fiziksel çevre ile ilgili olarak sergilediği bir dizi davranış olarak karakterize edilebilir.

Bölge; bir organizma tarafından işaretlenip savunulan ve yaşamı sürdürme faaliyetleri için kullanılan sabit bir coğrafi alanı ifade eder. Kişisel alan zaman zaman geçici veya taşınabilir bir bölge olarak tanımlansa da, iki kavram arasında önemli farklılıklar vardır. Bölge, sabit bir coğrafi konumu ifade ederken, kişisel alan sabit bir alanı içermez. Bölgenin sınırları işaretlenmiştir, kişisel alanın ise görünmezdir. Kişisel alanın merkezinde vücut bulunurken, bölgenin merkezi olarak ev veya yuva vardır (Sommer 2002). Bölgesellik ve mahremiyet sezgisel bir düzeyde önemli ölçüde örtüşüyor gibi görünmektedir; mahremiyetini veya bölgesini korumaya çalışan kişi, her iki durumda da başkaları tarafından işgal edilmeme hakkını savunmaktadır ve mahremiyeti ihlal edilen birinin davranışı, bölgesi işgal edilmiş birinin davranışına benzer (Edney ve Buda 1976).

Yoğunluk genellikle nesnel olarak birim alana düşen kişi sayısı olarak tanımlanmasına rağmen, büyük ölçüde öznel bir kavramdır. Bu öznellik; insanlar arasındaki kalabalık olma algısını etkileyen büyük kültürel farklılıklara işaret etmektedir. Örneğin Japonya dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biri olmasına rağmen gelenekler ve yaşam tarzları kalabalık olma hissini azaltmaktadır. Kalabalık kavramı, psikolojik ve fiziksel faktörlerin karşılıklı ilişkisini gösteren bir kavramdır. Bir başka ifadeyle, insanda kalabalıklık hissi olabilir ama bu duyguyu besleyen şey kısıtlı bir alanda 'çok fazla' insanın bulunması olmak zorunda değildir. Bu duygu kişinin yaşam alanının işgal edilmesine bağlanabilir veya insanı ve faaliyetlerini barındırmak için belirli bir alan hacminin eksikliğinden kaynaklanabilir (Rubin, 1980).

2.1.2. Yerin anlamı, yer kimliği ve yere bağlılık

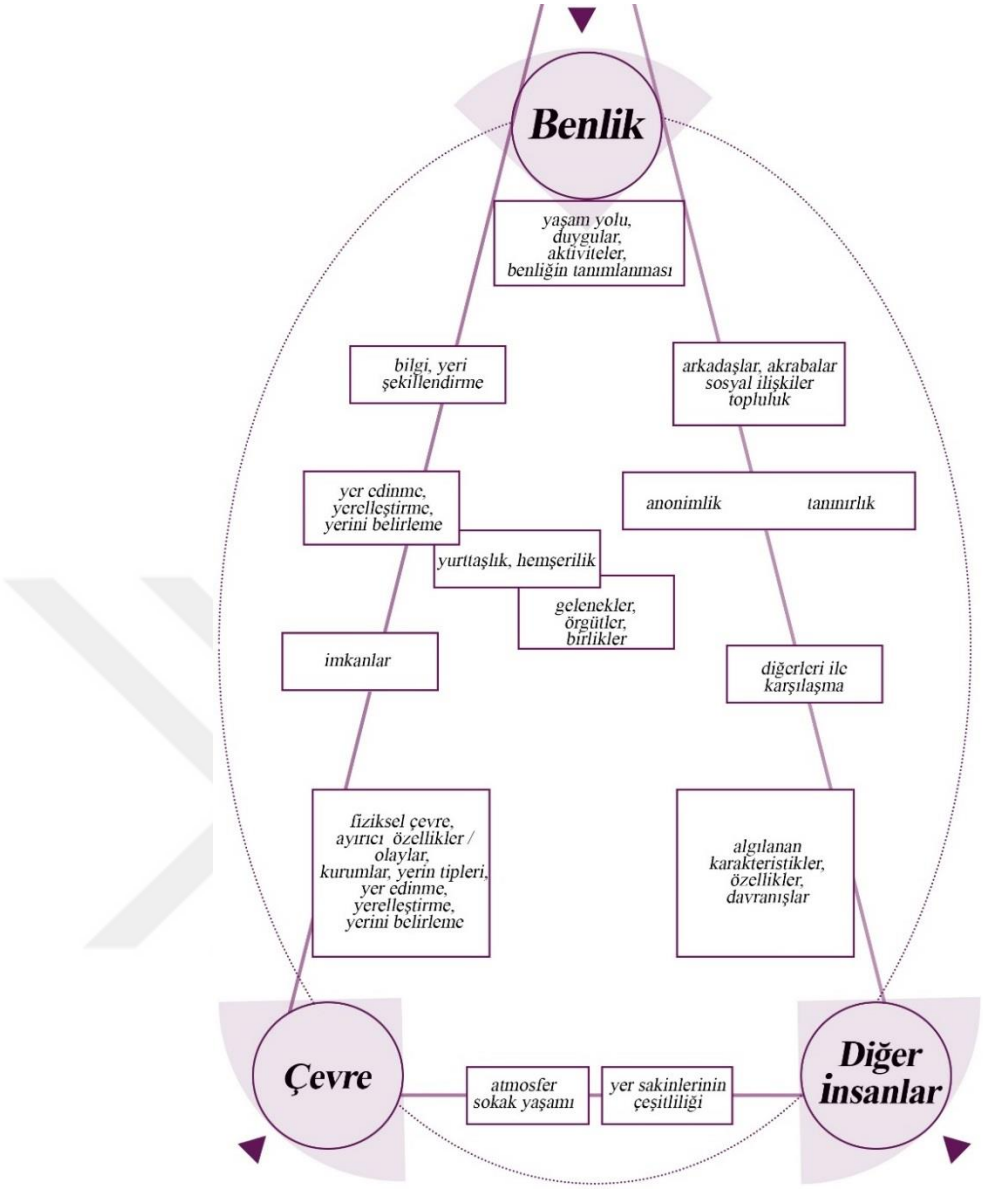
İnsanların yerle ilişki kurma biçimleri; çevresel psikolojide sıkça araştırılan konulardan biridir. O yere yüklediği anlam, o yer için oluşturulan kimlik ve yere bağlılık duygusu bu başlık altında incelenmiştir. Alanyazın taramasında, insanların yer ile olan ilişkilerini açıklamak için birçok kavramın kullanıldığı görülmüştür. Bunlar; yerin anlamı, yer kimliği, yere bağlılık, topluluk bağlılığı, topluluk duygusu, yer bağımlılığı ve yer duygusudur. Yerin anlamı, yer kimliği ve yere bağlılık daha sık kullanılan terminolojilerdir (Göregenli 2013). Kavramlar arasında anlamsal farklar olsa bile bu ayrımlar çok net değildir ve çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmektedir.

İnsanların ne olduklarını ve ne olabileceklerini anlamak için, insanlar ile çevrelerindeki nesneler arasında neler olup bittiğini anlamak gerekir. Neye, değer verildiği ve neden ve ne anlamda değer verildiğini anlamak, insanoğluna ilişkin bilginin önemli bir parçası olarak görülmektedir (Csikszentmihalyi ve Halton 1981). İnsanların hayatlarını sürdürdükleri fiziksel ortamları içsel olarak nasıl temsil ettiklerine dair bilgi, aynı zamanda nereye gidecekleri ve orada ne yapacakları konusundaki seçimleri gibi birçok bilginin anlaşılmasına da yardımcı olabilir. Bir yerin veya yer anlamının içsel temsilinin en az üç farklı bilgi türüne dair fikir sağladığı düşünülmektedir.
-Mekânın nesnel nitelikleri hakkında bilgi,

-Mekanın kalitesi hakkında bilgi,
-Mekanda meydana gelen davranışlar hakkında bilgi. (Randy ve ark. 1983)

Mekanın kullanıcısı olmasa bile, o yere ait bir sembol ya da referansın var olması o yere bir anlam yüklemek için yeterli olabilmektedir (Francis 1987). Dolayısıyla, yerin kimliği yerin anlamını etkiler. Gustafson'un (2001) yerin anlamlarıyla ilgili çalışmasında katılımcılara yaşamları boyunca yaşadıkları yerler ve onlar için önemi, mekansal düzeyde bağlılıkları sorulmuştur. Bunun sonucunda verilen anlamların; benlik, çevre ve diğer insanlar arasında haritalanabileceği üç kutuplu bir üçgen modeli oluşturulmuştur.

1. Benlik: Yerler genellikle son derece kişisel anlamlara sahiptir, duygular ve anılar açısından ifade edilir. Yerler aynı zamanda bir kendini tanımlama kaynağı olarak tanımlanır.
2. Benlik-Diğer insanlar: Mekanlar genellikle, katılımcıların orada yaşayan insanlarla ya da yakınlarıyla sosyal ilişkilerinin yarattığı topluluk duygusu nedeniyle anlamlı hale gelir.
3. Diğer insanlar: Yerler, herhangi bir sosyal ilişkiye veya karşılaşmaya atıfta bulunmaksızın 'diğerleri' ile de ilişkilendirilebilir. Bu durumlarda yerlere, sakinlerinin algılanan özellikleri ve davranışları aracılığıyla anlam atfedilir.
4. Diğer insanlar-Çevre: orada yaşayanların özellikleri kentsel çevrenin kendisini karakterize eder hale gelir. örneğin; göçmenlerin yaşadığı bölgenin bir 'göçmen banliyösü' olarak anlatılması.
5. Çevre: Çoğu zaman yerin anlamı ne benliğe, ne de başkalarıyla ilişkilere veya onların algılarına bağlıdır. Yapılı çevrenin ayırt edici özellikler ve orada gerçekleşen olaylar da önemli olabilir. Örneğin; sanayi şehri, tarım alanı.
6. Çevre-Benlik. Yerin anlamları benlik ve çevre arasındaki ilişkiyle de ilgili olabilir, bu durum fiziksel çevrenin kullanıcılar tarafından şekillendirilmesi ile ilgilidir, Örneğin; yaşadıkları evleri inşa edenler
7. Benlik-Çevre-Diğer İnsanlar: Bazı anlamlar üç kutbu da içerir. Bir kuruluşun, yurttaşlığın yeri anlamlı kıldığı durumlarda, hem kendisinin hem diğerlerinin, hem de çevrenin yerin genel anlamına katkıda bulunduğu açıktır (Şekil 2.5).

Şekil 2.5. Yere atfedilen anlam modeli (Gustafson 2001'den değiştirilerek alınmıştır)

Benlik, fiziksel çevre ve sosyal çevre kutuplarında yere yüklenen anlamlar, o yere kimlik kazandırırlar. Mekana bağlılık, bireyin mekana yönelik yaşadığı duygulanım ve insanın biyolojik olarak aidiyet hissetme duygusundan kaynaklanan mantıksal bir aşamadır (Göregenli, 2013). Yere bağlılık, duygusal ve kültürel bağlarla oraya çekildikleri bir yere veya bölgeye duygusal anlamlar ve sağduyu yükleyerek oluşturulan ve insanların mekanı nasıl algıladıklarını ve bulundukları yerle nasıl ilişki kurduklarını açıklayan sembolik bir ilişkidir (Altman ve Low 2012). Manzo (2005), kişinin genellikle unutulmaz veya önemli olayların meydana geldiği ortamlara bağlandığını

savunur. Bu kimi zaman bir çamaşırhane, kimi zaman bir depo olmuştur. Bu mekanlar genellikle "gündelik yaşamda deneyimlenen rutin" sıradan yerlerdir, ödüllü bir tasarıma veya üne sahip değillerdir. Böylelikle, kişinin yere bağlılığın yerin niteliklerinden bağımsız olduğu kanıtlanmıştır. Özetle; yere bağlılık, anlam yükledikleri çevrelerine karşı geliştirdikleri alışkanlık ve bağı ifade ederken, yer kimliği benlikle mekan arasındaki iletişimin ifadesidir, onu tanımlama açıklama çabasıdır.

2.2. Tarihsel Süreç İçinde Konut Kavramı, Gelişimi ve Çevre Psikolojisi Alanında Konutun Yeri

Konut; bir ya da daha çok insanın ikamet ettiği yer olarak tanımlanmaktadır. Ev ise yalnızca bir ailenin oturabileceği şekilde ve büyüklükte yapılmış konut olarak tanımlanmaktadır (Hasol 2009). Ev kavramı, daha çok yaşantısal mekanı anlatırken, konut kavramı ise, yaşanan mekanın sosyal, fiziksel ve mekansal yanlarına vurgu yapmaktadır. Ev, konuta göre daha öznel, kişisel ve sembolik anlamlar taşır. Konutu, günlük ihtiyaçları karşılayan, fiziksel olarak yorumlayan geometrik anlayışın karşısında, evi bireylerin algı ve davranışları üzerinden yorumlayan yaşantısal bir mekan anlayışı olan fenomenolojik yaklaşım vardır (Göregenli 2013). Bu bağlamda; tezin bundan sonraki kısmında, bu ayrım göze alınarak ev ve konut kavramları tercih edilmiştir.

Ev, birçok alan tarafından araştırılan önemli bir araştırma konusudur ve bu yüzden zamanla ev ile ilgili farklı tanımlar ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Ev; Gürkaynak'a (1996) göre, yer kimliği tohumlarının ilk ekildiği kardeşlenmiş davranış alanı ve çok bölümlü alanlar kümesi, Werner'a (1987) göre, çeşitli kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve sürdürülmesi için bir ortam ve Lawrence'e (1987) göre, ev içi faaliyetler için barınak ve koruma sağlayan, hanehalkı üyeleri için mekanı tanımlayan ve sınırlayan fiziksel bir birimdir. Ancak aynı toplumdaki evlerin farklı şekil ve boyutlarda olması ve çeşitli yapı malzemeleriyle inşa edilmesi, tasarımlarını belirlemede pragmatik parametrelerin ötesinde diğer faktörlerin de en azından eşit öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu faktörler şekilde gösterildiği gibi; kültürel, sosyo-demografik ve psikolojik olmak üzere üçe ayrılarak incelenir. (Çizelge 2.1.) Rapoport (1969), ev tasarımının belirleyicileri olarak kültür dışındaki faktörlerin aleyhine önemli kanıtlar sağladıktan sonra, evin sadece fiziksel kuvvetlerin veya herhangi bir tek

nedensel faktörün sonucu değil, bütün sosyal ve kültürel faktörlerin sonucunda oluştuğunu savunmaktadır. Lawrence (1987) ise bu görüşü destekleyerek, evin sadece "bölgesel bir çekirdek" ya da "uzayda düzenleyici bir ilke" den ibaret olmadığını belirtmektedir. Ev; kültürel, sosyo-demografik ve psikolojik tüm boyutlar tarafından tanımlanan ve ve tüm bu boyutları tanımlayan karmaşık bir varlıktır. (Lawrence 1987 s.155)

Çizelge 2.1. Ev tasarımının boyutları (Lawrence 1987)

KÜLTÜREL BOYUTLAR	**SOSYO-DEMOGRAFİK BOYUTLAR**	**PSİKOLOJİK BOYUTLAR**
-kozmik görüntüler -akrabalık normları ve kuralları -ev düzeni ve yönlendirme -ev yapım yöntemleri -ev içi yaşam tarzı -sınıflandırma kategorileri (örn.) genel/özel, temiz/kirli, ön/arka -sosyal ve evsel ritüeller -örtük kurallar; sözleşmeler ve normlar -açık kurallar; bina yönetmelikleri -paylaşılan değerler; mevcut ve tarihi	-sakinlerin yaşı ve cinsiyeti -hanehalkının demografik yapısı ve bileşimi -hane geliri -çalışma durumu; sosyal sınıf -yerli teknolojinin etkisi -sosyo-ekonomik değerler; boşluklar ve nesneler -ev içi ve toplumsal roller -ev içi rutinler -sosyal yaşam ve rutinler -dini inanç ve uygulamalar	-benlik saygısı -kişisel kimlik -kişisel alan ve mahremiyet -özlemler ve hedefler -kişisel değerler; ev içi alanlar ve nesneler -kişisel tercihler; ev formu ve inşaat -kişisel roller -konut biyografisi -öznel yaşam evreleri -yerli semboller; sembolizm

İnsanlığa ait ilk evler koni biçiminde evin tepesinde dumanın çıkabileceği bir delik olan basit yapılardır. Evlerin işlevi ve yerleşim düzenleri geçmişten bu yana tüm kültürlerde benzer olsa da malzemeler çeşitliydi. Mezopotamya ve Mısır'da kerpiç kullanılırken, Avrupa'da saz damlı ahşap uzun evler kullanılıyordu. Konutlar giderek hem insanları hem de çiftlik hayvanlarını barındıracak şekilde büyüdü. Çiftçilikteki ilerleme ile birlikte klanlar arası işbirliğinin önemi arttı ve birbirine yakın inşa edilmiş ilk yerleşimler ortaya çıktı. Böylelikle ilk şehir oluşumları başlamış oldu. Topluluklar büyüdükçe de doğal kaynaklar için birbirleriyle rekabet içine girdiler ve savaşlar şehirlerin surlarla çevrilmesini zorunluluk haline getirdi. (Borden 2011)

1990'larda kentin merkezi alanlarındaki apartmanlardan, kent çeperlerindeki villa sitelere taşınarak burada yaşayan üst gelir grubu ise; 2000'li yılların ortalarına gelindiğinde, kent merkezlerinde oluşturulan yeni prestij apartmanlarına dönerek, apartman yaşamına farklı standartlarla kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Her ne

kadar insanlar için ideal ev tanımı "bahçe içinde tek veya iki katlı müstakil ev" olarak ifade edilse de, bugün gelinen noktada; kent merkezinde, yüksek, prestijli ve çeşitli teknolojilerle donatılmış bir apartman dairesinde yaşama fikrine doğru değişmeye başlamıştır. Bu fikir elbette üst ve orta üst gelir grubunun idealidir, özellikle alt gelir grubunun barınma sorunu yine göz ardı edilmekte, konut sorunu bu grup için hala devam etmektedir (Görgülü 2016).

2.2.1. Konut ve sağlık

Altman'a (1993) göre insanlar genellikle konutlarda; ekonomik, politik ve sosyal sistemlerin bir parçası olarak doğar, evlenir, doğurur, çocuk büyütür, çalışır, yaşlanır, ölür ve işlev gösterir. İster kalıcı veya geçici bir yerde bulunsun, ister sahiplenilsin veya kiralansın, ister planlı topluluklarda veya gecekondu yerleşimlerinde olsun; evler insan yaşamının temel dayanaklarıdır. Her bireyin genellikle yaşamındaki çoğu zamanını geçirdiği mekan olan konut, hiç şüphesiz ki dünyanın her yerinde insan refahının ve sağlığının merkezinde kabul edilir. Sağlık, geleneksel olarak hastalıksız olma durumu olarak tanımlanır, fakat bu tanım sağlığı sadece biyolojik olarak ele almasıyla eleştirilmektedir (Steg ve ark. 2015). Sağlığın, yalnızca hastalık veya sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olduğu 1946'da Dünya Sağlık Örgütü Anayasasının 61 devletin temsilcisi tarafından imzalanmasıyla kabul edilmiştir. (WHO 1995) Ancak bu tanım da çok geniş olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir, Saracci(1997) tarafından genişletilerek, hastalıktan ve dermansızlıktan bağımsız olan iyilik hali olarak tanımlanmıştır. Bu tanımla birlikte, sağlık ölçülebilir olarak kavramsal olmaya başlamış (Steg ve ark. 2015) ve doğanın sağlığa faydaları, konut sağlığı, çevresel stresler, çevresel yaşam kalitesi ve şehirsel çevre kalitesi gibi insanın iyi olma hali ile ilgili araştırmalar, çevresel psikoloji alanında popülerlik kazanmaya başlamıştır.

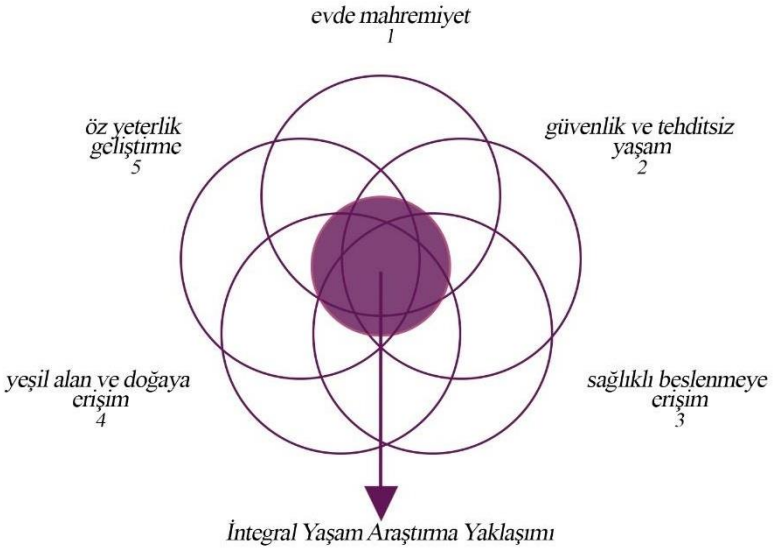
Warber ve ark. (2013) tarafından geliştirilen ''Birbiriyle Bağlantılı İyi Oluş Modeli Önerisi''; fiziksel çevreyi, bir bireyin ruhsal, zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel refahıyla ilişkilendirir. Bu iyi oluş modeli, savunmaya çalıştığı davranış odaklı müdahale türleriyle ruh sağlığını yapılı çevreye doğrudan bağlar. Federal Madde

Suistimali ve Ruh Sağlığı Hizmetleri İdaresi (SAMHSA) tarafından tanımlanan sekiz sağlıklı yaşam boyutuyla bu kavram güçlendirilir: Duygusal, Entelektüel, Fiziksel, Çevresel, Finansal, Mesleki, Sosyal ve Manevi. Bu boyutlar, bir kişinin olumlu bir refah profiline sahip olması için tutarlılığını sürdürmesi gereken alanları tanımlar. Eviniz istikrarlı, güvenli ve önemli sorunlardan arınmış değilse, bu boyutların bakımı zorlaşır. Konut, güvenli ve istikrarlı bir yaşam alanı olmalı ve ailelerin sağlığı ve refahı açısından olumlu sonuçlar yaratmalıdır (Nicholas ve ark. 2020).

Barınma ve sağlık arasında uzun süredir kabul edilen sıkı bir ilişki vardır. Atina Antlaşması ve Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri (CIAM) ile birlikte, konut tasarımda psikolojik ve sosyolojik verileri hesaba katan tüm yönleriyle insancıl konutların ve şehirlerin tasarlanması önem kazanmıştır (Yörükan 2005). 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1966 tarihli bağlayıcısı olan Ekonomik Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ile her bireye yeterli beslenme ve sağlık koşullarına ulaşabileceği sağlıklı ve dengeli bir çevreye sahip konutta yaşama hakkı tanımlanmıştır. Bu sözleşmede konut, beslenme gibi yeterli bir yaşam düzeyine ulaşmanın temel koşullarından biri olarak görülmesi nedeniyle önemli bir yere sahiptir (Demirkol ve Baş 2013). Zamanla bu anlamlar genişletilerek, kişinin psikolojik ve sosyolojik sağlığına da odaklanan konut modelleri geliştirilmiştir. ‘‘Bütünsel Yaşam Araştırması’’ (ILR) grubu, kentsel konut ortamında sadece sağlıklı beslenmeye erişimin değil diğer ihtiyaçların da önemsendiği beş temel ilkeyi savunmaktadır: mahremiyet, güvenlik, sağlıklı beslenmeye erişim, yeşil alana ve doğaya erişim, yaratıcılık kültürü yoluyla öz yeterlik geliştirme (Şekil 2.6). Bu ilkeler neredeyse on yıllık bir çalışmanın sonunda ortaya çıkmıştır ve kentli aileler için stresi azaltmak ve sağlığı iyileştirmek için çözümler üzerinde çalışan tasarımcılara rehberlik etmeyi amaçlamaktadır (Nicholas ve ark. 2020). Bu noktada, son ilkenin üzerinde durmakta yarar vardır. Çevresel tasarım yoluyla sağlığı ve refahı geliştirmeye çalışırken karşılaşılan çelişkili bilgi ve fikirleri yorumlayan Kopec (2017), sağlığın; ihtiyaçlar, yaratıcılık ve duyuları tatmin eden ortamlar tarafından yönlendirildiğini ve mekanların sağlıklı yaşamlar kurma özelliği kazandırdığını savunur. Öz yeterlilik geliştirme ilkesi, bu bağlama dayanılarak yorumlanmaktadır ve kişinin psikolojisiyle sağlıklı konut arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Konut birimlerinin ve dış alanların çoklu bileşenleri, fiziksel, sosyal ve zihinsel esenliğe potansiyel ve etkili katkıları açısından dikkate alınmalıdır. Lawrence(2002), evin fiziksel refahı sağlaması üzerinde duran prensip olarak, dikkate alınması gereken sekiz ana bileşen belirlemiştir:

1. Doğal afetlerden koruma sağlama
2. Toza, böceklere ve kemirgenlere karşı koruyucu olarak; istenmeyen kişilere, gürültüye ve dış hava sıcaklığına karşı yalıtkan olma

Şekil 2.6. İntegral yaşam araştırmasında sağlıklı kentsel konut ortamında savunulan beş temel ilke

3. İnsan tüketimi standartlarını karşılayan güvenli ve sürekli bir su kaynağının etkili bir şekilde sağlama
4. Evsel yemek pişirme ve ısıtma için uygun iç mekan hava kalitesi ve havalandırma sağlama
5. Hava yoluyla bulaşan enfeksiyonların bulaşmasını ve ev kazalarından kaynaklanan yaralanma oranını azaltacak koşulları sağlama
6. Kamusal tesis ve hizmetlere (ticaret, eğitim, istihdam, eğlence ve birinci basamak sağlık hizmetleri için) erişilebilirlik
7. Bozulmaya karşı korunarak saklanabilen, kirlenmemiş taze gıdaların sağlanması da dahil olmak üzere gıda güvenliği sağlama

8. Konut binalarının dışında ve içinde hastalık vektörlerinin ve konakçılarının kontrolü (konut ve bina inşaatı için toksik olmayan malzemelerin ve kaplamaların kullanımı)

CDC (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri) ise; psikolojik ve sosyal refah üzerinde duran, sağlıklı barınma ile karşılanması gereken aşağıdaki ihtiyaçları şu şekilde tanımlamaktadır:

1. Birey için yeterli mahremiyet;
2. Normal aile yaşamı için fırsatlar;
3.Normal toplum yaşamı için fırsatlar;
4. Ev işlerinin gereksiz fiziksel ve zihinsel yorgunluk olmadan yapılmasını mümkün kılan tesisler;
5. Konutun ve kişinin temizliğinin sağlanması için tesisler;
6. Evde ve çevresinde estetik tatmin olanakları;
7. Yerel toplumun geçerli sosyal standartlarına uygunluk (Nightingale, 2006).

Sonuç olarak; bireyin çoğu zamanını geçirdiği, insan refahının ve sağlığının merkezinde kabul edilen konut birçok açıdan sağlık ile ilişkilendirilmektedir. Alanyazın taraması sonucunda; tarihsel süreçte konutun, önce sadece fiziksel refahı sağlaması yeterli bulunsa da zamanla hem sosyal hem duygusal sağlık ihtiyaçlarını da karşılamasının gerekliliği kabul edilmektedir. Konutun; insan sağlığının tüm yönlerini iyileştirebilecek yukarıda bahsedilen yeterli mekansal özelliklere sahip olması, bireyin hayatını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır.

2.2.2. Konutta mahremiyet kişisel mekan, alansallık ve konut içi kalabalık

Konutta mahremiyet ve kalabalığı araştıran birçok araştırma bulunmaktadır. Konuttaki mahremiyet ihtiyacını anlayabilmek için konutun tarihsel süreçteki organizasyonel gelişimine bakmak gerekmektedir. Hall (1966, s. 104) evin belli işlevlere bölünmesiyle ortaya çıkan mahremiyeti şöyle anlatmaktadır: *‘‘18. yüzyıla kadar Avrupa evlerinde odaların sabit işlevleri yoktu. Aile üyelerinin bugün bildiğimiz gibi mahremiyeti yoktu. Kutsal ya da özelleşmiş mekânlar yoktu. Yabancılar istedikleri zaman gelip gidiyorlardı, yataklar ve masalar, sakinlerin ruh hallerine ve iştahlarına göre kurulup indiriliyordu… On sekizinci yüzyılda, ev biçimini değiştirdi….İngilizcede bir odanın işlevi adıyla belirtilirdi: yatak odası, oturma odası, yemek odası. Odalar, evlerin sokağa*

açılması gibi bir koridora veya salona açılacak şekilde düzenlendi. Artık sakinler bir odadan diğerine geçmiyordu.'' Bir odadan diğerine geçilmediği plan düzeninde ve işlevsel odaların tanımlanmasıyla birlikte evdeki mahremiyet ihtiyacı artmaktadır. Konut içi mahremiyeti etkileyen faktörler; odaların görüş alanı, hanehalkı sayısı, ev içi sessizlik, komşular ve diğer evlerden konum olarak uzaklık, cinsiyet, kişinin geçmiş yaşantısı ve kişilik olarak sıralanabilir (Göregenli 2013).

Westin (1972) mevcut ortamda tercih edilen ve elde edilen mahremiyet arasındaki uyum derecesini değerlendiren bir çalışma gerçekleştirmiştir. Uyum derecesinin, mevcut konut tasarımının, mahalle düzeninin ve yoğunluk seviyelerinin; insanların ne düzeyde mahremiyet elde edebildiklerini etkilediğini savunur. Bunun sonucunda; evde yaşayan insan sayısıyla, arzu edilen mahremiyet arasında ters bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Kişi kalabalık bir ortamda yaşamaya ne kadar adapte olduysa mahremiyet ihtiyacı o kadar azalır. Bu tercih, kişinin geçmiş yaşantısıyla da ilişkilidir. Çocuklukta kendine ait odası olmayan bireyler ilerde daha az mahremiyet ihtiyacı yaşarlar. Birbirini gören açık planlı evlerde yaşayanların da daha az mahremiyet ihtiyacı duyduğunu kanıtlamıştır. Bu araştırmaya göre, evin gürültülü aktivitelerden ve komşulardan uzak konumda bulunması da konutta mahremiyet anlamında yüksek doyum sağlayan etmenlerdendir (Göregenli 2013).

Edney ve Buda (1976); mahremiyet ve alansallığın farklı kavramlar olduğunu gösterebilmek için alansallığın yüksek seviyede görüldüğü konutu kullanmışlardır. Deneyde kullanılan dört ortam şu şekilde tanımlanmıştır. (1) mahremiyete sahip ana bölge: Evdesiniz ve tamamen yalnızsınız, (2) mahremiyetsiz ana bölge: Evdesiniz ve etrafınızda sizi görebilecek veya duyabilecek insanlar var. (3) bölgesiz mahremiyet: Başkasının yerindesiniz (onun bilgisi ve izniyle); ama daha önce hiç görmediğiniz bir yer; ve tamamen yalnızsınız, (4) ne bölge ne de mahremiyet: Başkasının yerindesiniz (onların bilgisi ve izniyle); ama daha önce hiç görmediğiniz bir yer; ve etrafınızda sizi görebilecek veya duyabilecek insanlar var. Bu deney kapsamında, deneklerin farklı kategorideki aktivitelerin (temel biyolojik işlevler, kişisel, çalışmak, gevşemek vb.) her biri için tercih ettikleri ortam listelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda deneklerin kendi evlerinde; çalışma, okuma ve yaratıcı aktiviteleri ve yemek yemek hariç temel

ihtiyaçlarını karşılayan eylemleri daha çok 1. alanda; gevşeme, kafa dinleme, televizyon izleme gibi aktiviteleri ve yemek yemeyi daha çok 2. alanlarda yapmayı tercih ettiklerini tespit ederek mahremiyet ve alansallık arasındaki ayrıma vurgu yapılmıştır. Buna ek olarak, mahremiyet koşulundaki denekler, mahremiyeti olmayanlardan önemli ölçüde daha özgür hissetmiş ve yaratıcı faaliyetleri daha kolay gerçekleştirmişlerdir.

Kalabalık, bir konuttaki alan miktarı ile hanedeki birey sayısı arasındaki ilişki olarak tanımlanabilir. ‘‘Kalabalık’’ genellikle olumsuz anlamlara sahiptir. Bir ev kalabalık ise, hanedeki insan sayısı için çok az yer var demektir (Carswell 2012). Genel olarak kalabalık, konut ve hanehalkı arasındaki uyumsuzluğun bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kalabalık düzeyi, odaların büyüklüğü de dahil olmak üzere konutun büyüklüğü, tasarımı, hanenin türü, ve hanehalkının ihtiyaçları ile ilgilidir. Bir hanenin “kalabalık” olup olmadığı, yalnızca konutu paylaşan insan sayısına değil, yaşlarına, ilişkilerine ve cinsiyetlerine de bağlı bir durum da olabilir (Capolongo ve ark. 2020). Bir konutta ne kadar çok insan varsa, etkileşim olanakları o kadar fazla, paylaşma olasılığı o kadar yüksek, alanların çoklu kullanım gerekliliği o kadar yüksek ve düşük mahremiyet olasılığı o kadar fazladır (Altman ve ark. 1972).

Evdeki kalabalığı hesaplamanın 4 temel yolu vardır: Kişi başına düşen oda sayısı (PPR), kişi başına düşen yatak odası sayısı (PPB), kişi başına düşen metrekare (USFPP) ve kişi başına düşen metrekareye göre kişi başına düşen oda sayısı. Son yöntem, PPR ve USFPP'nin çapraz tablosunu ifade etmektedir. Bu ölçüye göre, aşırı kalabalık olarak kabul edilen hanelerin başka bir ölçüye göre olmayabileceği tespit edilebilmektedir (Blake ve ark. 2007). Bu araştırmalar sayesinde kalabalıklığın yaygınlığı analiz edilerek, haneler arasındaki farklılıklar ve konut stoğunun yetersizliği tespit edilebilir (Carswell 2012). Amerikan Kalabalık Endeksi ve Carswell’e (2012) göre; oda başına birden fazla kişi olduğunda kalabalık oluşur; oda başına 1,5 kişiden fazla kişi varsa şiddetli kalabalık oluşur Bu hesaplamaya banyolar, balkonlar, verandalar, fuayeler, koridorlar ve yarım odalar dahil edilmemektedir (Anonim 2000; Dünya Sağlık Örgütü 2018). Bu oranlar farklı endekslere göre değişiklik gösterebilmektedir. Kişi başına düşen alana göre belli bir kalabalık standardı yoktur. Fakat yapılan çalışmalarda kişi başına düşen alanın 15 m^2 den az olması kişi başına oda ölçüsü tarafından kalabalık

kabul edilen hanelerin alanıyla uyumlu sonuç vermiştir (Carswell 2012). Amerikan Halk Sağlığı Derneği'ne göre kişi başına düşen arzu edilen alan 32.5 m^2 dir (Draper 1973). Bu alanın 8 m^2'nin altına düşmesi ise ciddi sağlık sorunlarını beraberinde getirir (Epstein 1982).

Konut içi kalabalıklaşmanın olumsuz sağlık koşullarıyla ilişkisini kanıtlayan birçok çalışma vardır. Kalabalık ve diğer solunum yolu enfeksiyon hastalıkları arasında pozitif bir ilişki olduğuna dair orta ve yüksek kesinlikte kanıtlar bulunmaktadır. Kalabalıklığın diğer bulaşıcı hastalıklar ve kötü ruh sağlığı riskinin artmasıyla ilişkili olduğuna dair kanıtların kesinliği orta ve düşük olarak tespit edilmiştir (Dünya Sağlık Örgütü 2018). Kalabalık, genel olarak bulaşıcı hastalıkların yayılması, kişisel mahremiyet eksikliği, psikolojik sıkıntı ile ilişkilendirilmiştir ve bu durum yaşam fırsatlarını etkileyebilir (Carswell 2012). Kalabalık evlerde yapılan araştırmalarda, psikolojik sıkıntı ve kötü sağlık belirtileriyle ilişkili birçok kanıta ulaşılmıştır (Sundstrom 1996). İtalyan evlerinde memnuniyetsizlikle bağlantılı yüksek yoğunluk ve kalabalık ile ilgili bir diğer çalışma da bu verileri kanıtlar niteliktedir. (Bonnes ve ark. 1991). Yapılan güncel bir araştırma ise, pandemi dönemindeki ruh sağlığı sıkıntılarının yaş ve kişi başına düşen alan ile ters orantılı olduğunu göstermektedir (Theodorou ve ark. 2021). Ayrıca ''kalabalık ve kalabalık olmayan ev ortamlarında yaşayan ilgili gruplarının karşılaştırılması'' Dünya Sağlık Örgütü tarafından önerilen ve önem verilen araştırma konularından biridir (Dünya Sağlık Örgütü 2018 s. 30).

Bu araştırmalar ışığında; konutun, bir önceki bölümde anlatılan bireyin refahı için gerekli kriterlerden olan mahremiyete ve uygun hane doluluğuna sahip olması, kişinin benliğini geliştirebilmesine ve hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını koruyabilmesine yardımcı olmaktadır. Odalara sabit işlevler yüklenmesiyle gelişen organizasyon şemasında ve günümüz bireyselleşme koşullarında artan mahremiyet ihtiyacı, konutların sahip olması gereken temel tasarım prensipleri arasına girmektedir. Konut içinde mahremiyetin sağlanabildiği kişisel mekanlar daha verimli aktivitelerde bulunulmasına olanak sağlamaktadır. Çevresel psikoloji konutta mahremiyet ve kalabalık kapsamında zengin bir alanyazına sahiptir.

2.2.3. Evin anlamı, kimliği ve eve bağlılık ve aidiyet

Ev düşüncesi her ne kadar temel ve evrensel insani ihtiyaçları ifade etse de; varlığın kökleri, çocukluk gibi duygusal anlamları da barındırır. Bir kişinin özgür olabileceği ve yaşamının kontrolünü elinde tutabileceği özel bir sığınağın güvenliği anlamını da taşımaktadır (Csikszentmihalyi ve Halton 1981 , s. 121). Ev, uzun zamandır kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve sürdürülmesi için önemli bir ortam olarak kabul edilmiştir. Aile üyeleri veya diğer sakinler arasındaki ilişkiler evde beslenir ve komşular ve diğer ziyaretçilerle dostluklar da evde geliştirilir ve teşvik edilir. Bu nedenle ev, kişilerarası ilişkiler teorilerini temellendirmek için mükemmel bir ortam olarak tanımlanabilir (Werner ve Haggard 1985).

Sixsmith'in (1986) İngiliz üniversite öğrencileri tarafından eve atfedilen anlamları araştıran çalışması evin yaklaşık 20 farklı anlamını belirlemesine yol açmıştır ve bunları fiziksel, kişisel ve sosyal anlamlar olarak kategorize etmiştir. Mutluluk, aidiyet, sorumluluk, kendini ifade etmek, kalıcılık, mahremiyet, eve dönme arzusu kişisel anlamlar olarak tanımlanırken; arkadaşlar ve yakınlarla eğlenilen duygusal bir ortam olma hali sosyal anlamlar kapsamında değerlendirilebilir. Konutun fiziksel anlamları ise; yapı, hizmetler, mimari, çalışma alanı ve mekansallık olarak özetlenebilir.

Ev bir "benlik imajı" olarak görüldüğü için genellikle olumlu değerlendirmeler ve olumlu anlamlarla karakterize edilmektedir. Bunun nedeni ev ile kurulan duygusal bağlılık ve aidiyet duygusudur. Fakat alanyazın taramasında, bu bağın çocukluk mekanlarında daha güçlü olduğu gözlemlenmiştir. Artan eylem güçleri ile yetişkinlerin meskenle ilgili daha araçsal (ve daha az şiirsel) bir görüşe sahip olmaları muhtemeldir. Birey yaşlandıkça, evi pratiklik ve günlük yaşam açısından inceler ve değerlendirir (Giuliani Barbey 1993).

Despres ve Lord (2005) evin anlamını 6 temel kategoride derlemişlerdir: psikolojik, sosyal, ekonomik, fiziksel, zamansal ve mekansal. Bu kapsamda konut alanı ayrı ayrı; psikolojik bir güvenlik alanı,sosyalleşme yeri, sosyal statü göstergesi, tanıdık ortam, bağlılık ve anılar, günlük hayatın merkezi ve hareketlilik bölgesi olarak incelenmiştir.

Despres(1991) daha önceki çalışmasında ise evin anlamlarını; güvenlik ve kontrol, kişinin fikir ve değerlerinin yansıması, konutun mevcut yapısı üzerinde tadilat ve değişiklikler yapmak, kalıcılık ve süreklilik, aile ve arkadaşlarla ilişkiler, faaliyet merkezi, dış dünyadan koruyan bir sığınak, kişisel statü göstergesi, malzeme yapısı ve sahip olunacak yer ana başlıklarıyla incelemiştir ve katılımcılardan aşağıda verilen ifadeleri tercih etmelerini istemiştir:

-Ev, kişinin kendini fiziksel olarak güvende hissettiği yerdir.

-Ev, kişinin istediği gibi davranabileceği ve kendisi olabileceği yerdir.

-Ev, insanları içeri alırken kendini rahat hissettiği yerdir.

-Ev, sığınma, dış baskılardan uzaklaşma, huzur ve sükunet bulma, yalnız kalma yeridir.

-Ev, kişinin günlük ihtiyaçlarını karşıladığı yerdir.

-Ev, kişinin değiştirebileceği ve kişiselleştirebileceği yerdir.

-Ev, sevginin ve birlikteliğin yeri, değer verdiği insanlarla ilişkilerini güçlendirme yeridir.

-Ev, anlamlı nesneler ve maddi varlıklar için depodur.

-Ev, mekânlara, kokulara, eşyalara, eşyalara aşina olunan yerdir

-Ev, bir yere ait olma, kök salma duygusu veren yerdir.

-Ev, para kazanmayı bekleyebileceğiniz yatırımdır.

-Ev, insanların toplumda hangi statüye sahip olduğunu gösteren yerdir.

Bu araştırmalar ışığında; konutun tarihsel süreç boyunca psikolojik, sosyal, ekonomik, fiziksel, zamansal, duygusal, kişisel ve mekansal bir çok anlamda açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu anlam; bireyin zamansal süreçteki yöneliminden, tercihlerinden, yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerinden etkilenmektedir. Covid-19 pandemisi de konuta yüklenen anlamın değişmesine yol açan önemli bir zamansal dönüm noktasıdır.

2.2.4. Konut ve memnuniyet

Çevre psikolojisi alanında, sosyal tasarımın son gerekliliği olarak kullanıcıların memnuniyetlerinin değerlendirilmesi önemli bir aşama olarak görülmektedir. (Gifford ve ark., 2011). Yaşam kalitesinin sosyal ve psikolojik değerlerle ilişkisinin ortaya

konulmasından itibaren ise, insanların yaşadıkları çevreye karşı tutum, değerlendirme, doyum ve memnuniyetlerinin araştırılması önem kazanmaya başlamıştır (Zube ve Moore 1984). Konutun sakinleri tarafından değerlendirilmesinin, konutun tasarım hedeflerine ulaşmasına yardımcı olduğu ve konut sakinlerinin hislerinin bir yansıması olduğu kabul edilir (Canter ve Rees 1982). Memnuniyetinin değerlendirilmesi sürecinde, daha önce anlatılan ev ve konut kavramının farklılaşması gibi, çevrenin fiziksel özelliklerinden memnuniyet ve insanın psikolojik ihtiyaçlarından kaynaklanan memnuniyet genellikle ayrı ayrı ele alınmaktadır. Ev çalışmalarının, insandan kaynaklanan özellikler açısından (mahremiyet, bağlılık vb.) daha öznel ve kişisel memnuniyet değişkenleriyle açıklandığı, konut çalışmalarının ise daha somut (evdeki kullanım alanlarının miktarı vb.) ve daha genel memnuniyet değişkenleriyle açıklandığı görülmektedir (Göregenli 2013).

Vink ve ark. (2016) insanların inşa edilmiş çevreyi fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyo-kültürel gibi düzeylerde yorumladığını baz alarak bir model geliştirmişlerdir Konforlu yapılı çevre modeli, yapılı bir iç ortam ile insan arasındaki örtüşen alanı göstermiştir. Bu örtüşme, konfor unsurlarının bulunduğu yerdir ve inşa edilmiş iç beklentilerden, zamansal gelişmelerden etkilenir. Örneğin, çocuklukta yatak odası rahat kabul edilen bir iç mekan iken, birey yetişkin olduğunda kendini rahatsız hissettiği, memnun olmadığı bir mekana dönüşebilir. Her şey zaman döngüsü içinde değişip gelişebilir. Konforlu olarak algılanan iç mekanların sağladıkları konfor düzeyleri ve bur düzeyden memnuniyet zaman içinde azalabilir. Bu nedenle, zaman memnuniyet sürecinde dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Tez kapsamında, Covid-19 süreci de memnuniyeti etkileyen zamansal bir değişim, dönüşüm noktası olarak ele alınmıştır.

Çevresel psikoloji kapsamında konutta memnuniyetle birçok kavram arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu araştırmaların çoğunda çoklu regresyon tekniğinden[1] yararlanılmıştır. Tez kapsamında da Covid-19 sürecinde kullanıcı memnuniyeti etkileyen değişkenler arasında hangisinin daha önem kazandığını belirleyebilmek için bu yöntemden

[1] Birbiri ile neden-sonuç ilişkisi olduğunu düşünülen iki ve daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi matematiksel olarak ortaya koymak için kullanılan istatiksel yönteme çoklu regresyon denir. (Daha fazla bilgi için bkz. Bölüm 3.1.4)

yararlanılmıştır. Francescato ve ark. (1976) bu tekniği kullanarak, toplu konutlarda kullanıcının konutlara ilişkin tatmin düzeyinin konutların hangi özelliğinden daha çok etkilendiğini ortaya koymuştur. Örneğin; lise mezunu olmayan 30 yaşın altındaki kadınlar için, konutlarında yaşamaktan duyulan memnuniyetin en çok ‘‘komşulardan mahremiyet’’ tarafından etkilendiği ve evin görünümünden, konutun sahip olduğu çevresel imkanlardan daha az etkilendiği gibi sonuçlar elde edilmiştir. Yine aynı yöntemle Roma'da yapılan bir araştırma, (Bonnes ve ark. 1991) kalabalık ve barınma memnuniyeti algılarının sosyofiziksel bağlamla ilişkili olduğunu ve bu bağlam tarafından nitelendirildiğini ortaya koymuştur. 447 ev hanımından oluşan örneklemle yapılan başka bir çalışmada, yine çoklu regresyon analizi kullanılarak, mahalleye bağlılığın ve komşularla ilişkilerin konut memnuniyetindeki en büyük farklılığı açıkladığını gösteren sonuçlar elde edilmiştir (Amerigo ve Aragones 1990). Güncel çalışmalara bakıldığında ise konut memnuniyet ile; yer bağlılığı(Jin ve ark. 2022), gürültü düzeyi(Youssoufi ve ark. 2020), eve yüklenen anlamlar (Jouse ve ark. 2021) manzara etkisi (Youssoufi ve ark. 2020) arasında da anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konulmaktadır.

Sonuç olarak memnuniyet çevre psikolojisi kapsamında ele alındığında; gerçek kullanıcılardan bilgi toplayarak konut kullanıcılarının memnuniyetini belirlemek; kanıta dayalı mimari, sosyal tasarım ve insan odaklı tasarım alanlarında önemli bir esastır. Tarihsel süreçte konut kullanıcılarının memnuniyetini etkileyen faktörlerin araştırılması sonucunda; gürültü, manzara, konfor unsurları gibi fiziksel değişkenlerin yanı sıra; anlam, aidiyet, yer bağlılığı ve mahremiyet gibi kavramsal değişkenler ile de karşılaşılmaktadır. Covid-19 sürecinde konutta doğan sorunlar ışığında bu faktörler değerlendirildiğinde; hijyen alanlarının büyüklüğü ve sayısının yeterliliği, dış alan büyüklüğü ve sayısının yeterliliği, giriş alanlarının işlevsel yeterliliği, kalabalık konutlarda konut içi fiziksel mesafeyi sağlama gibi koşullar da ön plana çıkmaktadır.

2.3. Tarihsel Süreç İçinde Yaşanan Salgınlar ve Mimarlığa Etkisi

Tarihsel süreç içinde insanoğlu birçok salgınla yüzleşmiş ve bunun sonucunda yaşam tarzlarını, kentlerini ve yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Sağlık ve

mimarlık ilişkisi geçmişteki salgınlarda da etkilerini göstermiştir. Şumnu'ya (2020) göre; modern mimarlık, salgın hastalıkları tedavi etmese de oluşmasını engelleyen önemli bir yardımcı araç olmuştur. Şehircilik ve mimarlık salgınlarla ciddi bir savaş vermiştir. Bu süreçte mimari yapı sembolik anlamda tıbbi bir alete, mimar da toplumu hastalıklardan koruyan bir 'şifacıya' dönüşmektedir.

2.3.1. Geçmiş salgınlar ve mimarlığa etkisi

Yerleşik hayata geçmeden ve kentsel yaşam doğmadan önce, insanlar küçük gruplar halinde, çok düşük yoğunluklu ortamlarda yaşadıklarından dolayı, bulaşıcı bir hastalık olsa bile bir salgın yaratamamaktaydı. Fakat neolitik çağdan beri, insanlar bir arada etkileşim içinde yaşamaya başlamış ve o süreçten beri, insanoğlu birçok salgınla yüzleşmek zorunda kalmıştır (Tekeli 2020). Veba salgınları, kolera pandemileri, grip salgınları, tüberküloz, SARS, Ebola ve Covid-19 gibi farklı zamanlarda ve dünyanın farklı noktalarında etkisini gösteren bu salgınlar birçok insanın ölümüyle sonuçlanmış, ve aşı keşfedilene kadar karantina, ölüm cezası, sağlık yasaları, yapılı çevrenin iyileştirilmesi gibi önlemlerle etkisi azaltılmaya çalışılmıştır. (Şekil 2.7) Ortaçağ Avrupa'sının en büyük salgınlarından olan veba, ilk olarak 6. yüzyılda ortaya çıkan ve "Jüstinyen Vebası" adıyla bilinen salgındır. İkinci büyük veba salgını ise "Kara Ölüm'' diye adlandırılan 14. yüzyılda yaşanan salgındır. Kısa sürede Orta Asya ve Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Üçüncü veba dalgası ise, 1361 yılında, "Çocuk veba" adıyla, yeniden ortaya çıkmış ve 15. yüzyılın ilk yarısında doruk noktasına ulaşmıştır. 17. yüzyılın sonlarına doğru başlayan ve 18. yüzyılda da devam eden dördüncü veba salgını ikinci salgın kadar büyük bir alanı etkisi altına almıştır (İstek 2017). 14.Yüzyıl vebası, kentleri hayalet kasabalara çevirirken, toplumsal hayat tamamen yok olmuştur. Hastalar ve hasta olma ihtimalinin olduğu insanlarla aynı veba evlerine kapatılırken orada sefalet içinde daha kötü koşullarda yaşamışlardır. Zenginler ise sadece kendi evlerine çekilip hastalıktan korunabilmişlerdir. Milano'da yetkililer, hastaları açlıktan ya da vebadan ölsünler diye evlerine hapsetmişler ya da vebaya yakalanmış olanları şehir dışına sürmüşlerdir. Toplumsal yaşamda trajik izler bırakan bu salgınlar, karantina kurallarına uymayanların ölüm cezasını çarptırıldığı çok katı kuralları da beraberinde getirmiştir (Özden ve Özmat 2014). Bir diğer sonucu ise, karantina uygulamasının başlamasıdır.

Şekil 2.7. Salgın ve mimarlık zaman çizelgesi

Şekil 2.7. Salgın ve mimarlık zaman çizelgesi (devamı)

Kıyı kentlerini veba salgınlarından korumak için Venedik'e enfekte olmuş limanlardan gelen gemilerin inişten 40 gün önce demirde oturmaları gerekiyordu. Karantina adı verilen bu uygulama, 40 gün anlamına gelen İtalyanca quaranta giorni kelimelerinden türetilmiştir (Anonim, 2012a).

Bu salgın sonucunda, temizlik, çevrenin korunması ve artık süreklilik arz edecek olan karantina uygulamaları gibi etkin tedbirler, bir kamu hizmeti olarak özellikle yerel yönetimlerin temel görev ve sorumluluk alanlarına dâhil edilmiştir. Veba, kent yönetiminin önceliklerini, dolayısıyla yönetim fonksiyonlarının alışılmış kalıplarını tamamen değiştirmiştir. Yeni örgütlenme modelleri ve toplumsal ilişki zeminleri oluşmuştur. Avrupa'nın veba salgınlarından kurtulmasının ve salgınların bir daha tekrarlanmamasının önemli nedenlerinden birisi, getirilen mekansal ve yapısal çözümlerdir. Mevcut yapı stoğunun iyileştirilmesi ve sağlıklı yeni yapı stoğunun üretilmiş olması salgınla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Veba Avrupa'da mimariyi ve yapılarda kullanılan teknikleri ve temel yapı malzemelerini (hastalığın üremesini kolaylaştıran kereste, saman vb. gibi malzemeler yerine alternatiflerinin tercih edilmesi) önemli ölçüde değiştirmiştir (Özden ve Özmat 2014). 1855 yılında Çin'de başlayan üçüncü veba pandemisi ise farelere karşı küresel savaş çıkarmış, şehirlerdeki atık su borularından, kapı eşikleri ve bina temellerine kadar birçok şeyi değiştirmiştir (Şumnu 2020).

1854 yılında ilk kez Doktor John Snow tarafından haritalama yapılarak, kolera salgının nerelere yayıldığının belirlenmesi ile katı atıkların temiz su kaynaklarını kirlettiği tespit edilmiştir. Drenaj sistemlerinin bu dönemde etkin kullanılmıyor olması hastalığın yayılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum halk sağlığı, şehir planlama gibi kent yönetimini doğrudan etkileyen disiplinlerin kurumsallaşmasına zemin oluşturmuştur. Kentlerde kapsamlı bir kanalizasyon sistemi inşasının gerekliliği bu sayede anlaşılmıştır. Hatta oluşan kötü kokuların yok edilmesi amacıyla da kanalizasyon sistemleri üstü toprak örtülü olacak şekilde kentlerdeki cadde ve sokakların altına alınarak, bulaşıcı diğer hastalıklardan da korunma sağlanmıştır (Özüduru 2020). 19. yüzyılda yaşanan kolera salgınları, kanalizasyon sistemlerinin gereğini, onların

üzerindeki yolların daha geniş ve düz olmasının, nüfusun dengeli yayılmasının önemini göstermiş ve modern şehirleri şekillendirmiştir (Anonim 2020).

2.3.2. Sağlık krizleri ile konut mimarisinin gelişimi

Sağlık krizleri; hastalıksız, temiz kentsel çevreler ve yaşam biçimleri hayal ederek, farklı planlama ve kentsel tasarım akımların oluşmasına neden olmuşlardır. Kent planlama ve tasarım alanyazın kapsamında bilinen Bahçe Şehir, Güzel Şehir, Le Corbusier'in La Villette kurgusu gibi ana ütopyalar sağlık ve kent ile ilişkilidir. Yapı yoğunluğunun belli bir seviyede tutulması, geniş yeşil ve kamusal alanların tasarlanması ilkesine dayanır (Özüduru 2020). Örneğin, ABD'de Radburn Tasarımı ve İngiltere'de Yeni Şehirler Akımı ilkeleri ile gelişen uydu kentlerin oluşumunun ana sebebi kentin karmaşıklığından, pisliğinden ve hastalıkları tetikleyen özelliklerinden kaçmaktır. Bu kaçışı en uç noktaya götüren Le Corbusier, dikey gelişmeyi öneren 'Plan Voisin' kurgusunda yüksek konut blokları tasarlamıştır (Contemporary 1982). Kirli gördüğü sokak kurgusunu yok sayarak, geniş yeşil alanlar ve yüksek binalar ile sağlıklı bir çevre oluşturulabileceğini öne sürmüştür (Özüduru 2020). Fakat bu yaklaşım kentlerdeki yeşil ve açık alanların artmasını sağlasa da, çok insanın aynı binada barınması ile hastalıkların çoğalarak yayılmasına neden olmakla eleştirilmektedir (Parsa ve Demir 2022).

Tarihsel süreçte, bir önceki bölümde anlatılan kanalizasyon sistemlerini, bina temellerini, kapı eşikliklerini ve yapı malzemelerini değiştiren ve sağlıklı kentsel planlama arayışına yol açan salgınlar, hiç kuşkusuz konut iç mekanında da birçok değişikliğe neden olmuştur. Sağlık krizlerini önlemek için konuttaki en yaygın tepkilerden biri doğru havalandırmayı sağlamaktır (Yuko, 2021). Konut içinde, çapraz hava akışını iyileştirmeye yardımcı olmak için, 14. yüzyılın başlarında vasistas pencereleri olarak bilinen iç açıklıklar, doğrudan bir koridora açılan kapıların üzerine veya iki oda arasına yerleştirildi (Yuko, 2021). Çünkü, Amerika Halk Sağlığı Raporuyla ev içi çapraz havalandırma bir zorunluluk haline getirilmişti (Hunt 1875). Ev sahipleri, her odasında düzgün hava akışına gerçekten izin veren gerçek pencereler bulunan bir apartman tasarlamaktansa bir iç pencere takmanın daha ucuz olduğunu düşündü ve konut içindeki vasistas pencerelerin kullanımı hızla arttı. Öyle ki Şekil 2.8'de gösterilen

bu pencereler tüberküloz pencereleri olarak isimlendirilmeye başlandı. Ancak 1901'de şehir, yeni konutların her odasında dışarıya bakan pencereler gerektiren Yeni Kiralık Konut Yasasını kabul etti ve bu pencereler popülerliğini kaybetti (Anonim, 2012b).

Şekil 2.8. Tüberküloz pencereleri (Anonim, 2012b)

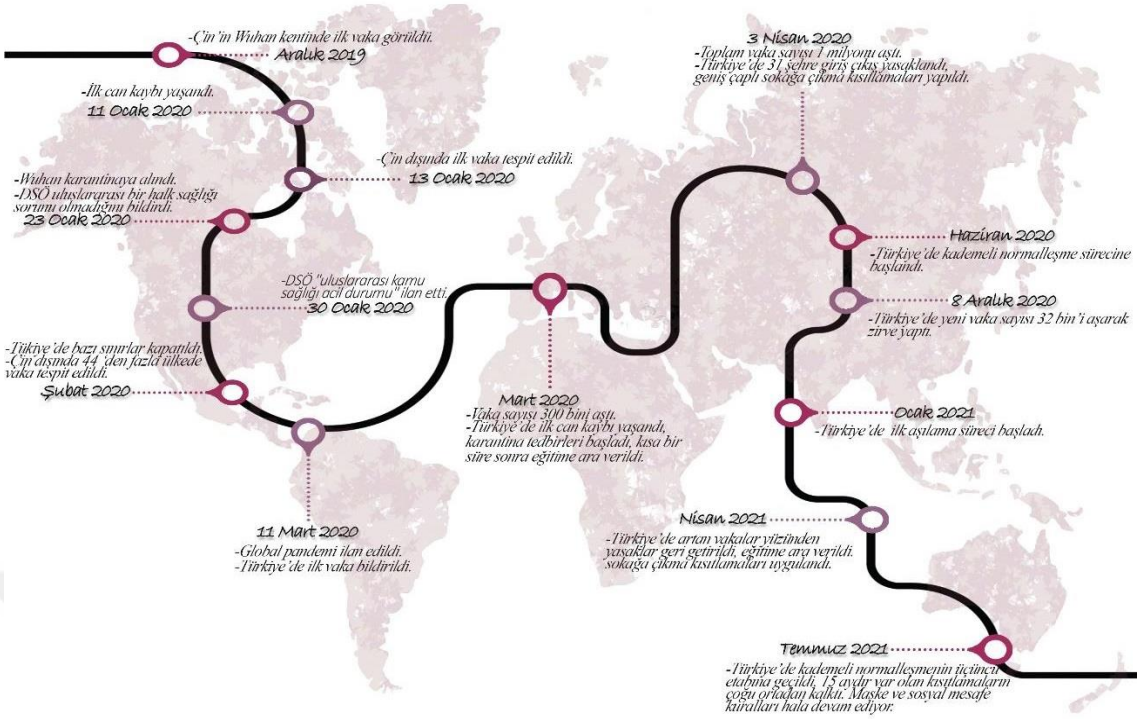
Salgın hastalıklardan korunmak için doğru havalandırmanın dışında, temiz konut alanları da önem kazanmıştır. Beyaza boyalı odalar ve beyaz fayanslı banyolar kısmen tüberküloz salgının bir sonucudur (Anonim 2020). Ev dekorasyonunda, duvar kağıtlarının ve doğal yarıklarında mikrop taşıyan ahşap zeminin yerini; toz ve kiri tespit etmeyi ve ardından temizlemeyi kolaylaştıran açık renkli boyalar, beyaz linolyum ve fayans döşemeler almıştır (Şekil 2.9). Ayrıca evin girişindeki yarı banyolar, çatı katındaki yatak sundurmaları, temizlik kolaylığı sunan gömme dolaplar ve taşınabilir tekerlekli ev mobilyaları salgın hastalıkların sonucunda ev tasarım kriterleri arasına girmiştir (Yuko, 2021).

Şekil 2.9. Duvar kağıtlarının yerini alan açık renkli boyalar (Yuko, 2021)

2.3.3. Covid-19 salgını ve mimarlığa etkisi

2019 Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde koronavirüs ailesine ait SARS Cov-2 virüsünün neden olduğu Covid-19 hastalığının ilk vakası görülmüştür. Etki alanının sadece Çin ile sınırlı kalacağı beklenmesine rağmen, kısa süre içinde Çin dışında ilk vaka tespit edilmiştir ve tüm dünyada etkilerinin görülmesi çok uzun sürmemiştir (Ergönül 2020). Ülkemizde ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü, global pandemi ilan etmiştir ve küresel bir mücadeleye girilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020). Türkiye'de virüsün yayılmasının önüne geçmek için; karantina tedbirlerinin alınması, sınırların kapatılması, eğitime ara verilmesi, büyükşehirlerin giriş çıkışlarının kapatılması, kapalı alanlarda maske zorunluluğunun getirilmesi, kamusal alanlarının kullanımının kişi sayısıyla sınırlandırılması, sokağa çıkma yasağı, sanat ve spor ile ilgili tüm etkinliklerin askıya alınması, sosyal mesafe kurallarının konulması, yaş aralığına göre belli saatlerde evden çıkma yasağı getirilmesi, uzaktan eğitim, evden çalışma uygulamaları vb. önlemler hayata geçirilmiştir. Türkiye'de görülen vaka sayılarındaki artış ve azalışa göre zaman zaman bu uygulamalar hafifletilerek, normalleşme ve kapanma süreçleri devam etmiştir. Covid-19'un ortaya çıkışı ve ülkemizdeki yayılımını gösteren önemli tarihler Şekil.2.10'da ifade edilmiştir. Ocak 2021 de Türkiye'de ilk aşılamanın başlamasına rağmen 14 Nisan 2021 - 17 Mayıs 2021 tarihleri arasında artan vaka oranı sebebiyle pandemiyle mücadelede sıkı tedbirlerin alındığı kısmi ve tam kapanma dönemleri tekrar uygulanmıştır. Sonrasında "kademeli normalleşme" sürecine geçilerek getirilen çoğu yasak ve kısıtlama hafifleştirilmiştir (İç İşleri Bakanlığı, 2021).

Şekil 2.10. Covid-19'un ortaya çıkışı ve yayılışını gösteren önemli tarihler

Covid-19, ufak damlacıklar halinde hava yoluyla yada büyük damlacıklar halinde soluk alma yoluyla bireyi enfekte edebilir. Enfekte bireye doğrudan temas, ya da onun temas ettiği bir objeye dokunarak dolaylı temas yoluyla da bulaşabilir. Daha yoğun bir yerde bulaşma ihtimali daha da fazla olmaktadır (Şekil 2.11) Pandeminin özellikle insanların etkileşimiyle yayılması nedeniyle en çok büyük kentlerde nüfusu etkilediği ve kent dışında kalan daha düşük nüfusa sahip olan bölgelerde insanların bu durumdan daha az etkilendiği bilinmektedir (Çam 2020). Benzer şekilde kompakt planlamaya sahip şehirlerdense, nüfusun daha eşit dağıldığı yaygın planlama kurgusuna sahip şehirlerde hastalığın daha çok ve hızlı yayıldığı kanıtlanmıştır (Aguilar ve ark 2020). Bu sebeple kalabalık ve kompakt şehirlerde Covid-19'un bulaşma riski yüksek olduğundan, kentsel mekanlarda halkın buluşmasını ve insanların birbirleri ile temaslarını azaltmak ve bu sayede pandeminin yayılmasını durdurmak hedeflenerek insanları kalabalıktan uzaklaştırmak için binalarına yani evlerine kapatmak bir çözüm olarak görülmüştür. Fakat pandemi nedeniyle halkı korumak için alınmış olan bu yöntemler insanların günlük yaşamlarını ve çalışma hayatlarını etkileyen ağır sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurmuştur.

Covid-19 salgını kamusal alan ile ilgili birçok tanımı alt üst ederek daha önce karşılaşılmayan bir durum ortaya çıkarmıştır. Kamusal alan tanımında yer alan "herkese açık ve erişilebilir olmak" ilkesine zıt bir biçimde birçok ülkede kamusal alanlara erişim yasaklanmıştır. Ancak dışarıya çıkmaya izin verilen günlerde bu alanların farklı kalabalık düzeylerinde kullanılabildiği görülmüştür Ayrıca, büyük kentsel ve yeşil alanlar toplumun büyük kısmı için uzak ve yürüyüş mesafesinde olmamaları sebebi ile insanların ulaşamadığı ve kullanamadığı alanlara dönüşmüştür (Özcü ve Atanur 2020). Gehl'in (2020) verilerine göre; bu süreçte şehir merkezleri büyük ölçüde terk edilip, yerel buluşma yerleri gelişmiştir. İnsan bu dönemde açık alan ihtiyacını karşılayabilmek için yakın alanlarda arayış içine girmiştir (Atanur 2020).

Covid-19 pandemisiyle birlikte alınan önlemler, mimarlık alanında farklı kavramların tekrar sorgulanmasına yol açmıştır. Bunlardan biri sosyal mesafe kavramıdır. Hall'un 1960'larda ortaya koyduğu kişisel alan ve yakınlık ilişkilerine dair yerleşik kanunlar, sosyal uzaklaşma önlemleri bağlamında tekrar ele alınmıştır. Günlük işlerde yakınlarımızla iletişim kurma mesafesi olarak kabul edilen Hall(1966)'un (45cm-1.25cm) tanımladığı kişisel mesafe Covid-19 pandemisiyle birlikte 2 metreye çıkarılmıştır. Daha az yakın olmayı gerektiren bu durum samimi iletişimleri, resmi iletişimlerin olduğu sosyal mesafe sınırına genişletmiştir. Bu da özellikle yakın temasa önem veren kültürler için sınırlayıcı ve zorlayıcı bir güç oluşturmuştur (Aragonés ve Sevillano 2020). Pandemi döneminde sosyal uzaklaştırma önlemleri ve minimum 2 metre kişisel mesafe sınırlaması, kabul edilen standartları değiştirmiştir (Salama 2020). Özellikle ortak paylaşılan çok birimli binalarda, bu mesafeyi korumak büyük bir zorluk haline gelmiştir (Schellenberg ve Fonberg 2020). Pandemi süreci, kapalı alanlar içerisindeki sirkülasyon aksını, akışı sorgulamaya, tekrar tanımlamaya ve gerekirse değiştirmeye, zonlara ayırmaya yöneltmiştir. Pandemi büyüdükçe mimarideki en acil ihtiyaç hız olmuştur: Hastaneler, karantina merkezleri, geçici konaklama yerleri, Covid-19 test alanları gibi acil durum tesislerinin hızla oluşturulması gerekmiştir. Bu talep, acil durum mimarlığını tekrar gündeme getirmiştir (Los Angeles Times 2020).

Şekil 2.11. Covid-19'un mimarlığa etkisi (Megahed ve Ghoneim 2020'dan değiştirilerek alınmıştır)

2.3.4. Covid-19 salgını sonrası konut tasarımının geleceğine bakış

Covid-19'un konut tasarımına etkisini anlayabilmek için tez kapsamında kullanılan üç yöntem: ev kullanım haritaları, alanyazın taraması ve güncel pandemiye yönelik yapılan tasarımları incelemektir. Haritalar dünyayı keşfetmek için kullanılır, ancak aynı zamanda kendi sınırları içinde keşifler de sunarlar. Kullanıcının kendi dünyasının haritasını yapması bu deneyimi güçlendirebilir, çünkü bir yerde ne düşündüğünü, hissettiğini, gördüğünü, duyduğunu ve hatta arzu ettiğini ifade etmesini kolaylaştırır. Nisan ayında CityLab, okuyuculardan koronavirüs pandemisi sırasında hayatlarının ev yapımı haritalarını paylaşmalarını istemiştir. Çizilen 400'ü aşkın harita, dünyanın dört bir yanındaki insanların bu olağanüstü kriz sırasında yaşadıklarına ve bunun genişleyen sosyal sonuçlarına dair pek çok pencere sunmaktadır (Bliss ve Martin 2020). Benzer olarak, "Evin Yeniden Keşfi" atölyesinde öğrencilerden pandemi sürecinde evi nasıl kullandıklarına dair haritalar oluşturmaları istenmiştir (Özaydın 2020). Bu haritalardan konuttaki değişime dair referans veren çizimler derlenerek EK-1'de tablolaştırılmıştır. Bu haritalar ışığında , pandemi sürecinde konutlardaki değişim; mekanların farklı ve birçok işlevle kullanılmaya başlanması, birçok noktanın çalışma alanı olarak kullanılması, spor ve hobi faaliyetlerin artması, özel tanımlanan köşelerle kişisel mekan göstergelerinin artması, giriş alanlarının temizlenme ve ürün bekletme alanı olarak kullanımının çeşitlenmesi ve balkonların daha aktif kullanılması olarak özetlenebilir. Genellikle haritalarda odaklanılan mekanlar: çalışma alanları, spor ve hobi alanları, balkon ve giriş mekanları olmuştur. İnsanların pandemi sürecinde konut kullanımına dair haritalar yardımıyla belirlenen anahtar kelimeler şu şekilde sıralanabilir:

-işlevlendirilen hol
-kalabalık, mahremiyet,
-ev içi sirkülasyon, evin potansiyellerinin keşfi
-ev içi eylemlerin çeşitliliği,
-kişisel mekan, mahremiyet, kalabalık, izolasyon
-dezenfeksiyon
-yeşil alan, bitkiler
-gece ve gündüz değişen rutin, sessiz mekan
-çalışma alanları, spor ve hobi alanları, balkon ve giriş mekanları (EK-1)

Pandemi sürecinde, sosyal izolasyonu etkin bir şekilde sağlayabilen, virüs ve enfeksiyonlardan korunma sağlayan konutlara ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır (Megahed, Ghoneim 2020). Pandemi ile birlikte bireylerin zamanlarının çoğunu evlerde geçirmeye başlaması nedeniyle ev ile ilgili çalışmalar tekrar yoğunluk kazanmıştır. Salama (2000); evlerin karantina süreci için uyumlu olacak şekilde tekrar değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Covid-19 pandemisi sona erdiğinde, tekrar değerlendirilen sağlıklı mimari ve kentsel yaklaşımların çoğu, gelecek pandemilerde uygulanabilir. Tüm konut binaları; kendi kendine yeterli, bağımsız ve sağlıklı mahalleler olarak ve mevcut teknolojileri akıllıca kullanan binalar olarak tasarlanabilir (Megahed, Ghoneim 2020). Ukraynalı mimar Sergey Makhno (2020) ise, koronavirüs pandemisi sona erdiğinde konutlardan beklentilerin değişeceğini öngörmektedir. Pandemi döneminden sonra;

-Yoğun bir apartmanda yer almayan balkonlu veya teraslı,
-Açık planlı olmayan sığınaklı,
-Kendi kendine yeten enerji ve suyu sağlayabilen,
-Donanımlı ofis olarak kullanılabilen özel alana sahip,
-Canlı bitkilerle fiziksel etkileşime izin veren,
-Doğal malzemeler ile gezegene zarar vermeyen,
-Su ve havayı filtreleyebilen akıllı ev sistemleri olan,
-Tamamen kapanma durumunda, dış dünyadan bağımsız olmaya izin veren,
-Birkaç ısıtma kaynağını birarada kullanabilen

evlerin tercih edileceği ve tasarım kriterlerinin bu kapsamda genişleyeceği düşünülmektedir.

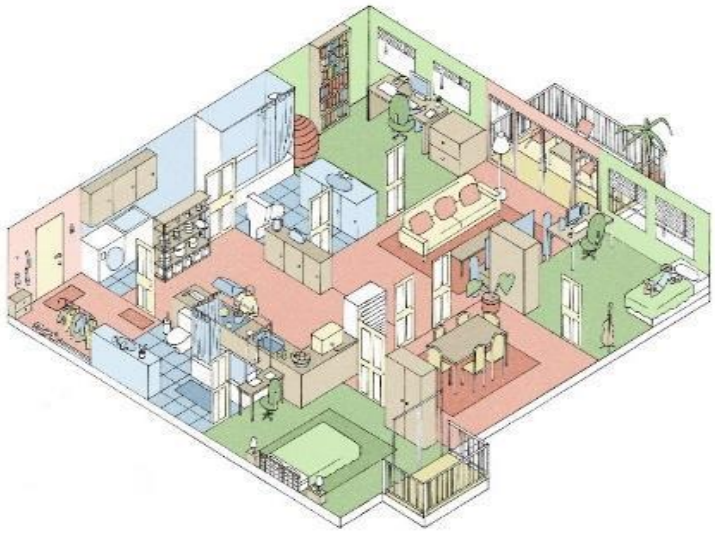
Megahed ve Ghoneim'a (2020) göre Covid-19 sonrası tasarımlar iki temel prensiple gelişecektir: doğaya dönüş ve gelecek teknolojisine doğru ilerleyiş. Yeşil alanlara ve bisiklet ulaşımına önem veren bir kent anlayışıyla yüksek olmayan düşük yoğunluklu şehirlerin, evden çalışmaya önem veren esnek konut tasarımların, dokunmaya gerek duymadan sensörle çalışan kendi kendine yetebilen akıllı binaların ön plana çıkacağını öngörülmektedir. Pandeminin öğretileri sonucu tasarım sorunlarının daha yeşil, daha akıllı ve daha sürdürülebilir bir ortama doğru gelişeceğini de ifade edilmektedir (bkz. Şekil 2.10). Harairy ve Radwan (2020) ise pandemik koşulları daha iyi atlatabilmek

adına tasarımcılara birkaç önemli öneri sunmaktadır. Gün içinde güneş ışınlarına göre değişen akıllı camlar kullanılarak, mekan içindeki mobilyaları uygun şekilde dağıtarak güneş ışınlarının insan sağlığı üzerinde olumlu etkisinden ve sağlıklı havalandırma koşullarından en iyi şekilde yararlanılmalıdır. Ayrıca, evlerde detayları fazla olan mobilya parçaları, yumuşak malzemeler, halılar temizlikte zorluklar çıkarabilir üstelik kolayca kirlenebilir. Girintili çıkıntılı ev içi donatılar tekrar düşünülmelidir. Temizleme kolaylığı sağlamak için, yumuşak malzemeler olabildiğince az kullanılmalı, halı kullanımı ortadan kaldırılmalı ve sandalyelerde döşemelik kumaş değiştirilerek virüslere, bakterilere dayanıklı bir kumaş tercih edilmelidir. İçeriye girmeden önce ayakkabıların temizliğinde kapı önlerinde bulunan paspasların kullanılması konut içi mekanlar ile dış mekan arasındaki hijyen farklılığına karşı önlem almayı kolaylaştıracaktır. Eve mikrop bulaşmasını önlemek için yine ayakkabı saklama ünitesi de şarttır (Harairy, Radwan 2020). Makhno'ya (2020) göre ise pandemi sonrasında, ayakkabıların kıyafetlerin ve eşyaların sokakta bırakılabilmesi için giriş alanı ayırma ihtiyacı doğabilir. Ayrıca banyo ve tuvaletlerin girişe yakın olması da temizlenme işlemini kolaylaştıracak alternatif bir çözüm sunar (Zarrabi ve ark. 2021).

Kapalı mekanlarda uzun süre kalma hali, fiziksel egzersiz yapmak, sosyal ilişkileri sürdürmek, uzaktan çalışmak, evde eğitim ve kapalı bir alanda ev rutinlerini dengelemek gibi çeşitli zorlukları beraberinde getirmektedir (Schellenberg, Fonberg 2020). Amerikan mimarlık ofisi SO-IL, zorunlu karantina nedeniyle, mevcut apartman dairesi tasarımlarının pandemi kaygısını azaltacak şekilde yeni bir öneri getirmiştir. (Şekil 2.12) Mutfak, yemek odası ve oturma odasını birlikte düşünmek yerine ayrılmış; yatak odaları ve çalışma alanları daha iyi akustik ve mahremiyeti sağlaması için birbirine uzak olarak yerleştirilmiştir. Giriş alanı kapı ile ayrılmış, balkon alanı dışarıyla ilişkiye maksimum olanak verecek yeterli büyüklükte kurgulanmıştır (Chayka 2020).

Pandemi döneminde birçok kişinin konut içinde çalışmak için ayrılmış bir yer tanımlaması gerekmiştir. Konutun gerekli mahremiyeti karşılayabilmesi için, çalışma alanını geri kalan alanlardan ayırma gerekliliği doğmuştur. Alanların sınırlandırılması, hane sakinleriyle sosyal etkileşimleri azaltmanın bir yoludur (Aragonés ve Sevillano, 2020). Ayrı tanımlanmış bir çalışma alanı işe odaklanmaya yardımcı olur, performans

verimliliğini artırır (Harairy ve Radwan 2020). Zarrabi ve ark.'larına göre (2021), pandemiye uygun koşulları sağlamak için akıllı evler ilk akla gelen çözümdür.

Şekil 2.12. Pandemi sürecine uygun konut tasarım önerisi-1 (Chayka 2020)

İnsan ihtiyaçlarının yeniden belirlendiği bu dönemde bunları karşılayabilecek iç mekanlar tasarlamanın önemi üzerinde durulmaktadır. Mekanlar, insanın zor zamanlarda duygularını yönetmesine yardımcı olacak becerilerini, eğilimlerini ve hobilerini sağlamalıdır (Harairy, Radwan 2020). Avustralyalı tasarım ofisi Woods Bagot, birçok aktiviteye uyum sağlamak için açık plan bir apartman dairesi birimini bölen bir dizi ayarlanabilir duvar ve ekran içeren AD-APT adlı modüler bir sistem geliştirmiştir (Peters Halleran 2020). Şekil 2.13'de gösterilen AD-APT, Covid-19 sürecine uygun olarak, ev sakinlerinin çalışırken, oyun oynarken ve öğrenirken taleplerini karşılamak için gün boyunca yeniden düzenlenebilecek şekilde tasarlanmıştır. Bu tasarım stüdyo bir evin nasıl işlev görebileceğini göstermek için örnek bir düzen önerisidir. Gündüz modunda, iki hareketli kabin, iki farklı alan oluşturacak şekilde ayrılır. Bunlardan biri, kullanılmadığında duvara sıkışabilen bir masası olan ev ofisidir. Diğeri ise duvardan dışarı doğru katlanan bir yemek yeme yüzeyi olan geniş bir oturma ve yemek alanıdır. Akşam saatlerinde esnek hacimler açık daireyi üç odaya böler ve oturma odasının boyutu küçülerek ikinci bir yatak odasına yer açarken, ev ofis bir ana yatak odasına dönüşür. Eğlence modundaki düzenlemesinde ise,

iki hareketli birim, insanların toplanabileceği geniş bir alan oluşturmak üzere tamamen büyür ve ortak paylaşımlı bir mekana dönüşür (Klein 2020).

Şekil 2.13. Pandemi sürecine uygun konut tasarım önerisi-2 (Klein 2020)

Ünlü mimarlık ofisleriyle Covid-19 hakkında yapılan bir söyleşide; Victor Vizgaitis (Sasaki'nin baş mimarı), inşa edilen her şeyde, malzemelerin kolayca temizlenebilme ve sterilize edilebilme özelliğine yeniden odaklanılması gerektiğini vurgulamıştır. Malzemelerin kirleticilere karşı dayanıklı özelliklere sahip olmasının veya mümkün olduğunca kolay temizlenmesin önemini ifade etmiştir. Özellikle çok insanın dokunacağı bir konut kompleksi içindeki yüzeyleri dikkatli biçimde ele almak gerekmiştir. Bunlar, otomatik olmayan kapılar için kapı kolları, ortak mutfaklardaki tezgahlar, resepsiyon alanlarındaki donatılar, aletler ve musluklar, masalar ve diğer ortak mobilyalar olarak sıralanabilir. Malzemeler en azından gözeneksiz, pürüzsüz ve kolay temizlenebilir olmalıdır. Antimikrobiyal özelliklere de sahip olan bakır ve alaşımları gibi bazı malzemeler, bu ortak alanlarda tercih edilebilir. Yine aynı söyleşi de bir başka katılımcı olan Joel Bargmann; çok aileli konutlar, apartmanlar ve kiralık mülkler için apartman kapısının kendisi de dahil olmak üzere ön kapıdan daireye temassız bir deneyim tasarladıklarını söylemiştir. Bu, asansörün temassız çağrılmasını ve daire girişinizde kapı kilidinin elektronik olarak açılmasını kapsamaktadır. Gelecekte popülerlik kazanacak bu teknoloji, ek bir maliyet olsa da pandemi süreçlerinde karşılığını verecek bir kolaylık olarak düşünülmektedir (Kashdan 2020).

Pandemi sürecinde alanyazın araştırmaları ve önerilen tasarım önerileri ışığında konut tasarımına dair belirlenen anahtar kelimeler şu şekilde sıralanabilir:

- esneklik, açık plan
- ortak paylaşılan yaşam alanları
- temassız deneyim
- mahremiyet, akustik izolasyon
- antimikrobiyal malzemeler
- akıllı binalar
- özel tanımlanmış çalışma alanları

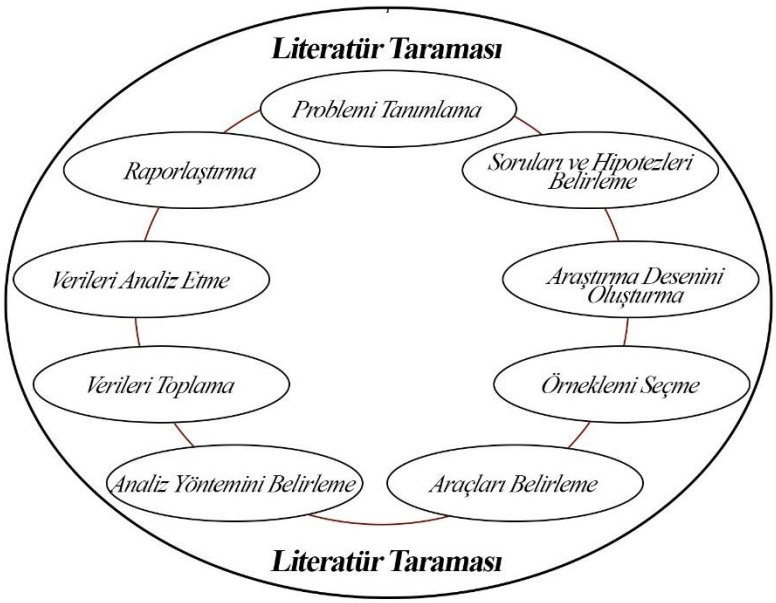
Bu başlık altında tespit edilen anahtar kelimelerden, bulgular bölümünde konuttaki değişimi analiz ederken yararlanılmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu başlık altında ilk olarak; tez konusu belirleme sürecinden, verilerin değerlendirilmesine kadar tez gelişim süreci anlatılmıştır. İkinci başlıkta ise tezin alan çalışmasını oluşturan anketin nasıl yapılandırıldığı, soruların nasıl hazırlandığı, sorulan değişkenlerin türü ve nasıl analiz edildiği ifade edilmiştir.

3.1. Tez Gelişim Süreci

Bilimsel araştırmaların aşamaları Şekil 3.1'de gösterildiği gibi döngüsel ve esnektir. Bu çalışma oluşturulurken söz konusu döngü dikkate alınmıştır (Büyüköztürk ve ark. 2020). Buna göre tezin kurgusu dört ana başlık üzerinden geliştirilmiştir: Alanyazın tarama; problemi tanımlama; örneklem, araç ve analiz yöntemlerini belirleme; uygulama ve raporlaştırma.

Şekil 3.1. Bilimsel araştırma süreci (Büyüköztürk ve ark. 2020)

3.1.1. Konu belirleme ve alanyazın taraması

Bir araştırma alanyazın taramasıyla başlar ve süreç boyunca güncelliği kaybetmemek adına devam eder. Tez yazım sürecinin ilk aşaması olan konu belirleme,

bilinmeyenlerin çok olduğu bir noktada gerçekleştiği için zor ve karmaşık bir süreçtir. Konu belirleme aşamasında katılımcıların karşılaştığı zorluklar "tez danışmanının ilgi alanına giren ortak bir konu bulamamak", "karar verememek" ve "konuyu daraltamamak" olarak özetlenmiştir (Barutçu, Onaylı 2016). Akbulut, Şahin ve Çepni'nin (2013) araştırmasında ise, katılımcıların tez konusu belirleme ve kaynaklara ulaşma konularında çok zorlandıkları ifade edilir. Bunun nedenini alanyazın taramasını yeterince bilememek ve alanyazına hakim olamamak olarak açıklamışlardır. Bu nedenle tez yazım aşamasına geçmeden önce alanyazın taraması yapılmış ve bu belirtilen zorluklar tez yazım sürecine geçmeden önce çözümlenmeye çalışılmıştır. Tez çalışmasında değerlendirmesi planlanan anahtar kavramlar (çevresel psikoloji ve salgın hastalıklar) ile ilgili tezler, makaleler, kongre sunumları gibi kaynaklar taranarak elde edilen verilerin tezin genel çerçevesini oluşturabilmek ve amacını net bir şekilde ortaya koyabilmek için kullanılması amaçlanmıştır. Yök Tez Veri Merkezinde yer alan 1986-2020 yılları arasında kabul edilen, özetinde çevresel psikoloji kavramı geçen 73; salgın hastalıklar kavramı geçen 865 adet tez incelenmiştir.

Salgın Hastalıklar kapsamında yapılan tezlerin incelenmesi sonucu; çoğunun Tıp alanına ait olduğu görülmüştür. Oysa salgın; psikolojik, sosyo-mekansal ve çevresel alanlardan da etkilenir ve etkiler. Geçmişteki salgınların etkilerini ortaya koyan tarih alanında yazılmış birçok çalışma olsa da kent ve çevresel psikoloji kapsamında değerlendirilen, salgın mimarisi, karantina gibi spesifik konularda yazılmış, salgını odak noktasına almış olan mimarlık alanında yazılmış bir tez bulunmadığı fark edilmiştir. Çevresel Psikoloji kapsamında yazılan tezlerin incelenmesi sonucunda ise; eve odaklanan çok az sayıda tez olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmasının daha az çalışılmış bu alanlarda geliştirilmesine karar verilmiştir.

3.1.2. Problemi tanımlama ve hipotezleri belirleme

Tez konusu belirlendikten ve alanyazı taraması yapıldıktan sonra gözlem yapılarak araştırma problemleri ve hipotezleri tanımlanmıştır. Konutun pandemi döneminde doğan yeni ihtiyaçları karşılayamamasının gözlemlenmesi; tezin temel araştırma problemini oluşturur. Bu problemi ortaya koymak ve çözebilmek için temel araştırma

soruları: Covid-19 pandemisinin konut mimarisine öğretileri nelerdir? Pandemi sonrası kullanıcının eve yüklediği anlam ve algı değişmiş midir, değiştiyse bu değişim hangi yönde gelişmiştir? Karantina sürecinde konut alanlarında doğan yeni ihtiyaçlar nelerdir, bu yeni ihtiyaçlara göre evde ne gibi düzenlemeler yapılmıştır? Pandemi sürecinde konutta mahremiyet hangi faktörlere bağlı olarak azalmıştır? Araştırma sorularının belirlenmesinin ardından, söz konusu soruların cevaplanabilmesi için en uygun yöntem araştırılmıştır.

3.1.3. Yöntem belirleme

Çevresel psikoloji alanında yapılan çalışmalara bakıldığında; daha çok nitel değişkenleri incelediği tespit edilmiştir. Nitel araştırma, önceden belirlenmiş kavramlar, veriler veya ölçümlerle sınırlandırılmaz. Nitel araştırma, insan deneyimlerini, anlamlarını ve olayları doğrudan inceleyerek, doğru tanımlar çizmeye, fark edilmeyen ara bağlantıları keşfetmeye ve insan ve çevre açısından yararlı olabilecek pratik anlayışları belirlemeye çalışır (Seamon ve Gill 2016). Bu tez kapsamında nitel araştırma yaklaşımıyla, hem nitel hem nicel veriler toplanıp yorumlanmıştır.

Araştırma desenini oluşturma: Araştırmanın problemleri ve hipotezleri göz önüne alınarak nitel ve nicelin birlikte kullanıldığı karışık desen kullanılmıştır.

Örneklemi seçme: Ulaşılmak istenen hedef evren; pandemi sürecinde Türkiye'de kısıtlamanın getirildiği tüm büyük şehirlerde yaşayan 15-65 yaş aralığındaki ergin bireylerdir. Katılımcılar maksimum çeşitliliği sağlayacak karma şekilde seçilmişlerdir. Amaç olası tüm sonuçların çerçevesini çizebilmek ve belli gruplara bölerek karşılaştırmaya izin verecek dağılımı sağlayabilmeleri hedeflenmiştir.

Araçları seçme: Veri toplama yöntemi olarak hem Likert ölçekli hem de açık uçlu ve çoktan seçmeli soruları içeren anket tercih edilmiştir

3.1.4. Veri analizi ve çoklu regresyon analizi

Anket yanıtları; farklı şekillerde analiz edilmiştir. Öncelikle, her bir soru için cevaplayan kişilerin sıklık dereceleri ve yüzdeleri Çizelge 3.1.'deki gibi tablo haline getirilerek raporlaştırılmıştır. İkinci olarak açık uçlu sorulara verilen yanıtlar kavramsal olarak analiz edilmiştir. Üçüncü olarak; çapraz tablolalamadan yararlanılmıştır. Son

olarak 2 regresyon modeli kurgulanmıştır: (1)evdeki mahremiyet ve (2) konuttan memnuniyet düzeyleri bağımlı değişken olarak tutulup bunları etkileyebilecek olası faktörler yapılan alanyazın çalışmasına göre belirlenerek modele bağımsız değişkenler olarak girilmiştir. Aralarında korelasyon ilişkisi olup olmadığı test edilerek çoklu regresyon analizine geçilmiştir. İstatistiksel analizler için SPSS ve Excell programları kullanılmıştır. Çalışma verileri analiz edilirken ortalama, standart sapma gibi istatistiksel metotlardan yararlanarak normal dağılıma uygunlukları değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.1. Örnek Likert soru analiz tablosu

Değişimle ilgili ifade.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	Kesinlikle katılıyorum cevabını veren kişi sayısı	Katılıyorum cevabını veren kişi sayısı	Ne katılıyorum ne katılmıyorum cevabını veren kişi sayısı	Katılmıyorum cevabını veren kişi sayısı	Kesinlikle katılmıyorum cevabını veren kişi sayısı
Yüzde	Kesinlikle katılıyorum cevabını veren kişilerin yüzdelik oranı(A)	Katılıyorum cevabını veren kişilerin yüzdelik oranı (B)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum cevabını veren kişilerin yüzdelik oranı (C)	Katılmıyorum cevabını veren kişilerin yüzdelik oranı (D)	Kesinlikle katılmıyorum cevabını veren kişilerin yüzdelik oranı(E)
Sonuç	**Olumlu cevap verenlerin oranı (A+B)**		**Kararsız olanların oranı (C)**	**Olumsuz cevap verenlerin oranı (D+E)**	

Değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon, t-testi, varyans analizi ve çoklu regresyon gibi istatistiksel yöntemler kullanılarak belirlenebilir. Birbiri ile neden-sonuç ilişkisi olduğunu düşünülen iki ve daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi matematiksel olarak ortaya koymak için kullanılan istatistiksel yönteme çoklu regresyon denir. Konut araştırmalarında, çoklu regresyon tekniği, konutlara ilişkin tercihler üzerinde konut özelliklerinin etkilerinin önem sırasını saptamak için kullanılır (Çakın 1988). Değişkenlerden biri –sonuç- bağımlı değişken, diğerleri –nedenler- bağımsız değişkenler olarak adlandırılır. Analiz sonunda bir regresyon denklemi oluşturulur. Aşağıda örnek çoklu regresyon denklemi verilmiştir:

$$Y = A + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_2 X_3 \cdots + \beta_k X_k \qquad (3.1)$$

Y: bağımlı değişken,

X: bağımsız değişken,

β: regresyon katsayısı,

k: girdi sayısı,

A: sabit değer olarak ifade edilir (Cevahir 2020).

Tez kapsamında oluşturulmuş mahremiyet ve memnuniyet modeli bu formül yardımıyla oluşturulmuştur.

Çoklu regresyon analizi yapılırken; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olmalı[2], bağımsız değişkenler arasında çoklu ortak doğrusallık olmamalı[3] ve artıkların normal dağılımı[4] sınanmalıdır. (Cevahir 2020). Çoklu regresyon analizi, genellikle verinin ortalamasına uymayan aykırı değerler içerir ve önemli aşamalardan bir tanesi de artık analizi ile bu aykırı gözlemleri tespit edebilmektir. Çünkü yapacağımız analiz bu aykırı değerler çıkarılmazsa yanlış sonuç verebilir (Atılgan ve Günay 2012). Regresyon analizinin doğruluğunu arttırmak ve hatayı minimize etmek için 3 standart sapmanın küçük yada büyük olduğu bu uç değerlerin, veri setinden silinmesi önerilmektedir (Tabachnick ve ark. 2007). Fakat bunu yaparken örneklemde yer alan bu uç değerlerin evrende de var olduğu unutulmamalıdır (Cevahir 2020).

Çizelge 3.2. Örnek iki değişkenli çapraz tablolama

	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4
X_1	**Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)**	**Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)**	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)
X_2	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)
X_3	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	**Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)**	**Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)**
TOPLAM	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	**Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)**	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)	Yüzdelik Dilimi (kişi sayısı)

Anket çalışması başlığında anlatılan konuta dair sorular ve memnuniyeti ölçen sorular arasında çapraz tablolama yapılarak pandemi sürecinde en fazla memnuniyetin sağlandığı konut tipi belirlenmeye çalışılmıştır. Konuta ait bilgiler ayrı ayrı ele alınarak

[2] Pearson korelasyon testi ile p değerine bakılarak test edilir.

[3] Bağımsız değişkenler arası pearson korelasyon değerleri, durum endeksi ve varyans büyütme faktörü değerlerine bakılarak test edilir.

[4] Histogram dağılımı, normal p-p grafiği ve saçılım grafiğine bakılarak test edilir.

memnuniyetin en fazla olduğu seçenek tespit edilmiştir. Y değişkeni konuta ait bilgileri ifade ederken, X_1; memnun olanların, X_2; nötr yanıt verenlerin, X_3; memnun olmayanların yüzdesini ve cevap sayısını ifade etmektedir. Her bir Y değişkeni için hangi X değişkeni daha fazlaysa, koyu font ile ifade edilmiştir. Son satırda konuta ait cevapların toplam cevaplara oranını gösteren yüzdelik dilimler yer almaktadır. Toplam satırında hangi tip Y değişkeni daha fazlaysa, koyu font ile ifade edilmiştir (Çizelge 3.2).

3.2. Anket Çalışması: Pandemi Sürecinde Evdeki Değişim

Çevresel psikolojinin başlıca araştırma metodları; anket çalışmaları, laboratuvar deneyleri, simülasyon çalışmaları ve vaka-alan çalışmaları olarak özetlenebilmektedir. Alan çalışmaları, kısıtlı genellenebilirliğe sahipken, anket çalışmalarıyla geniş kitlelere ulaşmak kolaylaşmaktadır. Çevre psikologları, değişkenler arası ilişkilerin araştırılması için de anket çalışmalarından yararlanmaktadır (Steg ve ark. 2015). İnsanların davranışlarını ve konuta karşı fikir ve algılarını tespit etmek amacıyla tez kapsamında anket çalışmasından yararlanılmıştır. Ek-2'de verilen bu anket çalışması, pandemi sürecinde kısıtlama getirilen şehirlerde yaşayan insanlara uygulanmıştır. Bursa kentinden katılımcı sayısı baskın olduğu için farklı şehir ve alanlarda çalışma tekrarlanabilir. Türk katılımcılarla gerçekleştirilen araştırmanın kültüre özgü sonuçlarını yorumlayabilmek adına, çalışma farklı kültürler için de araştırılıp karşılaştırılabilir.

Anket 4 farklı bölümden oluşmaktadır. Kişisel, konuta ait, değişimin saptanmasına yönelik ve memnuniyet-öneri başlıkları altında derlenen sorular içermektedir. Çalışma 15-65 yaş aralığında 280 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 14 tanesi kontrol sorularıyla elenerek, toplam sayı 266'ya düşürülmüştür. Kontrol soruları gizlenerek sorulmuş, 5 aşamalı test oluşturulmuştur. Bunlardan 3 ve daha fazlasını tutarsız cevaplayan denekler çalışmaya katkısından çok yanlış sonuca götüreceği düşünülerek analize dahil edilmemiştir. 1'i yabancı uyruklu yurt dışından 4 katılımcı ise, çalışma sonuçlarını etkilememeleri ve çalışmanın Türkiye koşullarına odaklanabilmesi için analize dahil edilmemiştir. Bu kararın verilmesinde İsveç'ten bir katılımcının ankete sağlamış olduğu geri bildirim de etkili olmuştur:

''...Ayrıca biz İsveç'teyiz, burada kısıtlama olmadı, evden çalışma tavsiye edildi sadece ve kendi seçimimizdi aslında... Aslında sorular bize pek uymadı, bu yüzden bir kısmına ne katılıyorum, ne katılmıyorum cevabı vermek zorunda kaldım.''

Pandemide yaşanılanlar ne kadar evrensel gibi gözükse de her ülke bu duruma aynı tepkiyi göstermemiştir. Dolayısıyla çalışmanın, eve kapanma uygulamaları ve sınırlamaların net olarak getirildiği Türkiye'deki büyükşehirler çerçevesinde tutulması uygun bulunmuştur. Katılımcı grubu çoğunlukla evde uzun süre kapanmayı yaşayan insanlardan oluşmaktadır. Kontrol sorularını tutarsız cevaplayanlar, yurtdışındaki katılımcılar çıkarıldığında elde edilen toplam 262 katılımcı analize dahil edilmiştir. Bu sayı, Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2004) örneklem büyüklüğü hesaplamalarına uygundur. Pandeminin etkilerinin evrensel olduğu ve sık görüldüğü düşünülerek *p* değeri 0.05 kabul edilmiştir bu değer Kul'un (2014) *p* değeri yorumlamasında sınırda anlamlı düzeydedir. *p* değeri 0,1 den büyük çıkan değişkenler anlamsız olarak yorumlanmıştır (Çizelge 3.3).

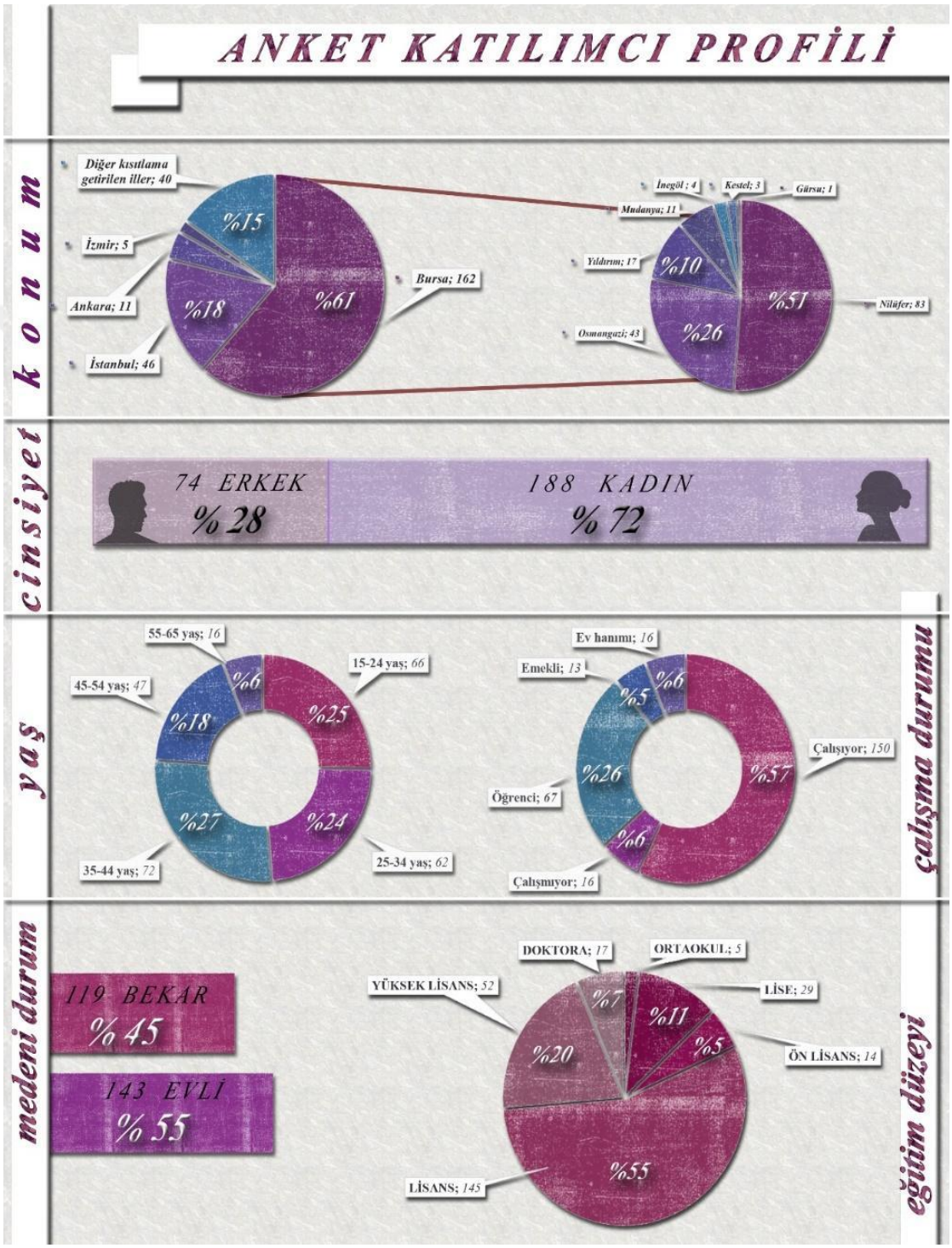
Çizelge 3.3. *p* değerinin yorumlanması (Kul 2014)

$p \leq 0{,}001$	Çok yüksek istatistiksel anlamlılık
$0{,}001 \leq p < 0{,}01$	Yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık
$0{,}01 \leq p < 0{,}05$	İstatistiksel anlamlılık
$0{,}05 \leq p < 0{,}10$	Sınırda anlamlılık
$p > 0{,}10$	Anlamlı değildir

3.2.1. Demografik yapı

Bu bölümde katılımcılara kendi kişisel bilgileri ile ilgili sorular sorulmuştur. Cinsiyet,medeni durum, yaş, eğitim ve çalışma durumu gibi demografik soruların yanında yaşadığı il ve kaç senedir aynı ilde ve evde oturduğu bilgileri alınmıştır. Anket katılımcı profili Şekil 3.2.'de özetlendiği gibidir. Katılımcıların çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Bursa ağırlıklı katılımın olduğu ankette, en yoğun katılımın olduğu ilçe de Nilüfer olarak gözükmektedir. Bu baskınlık yüzünden, anket analizinde herhangi bir bölgesel veya cinsiyete dayalı karşılaştırma yapılmamıştır. Amaç pandeminin genel

etkilerini ortaya koymak ve bunu konut tipi, demografik özellikler (yaş, eğitim durumu, medeni durum vb.) gibi kriterlere göre karşılaştırmaktır. Bu özellikler katılımcı profilinde yaygın dağılım göstermektedir.

Şekil 3.2. Anket katılımcı profili

3.2.2. Konuta ait bilgiler

Bu başlık altında kullanıcılardan yaşamakta oldukları konutların genel özellikleri hakkında bilgi toplanmıştır. Bu bölümde cevaplar genelde; nicel ve süreksiz değişkenlerden oluşmaktadır. *''Eviniz kaç odalı, kaç banyolu, kaç kişi yaşıyorsunuz, kaç metrekare''* gibi bağımsız değişkenlerin toplandığı soruları içermektedir. Yaşadığı konut tipi, pandemi sürecindeki kullanımlarını değiştirdiği için- değişimleri analiz edebilmek adına gerekli bir ayrım olduğundan dolayı- her katılımcıdan evini: müstakil, en çok 3 bloklu sakin bir site içerisinde, 3 ve daha fazla bloklu yoğun bir site içerisinde, ayrık nizam apartman dairesi yada bitişik nizam apartman dairesi olarak kategorize etmesi istenmiştir. Aynı zamanda evinin manzarasını, evindeki görüş alanını, doğal ışık alımının çok yada azlığını ifade etmesi istenmiştir. Bu bölümdeki sorularla, her bir katılımcının evinin tipik özellikleri ve nitelikleri ortaya konulmuştur.

3.2.3. Değişimin saptanmasına yönelik sorular

Bu bölümdeki sorular pandemi ile birlikte katılımcıların evlerinde nelerin değiştiğini tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. İlk olarak, katılımcılara ayrı ayrı pandemi öncesi ve pandemi sürecinde açık havaya erişmek için hangi alanı (balkon, apartman bahçesi, mahalle parkı vb.) tercih ettikleri sorulmuştur. İkinci olarak, ev içi mekanların (salon,mutfak,yatak odası vb.) pandemi öncesi ve sonrasında hangi amaçlarla kullanıldığı sorulmuştur. Üçüncü olarak Despres'in (1991) ev anlamları temel alınarak pandemi öncesi ve sonrasına göre kendilerine yakın gelen üç ifadeyi seçmeleri beklenmiştir. Son olarak; yapılan alanyazın taraması (bkz. Bölüm 2.3.4), konut kullanım haritaları (Ek-1) ve gözlemler sonucunda belirlenen pandemi sürecinde konutta yaşanan zorluklara ve yeniliklere göre yazılan ifadelere katılıp katılmadıkları Likert ölçeği kullanılarak sorulmuştur. Bu ifadeler; Ek-1'de düzenlenen pandemi döneminde ev kullanımını ifade eden araştırmaların haritalarından yararlanarak belirlenen temel anahtar kelimeler kapsamında sorulmuştur. Haritalara ve alanyazın taramasının sonuçlarına yansıyan konut kullanım değişimlerinin anketin katılımcı grubu tarafından da gerçekten değişip değişmediği tespit edilmiştir.

3.2.4. Memnuniyet ve öneri soruları

Bu bölümde katılımcılara pandemi sürecinde evlerinden memnuniyetlerini tek tek evlerinin niteliklerine göre ifadeler ile belirtmeleri istenmiştir. Örneğin; *''evimin kat yüksekliğinden memnunum''* vb. Bu ifadelere katılım durumlarını Likert ölçeği ile ifade etmeleri beklenmiştir. Bu veriler daha sonra konuta ait bilgilerin alındığı sorularla karşılaştırılarak en memnun olunan konut tipinin tespit edilebilmesi için kullanılmıştır. Son olarak Covid-19 sürecinde yazılan bilimsel araştırmalarda ve güncel tasarım önerilerinde (bkz. Bölüm 2.3.4) evlere getirilen pandemik çözümler katılımcıya sunularak bunlara katılıp katılmadıklarını ifade etmeleri beklenmiştir. Teorik olarak getirilen çözümlerin, anketin katılımcı grubu tarafından gerçekten istenilip istenilmediği tespit edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA: COVID-19 SÜRECİNDE KONUTUN DURUMU, KAVRAMSAL VE İŞLEVSEL DEĞİŞİMİ

Bu başlık altında yapılan anketin analizi ile birlikte çevresel psikoloji kapsamında konutun Covid-19 sürecindeki değişimi analiz edilmiştir. Ek-3'de tüm soruların ortalamaları ve standart sapmaları derlenmiştir. Pandemi sürecinde konuttaki işlevsel değişimler, kavramsal değişimler ve memnuniyet düzeyi ayrı başlıklar altında irdelenmiştir.

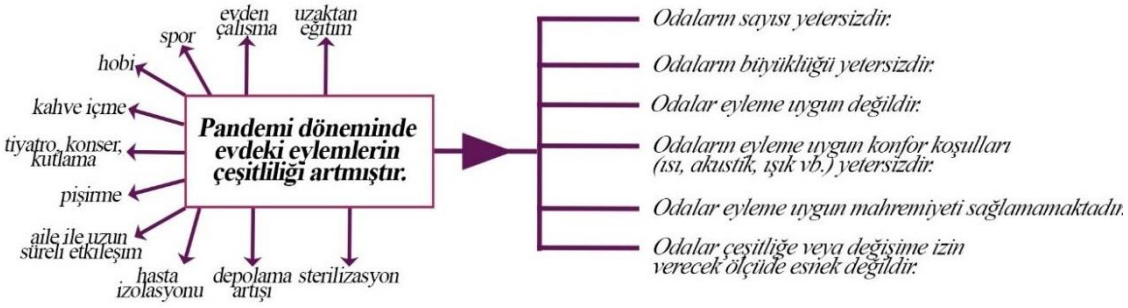
Kanada Perspektifleri Anketi Serisi'nin (CPSS) düzenlediği ankette, katılımcıların %90'ı Covid-19'un sonucunda evlerinden çıkmaktan kaçındıklarını bildirmiştir (Schellenberg ve Fonberg 2020). Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da, pandemi sürecinde evden çıkmaktan kaçınıldığı tespit edilmiştir. Bu süreçte konutta en fazla kaç gün geçirdikleri sorulan katılımcıların cevapları, normal dağılım göstermemektedir. 1 ve 160 gün arasında dağılım gösteren yanıtlarının ortalaması 23,7 gün iken standart sapması 30,7 olarak hesaplanmıştır. Pandeminin bir sonucu olarak kendi hayatlarında bir şeyin değişmediğini veya evlerinde büyük bir değişiklik yaşamadıklarını belirten katılımcıların oranı sadece %19'dur. Katılımcıların %81'i (212 kişi) pandeminin sonuçlarından etkilendiklerini belirtmiştir. %89'u ise hanehalkının evde daha fazla zaman geçirdiklerini onaylamıştır.

4.1 İşlevsel Değişimler

Evlerin pandemi döneminde kullanımıyla ilgili en önemli fonksiyonel değişimler; evden çalışma, çevrimiçi eğitim, aile ile sık ve uzun süreli iletişim, kafelere gitmek yerine evde kahve içme, rekreasyonel aktiviteler yapma, önemli miktarda depolama yapma, sterilizasyon olarak özetlenmiştir (Bettaieb ve Alsabban 2020). Bu değişen fonksiyonlar da ev ve yakın çevresindeki mekanların farklı kullanımlarını doğurmuştur. Özel mekanlara sızan kamusal eylemler ve kamusal mekana taşan özel eylemler sayesinde, kullanıcılar evlerinde kendilerini ve mekanı bu sürece uyumlamaya çalışmıştır (Oğuz ve Uzunkaya 2021). Çekirdek ailelerin modern hayatın hızlı akışı içinde, belli temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için tasarlanan modern konut, aniden ortaya çıkan pandemide bütün bu ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmıştır. Fakat geleneksel

konutlar, farklı işlevlere olanak veren mekanları ve esnek plan düzenleriyle bugün ihtiyaç duyulan birçok tasarım olgusunu barındırmaktadır. Zaten çoğu kişi Covid-19 döneminde kırsal ve geleneksel bir konut özlemi duymaktadır (Kazaz 2021). Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da katılımcıların %88'i bu dönemi bahçeli bir konutta geçirmek istediklerini onaylamaktadır.

Covid-19 döneminde; evdeki temel değişiklik, eylem çeşitliliğinin artması olarak özetlenebilir. Bu durumda evdeki yetersizlikler ön plana çıkmaktadır. Örneğin; Antalya ölçeğinde yapılan bir çalışmada; pandemi döneminde konuttaki eksikliklerin; bahçe ihtiyacı, havalandırma, yetersiz depolama alanı, yetersiz alan, yetersiz çalışma alanı ve yetersiz balkon mekânı, ve en yüksek oranla giriş mekanındaki alan yetersizliği olduğu tespit edilmiştir (Sağsöz ve ark. 2021). Yapılan anket ve gözlemler yardımıyla bu yetersizliklerin; odaların sayısının az olması, büyüklüğünün yetmemesi, yeni eylem ve aktiviteye uygun olmaması, konfor koşullarının eksikliği, mahremiyetin sağlanamaması ve konutun esnekliğe izin vermemesi olarak özetlenebileceği tespit edilmiştir (Şekil 4.1). Bu bölümde yetersizlikleri yaratan bu değişimler mekansal ölçeklere ayrılarak irdelenmiştir.

Şekil 4.1. Pandemi döneminde konut içi mekanlardaki eylem çeşitliliği ve konutlarda gelişen yetersizlikler

4.1.1. Giriş alanları

Honduras Ulusal Özerk Üniversitesi, Korona Virüsü Teşvik ve Önleme Kurumsal Teknik Komitesi aracılığıyla, eve girerken kendi kendini dezenfekte etme önerileri

içeren teknik bir protokol geliştirmiştir. Unah'ın (2020) Covid-19'a karşı bu eylem protokolünde konuta giriş aşamaları şöyle tanımlanmaktadır:

1. Eve döndüğünüzde hiçbir şeye dokunmamaya çalışın.
2. Evin girişinde, ayakkabı tabanını nemlendirecek miktarda dezenfektan içeren düz bir tepsi bulundurun. Eve döndüğünüzde ayakkabıyı taban yüksekliğinde dezenfektan solüsyonuna batırın. Ardından tepsinin içindeki ayakkabılardaki fazla dezenfektan solüsyonu boşaltın, ayakkabılarınızı çıkarın ve arka bahçede kurumasını bekleyin.
3. 2. maddedeki prosedürü uygulayamıyorsanız, eve girmeden hemen önce ayakkabılarınızı çıkarın. Ayakkabılarınızın altını ve üstünü sulandırılmış klor solüsyonu ile dezenfekte edin. Bu ayakkabıları bahçede kurumaya bırakın.
4. Dış giysilerinizi çıkarın, plastik bir torbaya koyun ve yıkayın. Kirlenmiş giysileri evdeki diğer giysilerden ayrı yıkayın.
5. Alkolle nemlendirilmiş temiz bir bezle cep telefonunuzu, cüzdanınızı, kemerinizi, anahtarlarınızı ve bulaşmaya maruz kalan tüm kişisel eşyalarınızı dezenfekte edin.
6. Banyo yapın. Bunu yapamıyorsanız, el, bilek ve yüzü su ve sabunla iyice yıkayın. Banyo yapana veya yıkanana kadar aile üyelerinizle fiziksel temastan kaçının.

Bu eve giriş ve evdekileri koruma ritüeli, elbetteki her konutta yapılabilecek ya da herkesin uygulamak zorunda hissettiği bir prosedür değildir. Fakat bunu yapmayı kolaylaştıracak tasarımlı evlerde yaşamak istenileceği de göz ardı edilemez bir detaydır. Yapılan bir araştırmada pandemi döneminde; eve ayakkabı, eldiven ve maske girmemesi, dış giysilerin dezenfekte edilmesi, yaşam alanlarına doğrudan açılmayan girişlerin kullanılması, yaşam alanlarına girmeden önce her şeyin dezenfekte edilmesi yaygın tepkilerdir (AlKhateeb ve Peterson, 2021). Bu alışkanlıklar da evin giriş mekanının yeterliliğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Fakat aynı çalışmadaki bazı katılımcılar kalıcı bir dezenfeksiyon alanına ihtiyaç olduğunu reddetmişlerdir. Pandeminin ve pandeminin sterilizasyon gereksiniminin geçici olacağını ve evlerinde özel alanlara ihtiyaç olmadığını savunmaktadırlar.

Antalya ölçeğinde yapılan bir çalışmada hem Covid-19 hastalığını geçiren hem de geçirmeyen sağlıklı grupta en çok rapor edilen mekansal sorunun; giriş alanının yetersizliği olduğu tespit edilmiştir. Konutun giriş mekanının konutun koridoru vb. bir

alana bağlanmadan önce, ikinci bir giriş kapısıyla ayrılmasını isteyip istemedikleri sorusuna da %89 gibi yüksek bir oranda olumlu yanıt alınmıştır (Sağsöz ve ark. 2021). Yapılan başka bir çalışmada ise benzer bir bulgu olarak bir katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır: *''Evimin girişi zaten dardı. Pandemide burası kargo, market poşetleri ve su şişesi gibi şeylerin eve girmeden dezenfekte edildiği ve beklettiğim alan oldu. Bu beni çok zorladı. Zaten dar olan alan, daha da daraldı.''* (Oğuz ve Uzunkaya 2021 s. 172) Bu araştırmalar dar ve ev içi alanlara direk bağlanan ev girişlerinin tekrar düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında katılımcıların %38,5'i giriş alanlarının sterilizasyon için yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların %45,4'ü ise böyle bir sıkıntı yaşamadıklarını söylemişlerdir (Çizelge 4.1). Konut tiplerine göre kategorize edildiğinde ise müstakil evlerde bu oran %45'den %23'e düşmektedir. Site içerisindeki apartman dairelerinde ise bu oran %51'e yükselmektedir. Evin giriş mekanında ayrıca bir sterilizasyon alanı isteyip istemedikleri sorulduğunda ise çoğunlukla buna ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. AlKhateeb ve Peterson'un (2021) araştırmasına göre karşıt bir bulgu olarak: Katılımcılar kendi giriş alanlarını yeterli görse de girişteki ek bir kalıcı temizlenme mekanına hayır dememektedir. Katılımcıların %63,7 gibi büyük birçoğu giriş alanında kalıcı bir sterilizasyon mekanı (lavabo, dezenfeksiyon ünitesi vb.) isterken, sadece %17,4'ü böyle bir alana ihtiyaç duymadıklarını belirtmiştir. Daha büyük bir çoğunluk ise bu konuda kararsız kalmıştır. (Çizelge 4.1)

Çizelge 4.1. Evin giriş alanlarının Covid-19 sürecindeki yetersizliği

Evin girişinde kıyafetlerimi veya aldığım ürünleri sterilize edecek bir alan yaratmakta zorlandım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	37	64	42	96	23
Yüzde	%14,1	%24,4	%16	%36,6	%8,8
Sonuç	%38,5 Olumlu		%16 Kararsız	**%45.4 Olumsuz**	
Evin giriş alanında ayrı kalıcı bir sterilizasyon-temizlenme mekanı (lavabo, dezenfeksiyon ünitesi vb.) olmasını isterdim.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	37	64	42	96	23
Yüzde	%24,7	%39	%18,9	%14,3	%3,1
Sonuç	**%63,7 Olumlu**		%18,9 Kararsız	%17,4 Olumsuz	

Pandemi döneminde yaşadıkları konutlarda ne gibi değişiklikler yapıldığı sorulan katılımcıların açık uçlu cevapları değerlendirildiğinde, giriş alanlarının yapılan değişimlerde önemli bir yer tuttuğu belirlenmiştir. Evlerinde pandemi sürecinde hiçbir değişiklik yapmayan katılımcılar bile en azından giriş alanında sterilizasyon ihtiyaçlarına cevap arayarak çözümler üretmeye çalışmışlardır. Bu mekan, alınan ürünleri bekletmek, eve gelen bireylerin bu alanda bulunan hızlı temizlik ürünleriyle hijyenini sağlayıp eve girmesini kolaylaştırmak için kullanılmıştır. Bu alana yeni mobilya ve temizlik ürünleri konulduğu belirtilmiştir. (Çizelge 4.2)

Çizelge 4.2. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler-giriş alanları

-Katılımcı 22:	Giriş alanında temiz alan bıraktım ve depolama alanı oluşturdum.
-Katılımcı 76:	Sadece giriş bölümünü değiştirdim daha büyük bir dolap/ayakkabılık ve dezenfektan malzemeler koydum.
-Katılımcı 144:	Girişe kolonya ıslak mendil gibi hızlı temizlik ürünleri için sehpa tarzı bir yer oluşturduk.

4.1.2. Balkon

Balkon; binanın cephesinde dinlenmek veya çevreyi izlemek, mahremiyet ve konforu korumak için bir alan yaratmak amacıyla yapılmış olsa da, 20. yüzyılın sonlarına doğru istenmeyen malzemelerin depolandığı, bazen üzerinin kapatıldığı işlevsiz bir alana dönüşmüştür (Emekçi 2021). Milliyet gazetesinde yapılan bir röportajda; Prof Dr. Uğur Tanyeli balkonların Türklere göre olmadığını ifade etmektedir. *''İtalyanlar balkona çıkar Türkler değil''* diyerek kültürler arası mekan kullanımı farklılığına değinmektedir. Yan balkondakiler görecek diye endişe duyan Türklerin mahremiyetlerini korumak için balkonu güneşlenmek, kahvaltı yapmak, oturup kitap okumak için kullanmadığını ama balkonsuz bir evin de asla tercih edilmediğini söyleyerek bu tezatlığa dikkat çekmektedir. Mimar Doğan Hasol da benzer bir düşüncededir. Çoğu balkonun kapatıldığını özellikle mutfak balkonlarının kiler olarak kullanıldığını söylemektedir (Çoktan 2020). Pandemi sırasında ise; dış dünya ile iletişim kurmanın tek yolu olan balkonlar, yeniden canlanmıştır. Komşuların sosyalleşmesi, şarkı söylemesi ve sağlık çalışanlarını tebrik etmesi için sosyal buluşma noktalarına dönüşmüştür (Emekçi 2021). İç mekanlardaki günlük hayatın rutinini kırma çabasıyla birlikte dış çevre ile iletişim aracı olarak balkon önem kazanmıştır (Harairy ve Radwan, 2020). Kullanılmayan

balkonlar da çeşitli mekansal düzenlemeler ile işlevlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan bir çalışmada depo olarak kullanılan balkonlardaki eşyaların kaldırılarak tekrar düzenlendiği bulgusuna ulaşılmıştır (Ekenyazıcı ve Tulum 2021).

Emekçi'nin (2021) çalışmasına göre; pandemi döneminde en çok vaka görülen ülkelerde, balkon kelimesinin bir internet motorundaki aranma sayısının fazlaca arttığı görülmektedir. Özellikle yaz mevsiminde her yıl balkon kelimesi için yapılan aramalarda bir artış yaşanmaktadır. Fakat 2020 yılında pandemi nedeniyle bu artış en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Pandemi döneminde olumlu haber sayısı da artmaktadır. 2019'daki haber içeriklerinde acı, ölüm gibi birçok olumsuz kelime ile karşılaşılırken; 2020'de yayınlanan balkon haberlerinin içeriği eğlendirmek, konser gibi daha olumlu kelimelerden oluşmaktadır. Pandemi öncesinde kullanılan balkon terimi daha çok olumsuz kelimeler ve kelime gruplamaları ile ilişkilendirilirken, salgın sonrasında olumlu kelime eşleştirmeleri artmıştır (Emekçi 2021).

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında katılımcıların yaklaşık %60'ının balkonda daha fazla zaman geçirmeye başladığı tespit edilmiştir. (Çizelge 4.3.) Balkonları olmayan 11 kişi ise çizelgeye dahil edilmemiştir. . Katılımcıların sadece %14'ü balkonda geçirdiği sürenin pandemi sırasında artmadığını belirtmişlerdir. Balkonun pandemi sonrasında katılımcılar tarafından en çok dinlenme ve yeme içme amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Pandemi öncesine göre; pandemi sonrasında daha çok işlevi karşılamaya çalışan balkon mekanının; spor ve hobi alanı olarak kullanımının artmasıyla birlikte çamaşır kurutmak, depolamak gibi servis alanı olarak daha az işlevlendirilmesi dikkat çeken önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.3. Covid-19 sürecinde balkon kullanımı

Pandemi döneminde balkonda geçirdiğim süre fazlasıyla arttı.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	74	84	56	30	7
Yüzde	%28,2	%32,1	%21,4	%11,5	%2,7
Sonuç	**%60,3 Olumlu**		%21,4 Kararsız	%14,2 Olumsuz	

Çizelge 4.4. Pandemi öncesi ve sonrasında balkonun kullanım amaçları

	Din-lenme	Yeme İçme	Eğlen-me	Aile ile bir araya gelme	Spor	Hobi	Çamaşır Kurut-ma	Yalnız Kalma	Depola-ma
Öncesi	157	150	75	127	13	43	**111**	64	**48**
Sonrası	**163**	**151**	**80**	**128**	**22**	**57**	101	**86**	46

Pandemi döneminde konutlarda ne gibi değişiklikler yapıldığı sorulan katılımcıların açık uçlu cevapları değerlendirildiğinde, balkonların en önemli değişikliklerin yapıldığı mekanlardan biri olduğu tespit edilmiştir. İki tip yanıt olduğu belirlenmiştir. Biri balkonu yaşam mekanına dahil edenler (cam ile kapatarak, oturma mobilyaları ile düzenleyerek vb.), ikincisi ise sterilizasyon ihtiyaçlarına (kıyafetleri havalandırmak, gelen paketleri bekletmek, ayakkabıları koymak vb.) yanıt vermeyen giriş alanlarına alternatif oluşturacak kullanımları kapsamaktadır. (Çizelge 4.5)

Çizelge 4.5. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler-balkon

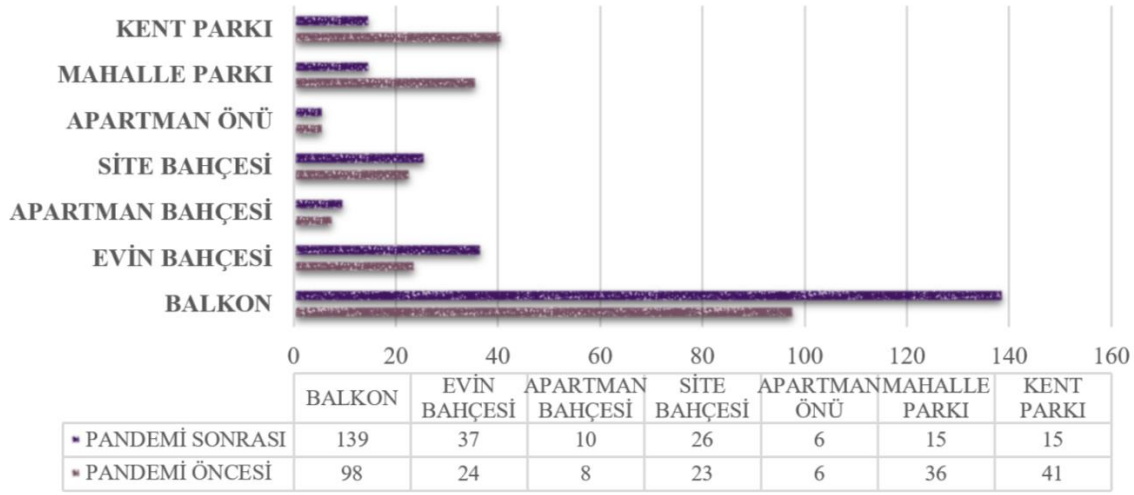
-Katılımcı 27:	Balkonlardan bir tanesini sadece paket veya kıyafetleri sterilize etmek veya havalandırmak amaçlı kullandım.
-Katılımcı 98:	Balkon mahali dışarıda giyilen kıyafetlerin ve ayakkabıların havalandırıldığı bir mekan olarak kullanılmaya başlandı.
-Katılımcı 144:	Balkonu cam balkon olarak kapattırdık.
-Katılımcı 182:	Balkonu hava almak için degil genel yaşama mekanı olarak kullanmaya başladım.
-Katılımcı 193:	Balkonum için mobilyalar aldım.
-Katılımcı 217:	Balkonu kış bahçesine çevirdim. Başka bir değişiklik yapmadım.

4.1.3. Açık alan kullanımı

Pandemi döneminde şehrin yoğun bölgelerindeki kamusal alanlar ya kapatılmış ya da kalabalık tedirginliğinden dolayı kullanılmak istenmemişlerdir. Gehl'in (2020) verilerine göre; şehir merkezleri büyük ölçüde terk edilip, yerel buluşma yerleri gelişmiştir. Kent sakinleri bu dönemde açık alan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yakın çevrelerinde arayış içine girmişlerdir.. Bir başka ifadeyle yaşanılan global sorun ile birlikte bireyler, hem mental hem de fiziksel sağlıklarını korumak adına mahallelerine yönelmiş durumdadırlar. Bu dönemde çok katlı konutlara ait bahçelerin daha yoğun kullanıldığı gözlenmiştir. Sokağa çıkma izninin verildiği günlerde farklı yaş grupları, zamanlarını bina yakın çevresinde ve daha çok bina adalarına ait açık ve yeşil alanlarda geçirmişlerdir (Atanur 2020). Özellikle şehir merkezlerinde bu gibi alanları bulmak çok

da kolay değildir. Kent boşlukları, insanın pandemi dönemindeki açık alan ihtiyacını karşılayabilmesi için tekrar düşünülmelidir. Pandemi döneminde ev ve açık alan kullanımını düşünmek için bir başka neden de Covid-19'un psikolojik sağlık üzerindeki travmatik etkisini azaltabilecek aktivitelerden birinin; bahçecilik ve doğa ile ilgilenmek olmasıdır (Theodorou ve ark. 2021). Yapılan bir çalışmada katılımcılardan biri; pandemi döneminde balkonu olmadığı için giriş kapısının önüne sandalye koyarak açık havada oturmaya başladığını ifade etmiştir (Oğuz ve Uzunkaya 2021). Dış dünyayı izleyebildiği, doğa ile fiziksel veya görsel ilişki kurabildiği bu eylem, evin yetersizliğine bir adaptasyon olarak kişinin kurguladığı bir çözümdür.

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında, temiz hava almak için açık alan kullanım tercihleri sorulan katılımcılar çoğunlukla balkon yanıtını (pandemi öncesi için 98 kişi, pandemi sonrası için 139 kişi) vermişlerdir (Şekil 4.2). Kent parkı ve mahalle parkının pandemi sonrasında belirtilen amaçla kullanımı azalırken balkon ve bahçe kullanımları artmıştır. Sonuç olarak katılımcıların pandemi sürecinde kendi korunaklı alanları olan eve en yakın açık alanları kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir.

	BALKON	EVİN BAHÇESİ	APARTMAN BAHÇESİ	SİTE BAHÇESİ	APARTMAN ÖNÜ	MAHALLE PARKI	KENT PARKI
PANDEMİ SONRASI	139	37	10	26	6	15	15
PANDEMİ ÖNCESİ	98	24	8	23	6	36	41

Şekil 4.2. Covid-19 sürecinde açık alan tercihi

Harairy ve Radwan'ın (2020) pandemi döneminde açık hava kullanımını kolaylaştırmaya yönelik tasarım tavsiyesi; her konutun kendi çatılarının kullanılmasıdır. Bu yolla aile üyeleri açık havada güvenlikle bir araya gelebilir, eğlence ve spor faaliyetleri burada yapılabilir. Böylece birey aynı zamanda konutun sadece temel

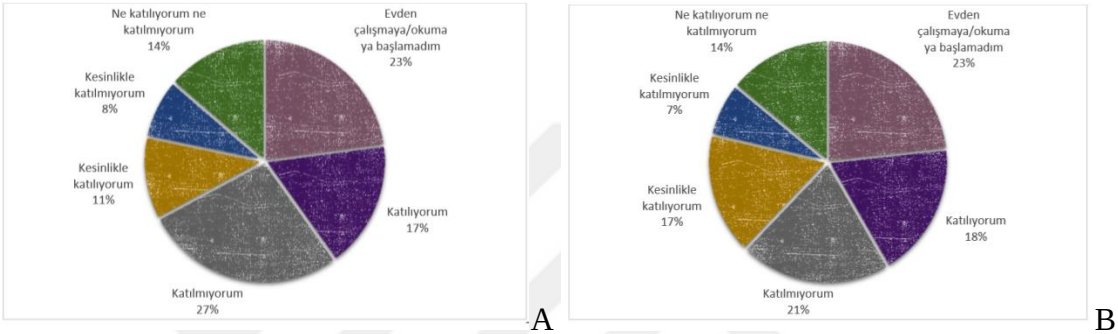
ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmadığını da hisseder. Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da, çatıların bu amaçla kullanımına ihtiyaç duyup duymadıkları sorulan katılımcıların yaklaşık %75'i -büyük bir çoğunluğu- olumlu yanıt vermişlerdir.

4.1.4. Çalışma ortamı

Ülkemizde ve çoğu ülkede Covid-19'un yayılması ile birlikte; çevrimiçi eğitim, evden çalışma gibi insan faaliyetleriyle birlikte yaşam tarzı da değişmiştir. Salama (2000) Covid-19 sürecinde akademisyenlere, mimarlara ve şehir plancılarına düşen görevlerden biri olarak ''çalışma ve yaşam kalıplarını birleştiren yeni yaşam tarzlarıyla ilgili yeni kavramların belirlenmesi'' gerekliliğini savunur. Uzaktan çalışma ve çevrimiçi eğitim ile birlikte ev bir iş merkezine, bir okula dönüşmektedir fakat buna uygun şekilde tasarlanmamıştır. Ev içindeki bu yeni etkinlik, ev gibi özel bir ortamda yarı-kamusal görevler için bir alan sınırlandırmayı gerektirmiştir (Aragones ve Sevillano 2020). Kuşkusuz ki pandemi döneminde ve sonrasında işyerinin evde düzenlenmesine daha fazla dikkat edilecektir. Mekansal organizasyon değişecek, evde çalışılacak yer artık oturma odasının bir köşesinden veya merdivenlerin altına yerleştirilmiş bir ofis koltuğu ve lambası olan bir masadan ibaret olmayacaktır. Büyük pencereleri, karartma perdeleri ve konforlu mobilyalarıyla tamamen ayrı teknik olarak donanımlı ve ses yalıtımlı bir oda olarak tasarlanmasına ihtiyaç vardır (Makhno 2020). Bu koşulların gölgesinde, yeni yaşam tarzıyla baş edebilmek için iç mekan tasarımının insan ihtiyaçlarına uygun olması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında kullanıcıların %77'si pandemi sürecinde evden çalışmaya ya da eğitim almaya başlamıştır. Evden çalışmaya yada uzaktan eğitime başlayan katılımcılar arasında, %36'sı kendini bu duruma adapte etmekte zorlanırken, %45'i uyum sağladıklarını ifade etmiştir. Evlerinin bu yeni ihtiyacı karşılamada yeterli olup olmadığı sorusuna ise; verilen olumsuz yanıt oranı ise %46'dır. Bir başka ifadeyle, katılımcıların %10'u evden çalışmaya ya da eğitim almaya kendini adapte edebilse bile konutları bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmıştır ve bu yeni yaşam şekline uyum sağlamak için evlerini düzenlemekte zorluk yaşamışlardır.

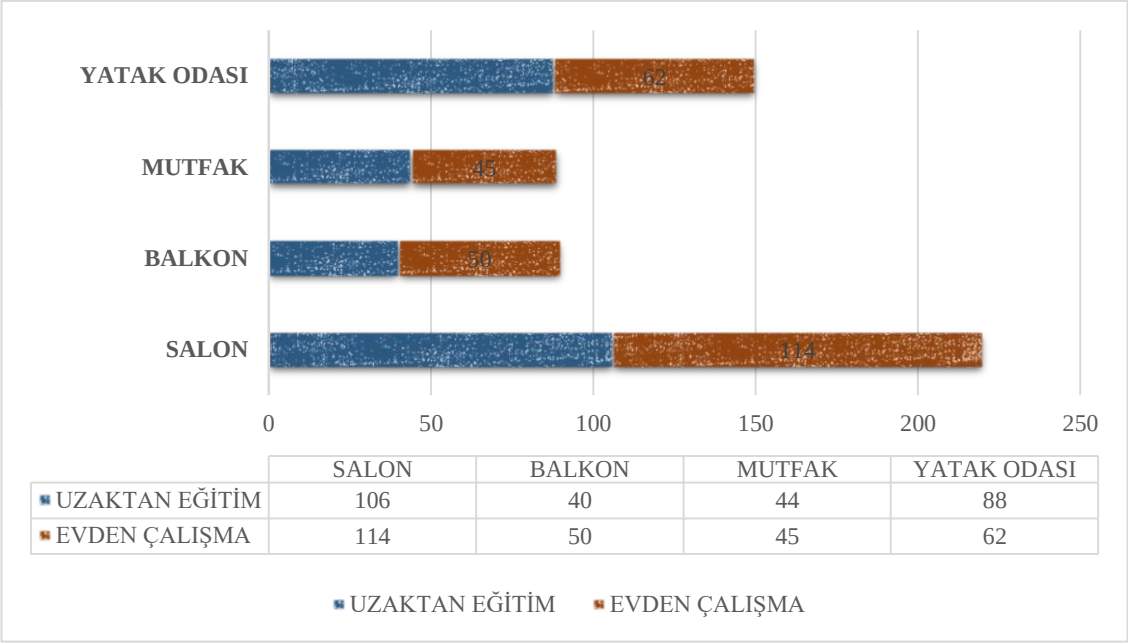
Yapılan bir araştırmada; çalışma alanına dönüştürülen mekan, genellikle ev içinde kamusallık seviyesi en yüksek olan salon olmuştur. Bu durum, meskende yedek bir odaya sahip olmalarına rağmen, kullanıcıların evdeki alanların kamusallık seviyeleri ile ilişkilendirdikleri anlamlarla ifade edilmiştir (Oğuz ve Uzunkaya 2021). Tez kapsamında yapılan anket de bu bulguyla örtüşmektedir. Şekil 4.3'de görüldüğü gibi salon, en çok tercih edilen uzaktan eğitim/evden çalışma mekanı iken yatak odası da özellikle gençlerin uzaktan eğitim almaları için tercih ettikleri ikinci ana mekandır.

Şekil 4.3. Evden çalışmaya adapte olmakta zorluk yaşayanlar (A) - evini bu yeni ihtiyaca adapte etmekte zorluk yaşayanlar (B)

Sessiz olarak nitelendirilebilecek mekanların hangileri olduğu sorusuna verilen yanıtlar arasında %78'i yatak odasıdır (%23 ile salon ikinci en çok verilen yanıttır). Bu oran; yatak odasını evde çalışma mekanı olarak seçen 62 kişi arasında %87'ye çıkarken, yatak odasını uzaktan eğitim alanı olarak kullanan 88 kişi arasında %85'dir. Göz ardı edilemez büyük bir çoğunluk, çalıştığı kendi yatak odasını sessiz mekan olarak nitelendirmiştir. Evden çalışmaya başlayan kişilerle yapılan başka bir araştırmada birçok katılımcı için, ev ortamı ve aile üyeleri, evden çalışırken büyük dikkat dağıtıcı unsurlardır. Bu dikkat dağıtıcıların işi daha da zorlaştırdığı kaydedilmiştir Evleri ofis ortamlarından daha sessiz olan katılımcıların ise evlerinde çalışmaktan keyif aldığı tespit edilmiştir. Kendi ortamlarında daha rahat çalıştıklarını söylemişlerdir (Cai ve ark. 2021). Dolayısıyla anket kapsamında yatak odasının tercih edilme sebebi de kullanıcıların daha sessiz ve rahat olabilecekleri özel alana ihtiyaç duymaları olarak açıklanabilmektedir.

Çalışma alanı olarak mutfak ve balkonunda tercih edildiği Şekil.4.4'den anlaşılmaktadır. Mutfakta çalıştığını söyleyen bir katılımcı: *''internete en yakın konumda yer alan mutfak masasını çalışma masası yapmak zorunda kaldığını''* belirterek aslında konut içindeki odaların teknolojik erişim imkanları açısından avantajlarının da çalışma alanı seçerken önemli bir kriter olduğunu ortaya koymaktadır. Konut içinde gelişen bu yeni yaşam biçimi evin her noktasında karşılık bulmuş ve mobilya düzenlemeleriyle kişisel özel alan oluşturmak adına konutun iç mekanı farklı ihtiyaçlara hizmet edecek şekilde adapte edilmiştir.

	SALON	BALKON	MUTFAK	YATAK ODASI
UZAKTAN EĞİTİM	106	40	44	88
EVDEN ÇALIŞMA	114	50	45	62

Şekil 4.4. Evden çalışma ve uzaktan eğitim için evde tercih edilen mekanlar

Pandemi döneminde konutlarda hangi ihtiyaçlara yönelik değişiklikler yaptıkları sorulan katılımcıların açık uçlu cevapları değerlendirildiğinde, katılımcıların en çok değişikliği uyguladığı ana başlıklar olarak uzaktan eğitim ve evden çalışma dikkat çekmektedir. Katılımcı 16, 117, 128 ve 221'in cevapları değerlendirildiğinde, -özellikle birden çok kişinin uzaktan eğitim almaya ya da evden çalışmaya başladığı konutlarda- ortak çalışma alanları ayrılarak ev halkı kendi bireysel alanlarına çekilmiş ve yatak odalarını hem çalışma hem uyuma eylemleri için kullanmaya başlamışlardır. Bu durumun, aynı anda gerçekleşecek görüntülü toplantılar için sessiz mekanlara olan ihtiyaçtan kaynaklandığını açıklamışlardır. (Çizelge 4.6)

Çizelge 4.6. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler - evden çalışma ve uzaktan eğitim

-Katılımcı 9:	Uzaktan eğitim için odama yeni mobilyalar aldım ve çalışma alanı oluşturdum.
-Katılımcı 11:	Kısa süreli evde kalış serüvenimde kullanım amacım değiştiği için evin çalışma/spor/hobi aktivitelerine olanak vermesi adına düzenini sağladım. Normalde evde bu aktiviteler için yeterli alan varsa bile buna uygun düzenleme sağlanmamıştı. Ya da örneğin çalışma masası kozmetik eşyalarla dolmuştu. Orayı tekrardan çalışma alanı olarak düzenlemem gerekti.
-Katılımcı 16:	Her birey için evin bir odası aynı anda yatak odası ve çalışma odası haline geldi.
-Katılımcı 24:	Odaların kullanım amacı zaman zaman değişti. Uzaktan çalışma için düzenleme yapmak gerekti…
-Katılımcı 25:	Evet. Salon sanal sınıfa dönüştü.
-Katılımcı 57:	Sadece bir çalışma masası aldım yatak odasına.
-Katılımcı 62:	Çalışma alanı ek masa.
-Katılımcı 81:	Yaşama alanlarını çalışma alanına uygun hale getirmeye çalıştık.
-Katılımcı 93:	Esnek çalışma mekanları oluşturdum.
-Katılımcı 95:	Görüntülü toplantılar için mobilyaların yeri değişti…Yatak odasında bilgisayar kullanabilmek için masa kondu. Evdeki eşyalar azaltıldı, daha ferah hale getirilmeye çalışıldı.
-Katılımcı 106:	Çalışma alanım için büyük odaya geçtim.
-Katılımcı 117:	Kardeşlerimle ortak kullandığım çalışma odasındaki esyalarımı yatak odama geçirerek odamı hem yatak odası hem çalışma odası olarak kullandım.
-Katılımcı 120:	Salonu çalışma mekanı yaptım.
-Katılımcı 122:	Odalar asıl işlevlerinden farklı işlevlerde de kullanıldı, neredeyse her oda uzaktan eğitim ve evden çalışma için kullanıldı.
-Katılımcı 124:	Kendi odamda değişiklikler yaptım, salonuma küçük bir çalışma alanı yaptım online eğitim için.
-Katılımcı 128:	Kardeşimle aynı zaman diliminde derslere girdiğimizden o odamızda derse girerken ben salonu kendime çalışma alanı yapmıştım. Akşam annem ve babam işten geldiğinde salonda oturdukları için ben odaya geçerken kardeşim yatak odasına çalışmaya geçiyordu.
-Katılımcı 130:	Evet, yatak odaları çalışma mekanı olarak kullanıldı.
-Katılımcı 135:	Salonun ortasına çalışma masası kurdum.
-Katılımcı 160:	Dekor değişikliği. Daha rahat çalışma ortamı yarattım.
-Katılımcı 171:	Odamı çalışma alanına çevirdim.
-Katılımcı 177:	Misafirler için oluşan kanepelerden oluşan odadaki koltukları kaldırıp çalışma odasına uygun bir hale çevirdim.
-Katılımcı 182:	Salonumu ayrıyeten çalışma ve hobi alanı olarak düzenledim….
-Katılımcı 187:	Evin büyük bir bölümü okul icin uygun ortama dönüştü.
-Katılımcı 196:	….13 yaşındaki oğlumun, önceden sadece yatmak için girdiği odası, hem sınıfı hem okul bahçesi hem aktivasyon yaptığı yer oldu,bu amaca göre tekrar düzenlendi perdesine kadar…. Salon eşimin çalışma odası oldu, masanın düzeni çalışma sandalyesi vs eklendi.
-Katılımcı 221:	Evet iki kardeşiz ikimiz aynı odayı kullanıyorduk ve bir oturma odamız bir de salonumuz vardı. Pandemi süreciyle beraber odalarımızı ayırdık artık salonumuzu aktif olarak kullanıyoruz ve kardeşimle kendimize ait odalarımız olmuş oldu.
-Katılımcı 241:	Teknolojiye erişim zorunluluğu sebebiyle; internete en yakın mutfak masasını çalışma masası yapmak zorunda kaldım.
-Katılımcı 249:	Odaları değiştirmedim, çalışma düzeni oluşturduk, yaptığımız hobiler arttı.
-Katılımcı 256:	Yatak odamız eşimin çalışma odası oldu. Küçük çamaşır odası yatak odamız oldu.

4.1.5. Ev içi ortak yaşam alanları

Covid-19 pandemisinin yayılmasını engellemek adına alınan başlıca önlemler ev karantinası ve sosyal mesafedir. (bkz Bölüm 2.3.4.) Konut içerisinde sosyal mesafenin korunmasının bir gereklilik olup olmadığı tartışma konusudur. Hanehalkı sayısının fazla olduğu evlerde virüsü eve getirme ve evde bulaştırma ihtimali daha yüksekken; kişinin yalnız yaşadığı bir hanede virüse yakalanması ancak ev dışı mekanlarda mümkündür. İsveç'te, tek kişilik hanehalkı oranının yüksek olması nedeniyle sosyal mesafe düzenlemeleri çok katı bir şekilde uygulanmamıştır. Fakat İtalya gibi çok kuşaklı evler koronavirüsün çoğalmasına katkıda bulunmuştur (Saadat ve ark. 2020). Ev karantinaları, daha küçük ve kalabalık evlerde veya dışarıda yaşayanlar için bir zorluktan çok daha fazlası olmuştur.

Tez kapsamında yapılan ankette, evde sosyal mesafe kurallarının geçerliliği sorgulanarak, hane içinde aile üyelerine birbiriyle yakın temasa geçerken tedirginlik yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Katılımcılar %33,2 oranla hanehalkı ile yakın mesafede bulmaktan kaçındıklarını onaylamaktadır (Çizelge 4.7). Özellikle konut içindeki ortak kullanılan alanlar, giriş ve geçiş alanları sosyal mesafeyi korumamızı zorlaştıran mekanlardır. Hastalık korkusu ev içi ortak alanların kullanımını sınırlandırmış ve hanehalkıyla paylaşılan mekanlara farklı bir bakış açısıyla yaklaşılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Çizelge 4.7. Covid-19 sürecinde konutta yakın mesafe

Evdeki kişilerle yakın mesafede bulunmamaya çalıştım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	37	49	45	87	41
Yüzde	%14,3	%18,9	%17,4	%33,6	%15,8
Sonuç	%33,2 Olumlu		%17,4 Kararsız	**%49,4 Olumsuz**	

Dünya Sağlık Örgütü'nün önerilerine göre, bir Covid-19 vakası tespit edildikten sonra hasta izole edilmelidir. Bu, hastanın bakım alabildiği hastane, ev, otel odası, yolcu gemisi vb. gibi izole olabileceği kapalı bir ortamda yapılmalıdır. Hastanın evdeki hareketi sınırlandırılmalı ve paylaşılan alan en aza indirilmelidir. Ortak alanların (mutfak, banyo) hijyenine ve iyi havalandırılmasına ekstra dikkat edilmelidir.

Hanehalkının diğer üyeleri farklı bir odada kalmalıdır (WHO 2020). Tez kapsamında yapılan ankette, Covid-19 geçiren 104 katılımcı arasında, ayrı banyo/tuvalet kullananların oranı %51 iken, ortak yaşam alanlarını kullanmadan izole edilebilen hastaların oranı %55'dir (Çizelge 4.8). Dünya Sağlık Örgütü'nün önerilerine yeterince uyulmadığını gösteren bu oranda, evdeki kişi başına düşen oda ve banyo/tuvalet sayısı yetersizliğinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 4.8. Covid-19'lu aile üyesinin hastalık evresinde konut kullanımı

Covid-19'lu aile üyesi bu süreçte odasından başka bir mekanda vakit geçirmedi.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	26	31	12	28	7
Yüzde	%25	%29,9	%11,5	%26,9	%6,7
Sonuç	**%54,9 Olumlu**		%11,5 Kararsız	%33,6 Olumsuz	
Covid-19'lu aile üyesi bu süreçte ayrı banyo/tuvalet kullandı.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	21	32	12	25	14
Yüzde	%20,2	%30,8	%11,5	%24	%13,5
Sonuç	**%51,0 Olumlu**		%11,5 Kararsız	%37,5 Olumsuz	

Hastanın konut içindeki hareketini azaltmak ve ortak alanları azaltmak pandemiye karşı konut içinde oluşturulan geçici bir çözüm olarak görülmektedir. Kalıcı bir çözüm için, iç mekan tasarımının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Tercihen ayrı bir banyosu olan bir oda sağlamak, spor yapmak için bir yer sağlamak ve hastaya mesken içinde çalışacak bir yer sağlamak gibi mekansal bölünmelerin oluşturulabildiği konutlar, evde izolasyonu sağlanan hastanın yaşamını kolaylaştıracak ve faaliyetlerine devam etmesine yardımcı olacaktır (Harairy ve Radwan 2020).

Evde karantina, sadece Covid-19 geçiren hastalar için değil sokağa çıkma yasağı sürecinde sağlıklı bireyler için de geçerli olmuştur. Yapılan bir çalışmada karantina kısıtlamaları nedeniyle, katılımcıların aileleriyle daha fazla aktivitede bulunduğu tespit edilmiştir (AlKhateeb ve Peterson 2021). Bu da hanehalkı üyelerinin ev içi ortak olanlarda daha fazla zaman geçirmesine ve ortak yaşam alanlarının bu ihtiyaca uygun olarak değiştirilip büyütülmesine neden olmuştur. Çizelge 4.9'da görüldüğü gibi katılımcılar kullanmadıkları misafir odalarını, balkonlarını, karanlık odalarını kendi

yaşam alanlarına dahil etmişlerdir. Onları hobi, spor, çalışma, dekontaminasyon işlemi gibi değişik eylemler için kullanmışlardır. Konut sakinleri evlerini, yeni ihtiyaçları için daha verimli olacak şekilde yeniden düzenlemişlerdir. Evleri yavaş yavaş misafir ağırlamaktan uzaklaşarak aile içi aktivitelere yoğunlaşacak şekilde değiştirmişlerdir. Evin anlamının da bu doğrultuda değişerek, sosyal bağlamlardan çok kişisel ve duygusal bağlamlarla açıklandığı bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

Çizelge 4.9. Pandemi döneminde konutta yapılan değişiklikler – ortak yaşam alanları

-Katılımcı 7:	Misafir odamı dekontaminasyon odasına çevirdim ve dışarıdan geldiğimde orada üzerimi değiştirdim, dışarıdan getirdiğim eşyaları bu odada sakladım ve dezenfekte ettim.
-Katılımcı 11:	…kullanım amacım değiştiği için evin çalışma/spor/hobi aktivitelerine olanak vermesi adına düzenini sağladım…
-Katılımcı 26:	…kız kardeşim ve benim için evimiz, hobi mekânına, spor mekânına, birlikte keyifli aktiviteler yapabildiğimiz, kendimizi keşfettiğimiz, özel ve anlamlı bir mekâna dönüştü…
-Katılımcı 171:	balkonu hava almak için değil genel yaşama mekanı olarak kullanmaya başladım.
-Katılımcı 176:	Oturup konuşmak için, salon yerine oturma odası kullanıldı; bu yüzden en büyük oda olan salon daha çok hobi alanına dönüştü.
-Katılımcı 177:	Misafirler için oluşan kanepelerden oluşan odadaki koltukları kaldırıp çalışma odasına uygun bir hale çevirdim.
-Katılımcı 182:	Salonumu çalışma ve hobi alanı olarak düzenledim.
-Katılımcı 227:	Ortak alanlarda çalışmaya başladım.

Ev içi mekanların pandemi öncesi ve sonrası kullanım amaçları sorulan katılımcıların yanıtları Çizelge 4.10. tablolaştırılmıştır. Bu tabloya göre pandemi sürecinde;

-salonun spor, hobi, çalışma ve uzaktan eğitim amaçlı,

-mutfağın spor, depolama, evden çalışma ve uzaktan eğitim amaçlı,

-yatak odasının spor, evden çalışma ve uzaktan eğitim amaçlı

kullanımı ciddi oranda artmıştır. Salon ve mutfağın misafir ağırlama amaçlı kullanımının da ciddi oranda azaldığı çizelgeden görülebilmektedir.

Pandemi sürecinde

-salonun en çok aile üyeleriyle bir araya gelme amaçlı,

-mutfağın en çok yeme içme amaçlı,

-yatak odasının en çok dinlenme amaçlı

kullanımı ön plandadır. Kişinin pandemi sürecinde yalnız kalmak için daha fazla mutfak alanını kullanması göze çarpmaktadır. Yine de yalnız kalmak için en çok tercih edilen mekan hem pandemi sürecinde hem öncesinde, bireyin kendi yatak odasıdır.

Çizelge 4.10. Pandemi öncesi ve sonrasında salonun mutfağın ve yatak odasının kullanım amaçları

KULLANIM AMAÇLARI	SALON		MUTFAK		YATAK ODASI	
	Pandemi Öncesi	**Pandemi Sonrası**	**Pandemi Öncesi**	**Pandemi Sonrası**	**Pandemi Öncesi**	**Pandemi Sonrası**
Eğlenceli aktiviteler	114	107	34	41	x	**x**
Yeme, İçme	143	126	241	235	x	x
Spor	44	73	7	6	29	54
Hobi	56	84	25	29	42	59
Dinlenme	203	154	39	29	237	202
Aile üyeleriyle bir araya gelme	203	168	137	130	x	x
Uzaktan Eğitim	20	106	5	44	14	88
Evden Çalışma	27	114	7	45	23	62
Yalnız Kalma	53	53	16	24	148	148
Misafir Ağırlama	189	88	32	5	x	x
Depolama	26	25	28	52	42	40
Çamaşır Kurutma	37	31	8	6	21	22

Restoranların, barların ve kafelerin yerini mutfaklar ve yemek masaları aldığından, insanlar kaçınılmaz olarak evde yemek pişirmek ve yemek yemek için daha fazla zaman harcamışlardır. (Peters Halleran 2020) Bununla birlikte gelişen, daha fazla ürünü eve depolama ve stoklama ihtiyacı mutfak mekanında da yetersizlikler doğurmuştur. Tez kapsamında yapılan ankette katılımcılardan bir kısmı, mutfakta daha çok depolama alanı oluşturmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı mutfakta oturma düzenini değiştirdiğini ve bu alanı kahve köşesi yapıp online sosyalleştiği bir mekana dönüştürdüğünü belirtmiştir (Çizelge 4.9).

4.1.6. Ev dışı ortak alanlar

Pandemi döneminde site ya da apartman içerisindeki bazı alanların kullanımları yeniden düşünülmüştür. Örneğin Bettaieb ve Alsabban'ın (2020) çalışmasında; pandemi döneminde apartman içindeki bazı alanların uzaktan çalışma, eğitim veya eğlence, spor için farklı amaçlarla kullanılmaya başlandığı keşfedilmiştir. Paylaşılan alandan çok bireysel alanı en üst düzeye çıkaran konut planlamalarının artacağını düşünenler de

vardır. Çünkü "Evde kal" uygulaması ile birlikte; lobiler, asansörler veya çamaşırhaneler gibi ortak paylaşılan çok birimli binalarda, fiziksel mesafeyi korumak gibi birçok zorluk da ortaya çıkmıştır (Schellenberg ve Fonberg 2020). Her apartman birimine bireysel bir çalışma alanı eklemeyi planlayan bir mimarlık ofisi, mevcut karantina süresi bittikten sonra bile daha fazla insanın evden çalışacağını öngördükleri için 'apartman içi çalışma' ya önem verdiklerini ifade etmiştir (Kashdan 2020). Bu bağlamda, katılımcıların konut kompleksleri içindeki bu yarı özel alanları, kamusal mekanlara gitmek yerine evde kalmaya alternatif olduğu için mi yoksa komşularla etkileşime girmemek ve sosyal mesafeyi korumak için mi daha az kullandıkları araştırılmıştır. Hastalık endişesinin açık mekanlarda daha az olduğunu öngörerek bu alanlar açık ve kapalı olmak üzere ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Pandemi süreci boyunca, konut alanı içerisindeki açık alanların %51 oranında daha sık kullanıldığı belirlenirken kapalı alanlar %13,5 oranında daha fazla kullanılmıştır. Bu durum bir önceki başlıkta anlatılan açık alan kullanım tercihinin ev içi balkonlara, apartman ve mahalle odağına indirgenmesiyle paralellik göstermektedir.

Çizelge 4.11. Pandemi döneminde konut dışı ortak alanların kullanımı

Site içerisindeki ortak KAPALI alanları daha sık kullandım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	7	14	20	74	41
Yüzde	%4,5	%9,0	%12,8	%47,5	%26,2
Sonuç	%13,5 Olumlu		%12,8 Kararsız	**%73,7 Olumsuz**	
Site içerisindeki ortak AÇIK alanları daha sık kullandım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	32	68	16	32	13
Yüzde	%20,2	%30,8	%11,5	%24	%13,5
Sonuç	**%51,0 Olumlu**		%11,5 Kararsız	%37,5 Olumsuz	

4.2. Kavramsal Değişimler

Kimliğin ifade edildiği özel alanlarımız olan evler; Covid-19'un neden olduğu hapsedilmenin tam olarak gerçekleştiği yerlerdir. Bu durum, mekansal düzenlemeyle ilgili mahremiyet, kişisel alan, yoğunluk gibi belirli çevresel psikoloji kavramlarının; ev ve salgın ile alakalı olduğu anlamına gelir (Aragones ve Sevillano 2020). Bu başlık

altında pandemi süreciyle ilişki olan çevresel psikoloji kavramları (mahremiyet, kalabalık, kişisel mekan, evin anlamı, eve bağlılık, aidiyet) ve pandemi sürecinde tartışmalara neden olan esneklik, açık planlı ev, psikolojik sağlık kavramları konut ölçeğinde analiz edilmiştir.

4.2.1. Mahremiyet ihtiyacı - ev içi kalabalık

Covid-19 sürecinde yaşanılan evde hapsedilme -karantina- durumunda, hanehalkı konut içinde daha fazla zaman geçirmeye başlamıştır ve mahremiyet ihtiyaçlarını birlikte yaşadıkları üyelere göre ayarlamak zorunda kalmıştır. Küçük bir alanda sosyal etkileşimlerin artmasıyla birlikte, hane sakinlerinin mahremiyet ihtiyacı da artmıştır. Bugün özellikle pandemi ile birlikte evlerin sadece asgari ihtiyaçları karşılamasının yetmediği gözükmektedir. Her anlamda salgından korunaklı bir mekân olarak ön plana çıkan evlerin; mahremiyete, bireyselliğe ve farklı eylemlerin eş zamanlı gerçekleştirilebilmesine olanak verecek tasarım esnekliğine sahip olması beklenmektedir (Oğuz ve Uzunkaya 2021).

Evde yeterli alan bulunamadığında ve tasarımlar alanın bölünmesine izin vermediğinde aşırı kalabalık hissi yaşanır. Bu da mahremiyet ihtiyacını arttırır. Cidde'de yapılan bir araştırmada, pandemi sürecinde ailelerin büyük bir yüzdesinin sahip oldukları konut tasarımına göre evlerinde mahremiyet düzeyini arttırmaya yönelik çözümler geliştirdiğini göstermiştir (Bettaieb ve Alsabban 2020). Kimi kullanıcılar ise diğer konutlara çok yakın olduğu için kullanmadıkları balkonları, bir çarşafı seperatör olarak işlevlendirerek kullanmaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle hem mahremiyet sağlayıp hem de balkonu daha rahat bir şekilde kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir (Oğuz ve Uzunkaya 2021). Bu örnekte asıl önemli nokta; kullanıcıların öncesinde mahremiyet sağlayamadığı için kullanmayı tercih etmedikleri balkonu, bu dönemde kendilerine uyarlamak zorunda hissetmeleridir. Antalya'da pandemi döneminde yapılan bir başka çalışmada da genellikle 2+1 ve 3+1 konutlarda yaşayan 4 ve 5 kişilik kalabalık evlerde kullanıcıların kişisel mahremiyetlerini koruyamadıkları ortaya konmuştur (Sağsöz ve ark. 2021). Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da

katılımcıların %34,8'inin pandemi sürecinde mahremiyet alanlarının azaldığı belirlenmiştir.

Mahremiyet ihtiyacının karmaşık yapısını anlamlandırabilmek ve pandemi sürecinde neden mahremiyet alanının azaldığını çözümleyebilmek için bir model oluşturulmuştur. Pandemi sürecinde evdeki mahremiyetin azalmasının, hem bu döneme kadar yapılmış mahremiyet araştırmalarına, hem de pandemi sürecinde mahremiyetle ilişkilendirilen alanyazın araştırmalarına ve anket sonuçlarına dayanılarak 7 temel nedeni belirlenmiştir. Pandemi sürecinde konutta mahremiyet alanı azalmıştır. Çünkü;

X_1 :kişisel alanı olmayabilir veya azdır. (Kişisel alan derecesi: Yok:4, yatak odam var:3 çalışma odam var:2 birden çok:1)

X_2:ev açık planlı, evdeki görüş alanı fazla veya sınırlandırılmış mekanı az olabilir. (Görüş alanı derecesi: Sadece içinde bulunduğu odayı görebilenler:1, geçiş alanını görebilenler: 2, geçiş alanını ve diğer odayı görebilenler: 3, evin her alanına hakim olabilenler:4)

X_3 :oda başına düşen kişi sayısı fazladır ev kalabalık olabilir. (kişi sayısı/ oda sayısı)

X_4 :konutta sessiz mekan olmayabilir veya azdır.(Sessiz mekan yok:5, bir tane var:4, iki tane var:3, üç tane var:2, dört ve daha fazla var:1)

X_5 :hanehalkı ile anlaşmazlıklar artmış olabilir. (Likert)

X_6 :eve kapanmaktan dolayı ruh sağlığı kötüleşmiş olabilir. (Likert)

X_7:yoğun kentsel doku içerisinde yaşıyor olabilir, diğer evlere ve komşulara yakın konumda olabilir. (diğer evlere konumlarını ölçmek için kullanılan konut tipi ölçeği: Müstakil ev:1, apartman dairesi ayrık nizam:2, en çok 3 bloklu sakin bir site içerisinde apartman dairesi: 3 üç ve daha fazla bloklu yoğun bir site içerisinde apartman dairesi: 4, apartman dairesi bitişik nizam: 5)

Mahremiyet alanının azalması bağımlı değişken olarak, sessiz mekan sayısının eksikliği/azlığı, kişisel mekan sayısının eksikliği/azlığı, eve kapanmaktan dolayı ruh sağlığının kötüleşmesi, evde görüş alanı düzeyinin genişliği, komşulara uzaklığı belirleyen konut tipi ve hane içinde anlaşmazlıkların artması bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Modelin TÜM değişkenlerle pozitif ilişkili çıkması beklenmektedir (Şekil 4.1). Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir ilişki

olduğu varsayımını test etmek için Pearson Korelasyon Testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, 1. 2. 4. 5. ve 6. Bağımsız değişkenlerle mahremiyet arasında yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık derecesinde (p < 0,01) ilişki olduğu, 3. bağımsız değişkenle mahremiyet arasında istatistiksel anlamlılık derecesinde (p < 0,05) ilişki olduğu, fakat 7. bağımsız değişken (r= -0,02, p=0,486) ile mahremiyet arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişkiden çok uzak olduğu görülmüştür. Modelin geçerliliği için, bu değişken denkleme eklenmemiştir.

Oluşturulan mahremiyet modelinin tek yönlü regresyon analizinde, uç değerler olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple, 262 katılımcı (n), 6 değişkene (k) göre üç değer hesaplanmıştır. Hesaplanan mahalanobis mesafesi (mahal distance) olan 22.458 değerinden büyük olan hiçbir katılımcı olmadığı görülmüştür. Hesaplanan ‘‘leverage’’ değerinden (0,0534) yüksek 5 katılımcı ve maksimum ‘‘cook’s’’ değerinden (0,0156) daha büyük uç değer olan 13 katılımcı olduğu tespit edilmiştir. Bu üç değerden, hepsinde uç değer veren herhangi bir katılımcı olmadığı ve en az ikisinde uç değer veren sadece 1 katılımcı olduğu için ve aykırı değerlerin evrendeki varlığını göz ardı etmemek adına, uç değerler veri tabanından çıkartılmamıştır.

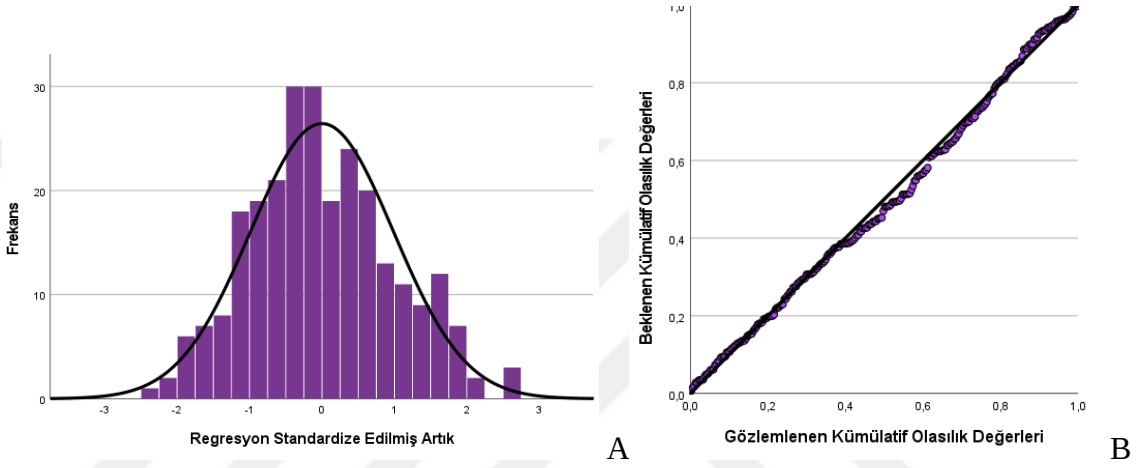
Çizelge 4.12. Çoklu ortak doğrusallık testi sonuçları

		X_1:KM	X_2:GA	X_3:KA	X_4:GD	X_5:AN	X_6:RS
PEARSON KORELASYON	X_1:KM r	-	0,56	0,588	0,415	0,147	-0,13
VARYANS BÜYÜTME FAKTÖRÜ	VIF	3,095	3,276	4,975	1,229	1,337	1,320
	1/VIF	0,323	0,305	0,201	0,813	0,748	0,758
DURUM ENDEKSİ	CI	3,444	5,544	8,080	9,080	10,887	18,111

VIF: Variance inflatıın factor, CI: Condition indices 1/VIF: Tolerance

Yapılan çoklu ortak doğrusallık testinde, tüm bağımsız değişkenler arasındaki r katsayısının 0,8 in altında çıkmaktadır. Örnek olarak tabloya sadece bir değişken eklenmiştir ama tüm değişkenler arası ilişki kontrol edilmiştir. Varyans Büyütme Faktörü (VIF) değerleri de tüm değişkenler için 10’un altında, tolerans değerleri de 0,2’nin üstündedir. Durum endeksleri 30’un altındadır. Bunun sonucunda bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık olmadığı kanıtlanmıştır (Çizelge 4.12).

Farkların(artıkların) normal dağıldığı varsayımını sınamak için normal dağılım grafiğinden, normal P-P grafiğinden ve saçılım grafiğinden yararlanılmıştır. Normal dağılım grafiğinde; parabol çizgisine çok yakın bir dağılım olduğu, normal P-P grafiğinde; noktaların çizgilere yakın, biraz üstünde veya altında konumlanarak belirgin bir ihlalin olmadığı ve saçılım grafiğinde dağılımların huni şeklinde kümeleşmediği ve rastgele dağıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.5). Böylelikle tüm varsayımlar sınanmış ve regresyon analizine uygun ortam hazırlanmıştır.

Şekil 4.5. Mahremiyet düzeyi regresyon analizi normal dağılım grafiği (A) - normal P-P grafiği (B)

Sessiz mekan sayısının eksikliği/azlığı, kişisel mekan sayısının eksikliği/azlığı, evde kalmaktan dolayı ruh sağlığının kötüleşmesi, evde görüş alanı düzeyinin genişliği, hane içinde anlaşmazlıkların artması değişkenleri bir arada değerlendirildiğinde, pandemi sürecinde konut içi mahremiyetin azalması ile anlamlı bir ilişki göstermiştir. Model özeti; Çizelge 4.13'de ifade edilmiştir ($R=0,34$, $R^2=0,32$, $F(6, 262) = 21,84$, $p < 0,01$).

Çizelge 4.13. Mahremiyet düzeyi model özeti

R	R^2	Düzeltilmiş R^2	Std. Hata	F	Sig.
0,583[a]	0,339	0,324	1,06347	21,836	< 0,01[b]

Araştırılan 6 değişken birlikte, pandemi sürecindeki mahremiyet ihtiyacındaki değişimin % 34'ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre,

bağımsız değişkenlerin mahremiyet üzerindeki önem sırası; anlaşmazlıklar (β=0,34), görüş alanı (β=0,24), kişisel mekan (β=0,17), ruh sağlığı (β=0,15), gürültü (β=0,09) ve kalabalık (β=0,09) olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.14. Mahremiyete etki eden değişkenlere ilişkin regresyon analizi sonuçları

						İkili	Kısmi
	B	**Standart Hata B**	**β**	**t**	**p**	**r**	**r**
Sabit	-0,268	0,348	-	-0,768	0,443	-	-
X_1:Kişisel Mekan	0,164	0,088	0,167	1,867	0,063*	0,321	0,116
X_2:Görüş Alanı	0,246	0,095	0,239	2,598	0,009**	0,201	0,161
X_3:Kala-balık	0,097	0,121	0,091	0,800	0,424	0,086	0,050
X_4:Gürültü Düzeyi	0,108	0,066	0,093	1,649	0,100*	0,249	0,103
X_5:Anlaş-mazlıklar	0,357	0,061	0,344	5,842	< 0,001***	0,469	0,344
X_6:Ruh Sağlığı	0,161	0,064	0,148	2,534	0,012**	0,308	0,157

β : Standartlaştırılmış regresyon katsayıları **t: Regresyon katsayıları/standart hata** **P:anlamlılık katsayısı**

*** p < 0,001; ** p < 0,01; 0,01 ≤ p < 0,05

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde; hane içinde yaşanan anlaşmazlıkların, ulaşılan mahremiyete etkisinin çok yüksek istatistiksel düzeyde anlamlı olduğu ve çok önemli bir yordayıcı olduğu gürülmektedir (p< 0,001). Korelasyon düzeyleri incelendiğinde; mahremiyet ile anlaşmazlıklar arasında pozitif yönlü %47 oranında anlamlı ilişki saptanmıştır. Diğer yordayıcı değişkenlerin etkisiyle birlikte değerlendirildiğinde; r=0,344 düzeyinde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir. Bundan hareketle, hanehalkı arasındaki anlaşmazlıkların, pandemi sürecinde konut içinde ulaşılan mahremiyeti azaltan en önemli değişken olduğu söylenebilir. Bu tartışmalar ne kadar fazlaysa, ulaşılan mahremiyet de arzulanan mahremiyetten o kadar azdır. Konutun açık planlı olmasını ve sınırlı, tanımlanmış mekanların azlığını ifade eden görüş alanı derecesinin, mahremiyet üzerinde yüksek düzeyde anlamlı ve önemli bir yordayıcı olduğu görülmektedir (0,001 ≤ p < 0,01).

Korelasyon düzeyleri incelendiğinde; mahremiyet ile görüş alanı arasında pozitif yönlü %20 oranında anlamlı ilişki saptanmıştır. Diğer yordayıcı değişkenlerin etkisiyle birlikte değerlendirildiğinde; r=0,161 düzeyinde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu veriler sonucunda, konut içindeki görüş alanı ne kadar genişse, pandemi sürecinde konut içinde ulaşılan mahremiyet de o kadar azalmıştır. Kişinin ruh sağlığının kötüleşmesinin mahremiyet ihtiyacını karşılamaması üzerinde istatistiksel bir anlam ifade ettiği ($0{,}01 \leq p < 0{,}05$) tespit edilmiştir. Korelasyon düzeyleri incelendiğinde; mahremiyet ile eve kapanmaktan dolayı ruh sağlığının kötüleşmesi arasında pozitif yönlü %31 oranında anlamlı ilişki saptanmıştır. Diğer yordayıcı değişkenlerin etkisiyle birlikte değerlendirildiğinde; r=0,157 düzeyinde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir. Konuttaki kişisel mekan eksikliği ve gürültünün ise sınırlı anlamlılık düzeyinde bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir ($0{,}05 \leq p \leq 0{,}1$). Korelasyon düzeyleri incelendiğinde; mahremiyet ile kişisel mekan eksikliği arasında pozitif yönlü %32 oranında, mahremiyet ile gürültü yani sessiz mekan sayısı eksikliği arasında pozitif yönlü %25 oranında anlamlı ilişki saptanmıştır. Konut içi kalabalığı ifade eden oda başına düşen kişi sayısısının ise pandemi döneminde karşılanan mahremiyet düzeyi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0{,}1$).

Yapılan çalışmaya göre regresyon modeli:

Pandemi sürecinde konuttaki mahremiyetin azalması= (-0,27) + 0,16*(kişisel mekan eksikliği) + 0,25*(görüş alanı derecesi) + 0,10(kalabalıklık) + 0,11(sessiz mekan eksikliği) + 0,36(tartışmalar) + 0,16(ruh sağlığının kötüleşmesi) + E((kişinin geçmiş yaşantısı ve kişiliği gibi ölçülemeyen faktörler)

Olarak ifade bulmaktadır.

4.2.2. Kişisel alan- kişisel mekan

Pandemi sürecinde Hall(1966)'un tanımladığı 45 cm'ye kadar olan yakın mesafemiz, Covid-19'un bulaşması için en tehlikeli mesafedir. Bu koruma alanının pandemi sürecinde konut içinde bile daha da arttığı öngörülerek katılımcılara hanehalkı üyeleriyle yakın mesafede bulunmaktan kaçınıp kaçınmadıkları sorulmuştur. %33.2'sinin bu süreçte yakın mesafeden kaçındığı tespit edilmiştir. Bir diğer önemli

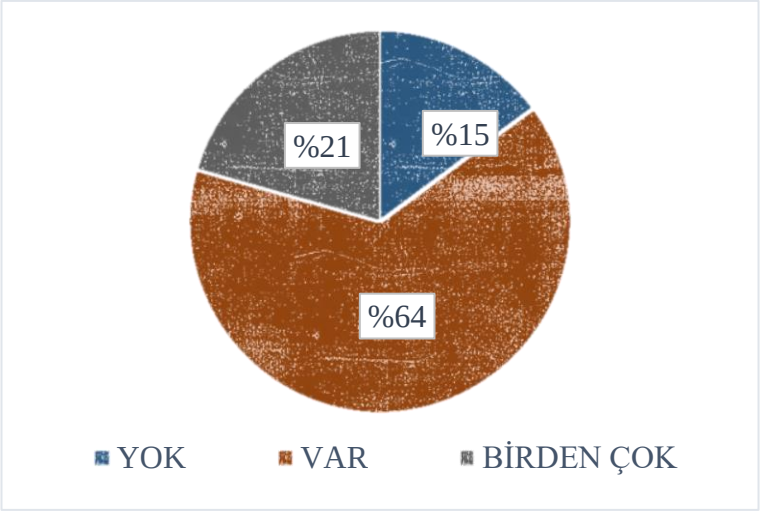
konu ise iletişim mesafelerimizdir. Pandemi sürecinde balkonların kamusal görevleri üstlenmesiyle birlikte, Hall(1966) 'un tanımladığı iletişim kurduğumuz mesafe olan sosyal mesafenin sınırları artmış ve hastalık korkusuyla birlikte kamusal mesafede iletişim kurulmaya başlanmıştır. Aragones ve Sevillano (2020), mevcut pandeminin; komşular arasındaki sosyal bağları güçlendireceğini öngörmektedir. Buna karşıt olarak tez kapsamında yapılan anket çalışmasında ise bu sosyal etkileşimin pandemi sürecinde artmadığı gözlenmiştir (Çizelge 4.15.) Fakat, pandemiyle birlikte artan balkon kullanımı komşularla alışılmadık bir şekilde etkileşime girme şansını sunduğu gözlemlenmektedir.

Çizelge 4.15. Covid-19 sürecinde balkondan sosyal iletişim

Pandemi döneminde balkondan komşularım ve tanıdıklarımla iletişimim arttı.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	26	45	50	90	41
Yüzde	%10	%18	%20	%36	%16
Sonuç	%28 Olumlu		%20 Kararsız	**%52 Olumsuz**	

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında, kişisel mekanın varlığını öğrenmek için kendi kontrolleri altında bulunan özel alanı olup olmadığı sorulan katılımcıların, %64'ü kişisel mekan sahibi olduğunu ifade etmiştir (Şekil 4.6). %21'i birden çok mekan sayarken, %15'i konutlarında böyle bir kişisel mekana sahip olmadıklarını söylemektedir. Bir mimar olan Aan Barbara Reyes, pandemi döneminde de evi kişiselleştirmenin olumlu etkileri üzerinde durmaktadır. Kişisel mekanın varlığı, insanların ayrılmak isteme endişesi olmadan, kapatılma sürecinde kendi alanlarında rahat olmalarını sağlayacak bir faktördür (Nielsen 2020).

Ek-1'de derlenen pandemi sürecinde ev kullanım haritalarında da mekanların kullanıcılar tarafından yeni ihtiyaçlara göre şekillendirildiği tespit edilmiştir. Kullanıcıların kendi yarattığı kitap okuma alanı ile mekanı kişiselleştirdiği, yoga yaptığı, dans ettiği, duvara ayaklarını uzatıp dinlendiği farklı alanları keşfederek tanımlamaları, konut içinde yalnız kalabilecekleri mekanı arayışları, farklı kullanımları keşfetme ve konutta kontrol edebilecekleri alan arayışlarını betimleyen haritalar bulunmaktadır.

Şekil 4.6. Covid-19 sürecinde kişisel mekanın varlığı

4.2.3. Evin anlam ve kimliği

Evin iç mekanı bu süreçte; iç ve dış çevre arasındaki iletişim aracı; iş, spor ve diğer aktivitelerin yapıldığı ortak bir mekan ve gerektiğinde ev karantinası için uygun kullanılabilmesi gereken bir yer anlamlarını kazanmıştır. Bu nedenle, insan kendini güvende hissetmek için rahat iç mekanlara ihtiyaç duyarken, ev veya iç mekan insanın sığınağı haline dönüşmüştür (Harairy ve Radwan 2020). Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da katılımcılara pandemiden önce ve pandemi sürecinde eve yükledikleri anlam sorulmuştur ve onlara yakın gelen ifadeleri işaretlemeleri istenmiştir. Bu ifadeler evin kişisel, sosyal, fiziksel, ekonomik anlamların her birinde 3'er tane olmak üzere toplam 12 ifadeden oluşmaktadır. Katılımcılara bu gruplandırmadan bahsedilmemiştir. Pandemi öncesi ve sonrasında seçilen ifadelerin sayısı aynı olmadığı için karşılaştırmak adına puanlama sistemi kullanılmıştır (Çizelge 4.16). 12 ifadeden pandemi öncesi ve pandemi sonrası tercih edilme çokluğuna göre 1 puan ve 12 puan arası puanlar verilmiş ve her kategori için ayrı ayrı toplanarak evin hangi başlık altındaki anlamlarının azaldığı ya da arttığı tespit edilmek istenmiştir. Bunun sonucunda, pandemi öncesinde konutun çoktan aza doğru sırasıyla, sosyal (29p), kişisel (23p), fiziksel(20p) ve ekonomik (6p) anlamlarla ilişkilendirildiği, pandemi sürecinde ise, fiziksel (29p), kişisel (23p), sosyal(16p) ve ekonomik(10p) anlamlarla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Pandemi öncesi, evin anlamı için en çok tercih edilen ifade*: ''Ev, ailem ile kurduğum ilişkileri*

güçlendirdiğim yerdir.'' şeklinde sosyal anlamı ön plana çıkarırken; pandemi sonrası, evin anlamı için en çok tercih edilen ifade: *''Ev, güvenlik sağlayan, dış dünyadan saklandığım bir sığınaktır. ''* şeklinde fiziksel anlamı ön plana çıkarmaktır. Bu sonuçlara dayanarak pandemiyle birlikte evin sosyal anlamlarının azaldığı, fiziksel ve ekonomik anlamlarının arttığı söylenebilir.

Çizelge 4.16. Evin pandemi öncesi ve sonrasında değişen anlamları

	PANDEMİ ÖNCESİ	**PANDEMİ SONRASI**
Ev, güvenlik sağlayan, dış dünyadan saklandığım bir sığınaktır.(*fiziksel*)	138 kişi (10 puan)	**184 kişi (12 PUAN)**
Ev, bir yatırım aracıdır. (*ekonomik*)	85 kişi (3 puan)	59 kişi (3 puan)
Ev, düzenleyebildiğim, kontrol edebildiğim bir yerdir. (*kişisel*)	158 kişi (11 puan)	120 kişi (9 puan)
Ev, ailem ile kurduğum ilişkileri güçlendirdiğim yerdir. (*sosyal*)	**176 kişi (12 PUAN)**	146 kişi (11 puan)
Ev, eylemlerim için özgür bir ortam sunar. (*kişisel*)	128 kişi (7 puan)	109 kişi (8 puan)
Ev, misafirlerimi ağırladığımız yerdir. (*sosyal*)	132 kişi (8 puan)	**39 kişi (1 PUAN)**
Ev, ihtiyaçlarımı karşıladığım estetik bir mekandır. (*fiziksel*)	125 kişi (6 puan)	94 kişi (7 puan)
Ev, benim ve ailemin geleceğini garanti altına alır. (*ekonomik*)	81 kişi (2 puan)	71 kişi (5 puan)
Ev, kendimi ifade edebildiğim bir yerdir. (*kişisel*)	107 kişi (5 puan)	73 kişi (6 puan)
Ev, beni kötü çevre koşullarından korur. (*fiziksel*)	102 kişi (4 puan)	134 kişi (10 puan)
Ev, ekonomik bağımsızlığımı sağlar. (*ekonomik*)	**78 kişi (1 PUAN)**	52 kişi (2 puan)
Ev, arkadaş ve akrabalarımla birlikte olmamı sağlar. (*sosyal*)	133 kişi (9 puan)	60 kişi (4 puan)
TOPLAM	1.443	1141

Tarihsel süreç boyunca evin birincil anlamı güvenlik sağlaması olmuştur. Başlangıçta, kötü hava koşullarından ve yırtıcı hayvanlardan saklanma yeri olarak hizmet etmiştir. Daha sonra düşmanın içeri girmesini önlemek için yüksek taş kaleler inşa edilmiştir. Günümüzde ise insanların sosyal izolasyonu etkin bir şekilde sağlayabilecek güvenli bir eve ihtiyacı bulunmaktadır (Makhno 2020). Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da pandemi döneminde evin en çok tercih edilen anlamı; evin güvenlik sağlayan, dış dünyadan saklanılan bir sığınak oluşudur.

Pandemiyle birlikte evin anlamları değişmekle kalmamış farklı anlamlarla daha zengin hale gelmiştir. Konutun kazandığı bu güncel anlamların bazıları; *''izolasyon mekanı''*, *''çalışma alanı''*, *''virüsten kaçış ve sağlık mekanı''* olarak sıralanabilir. Pandemi sürecinde evde ne gibi değişiklikler yaptığı sorulan 26. Katılımcı:

''Herhangi bir fiziksel değişiklik yapmadık ancak ev kavramımız bazı aile üyeleri olarak değişti. Bizim için ev "barınma" anlamını çoktan yitirdi diye düşünüyorum. Fiziksel anlamlarından çok sosyal bir mekâna dönüştü. Kız kardeşim ve benim için hobi mekânına, spor mekânına, birlikte keyifli aktiviteler yapabildiğimiz, kendimizi keşfettiğimiz, özel ve anlamlı bir mekâna dönüştü. ''

cevabını vermiştir. Her ne kadar ev pandemi döneminde misafir ağırlama, dış dünya ile sosyalleşme açısından sosyal anlamlarını yitirse de, hanehalkıyla geçirilen fazlaca zaman sayesinde konutun ev içi sosyal anlamları kuvvetlenmiştir. Bu süreçte konutta geçirilen fazlaca zaman ile birlikte eve yüklenen anlam ve değer de artmış, bir şeyin kendini ve diğer aile üyelerini keşfettiği bir mekana dönüşmüştür.

4.2.4. Eve bağlılık ve aidiyet duygusu

Covid-19 sırasında eve bağlılık ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ABD'de yapılan bir araştırmada, bireyin eve bağlılığı ile pozitif ruh sağlığı arasında açık bir ilişki görülmektedir. Eve bağlılık, depresyon, anksiyete ve stres semptomları ile ise negatif olarak ilişkilidir (Meagher ve Cheadle 2020). Mekana bağlılık duygusunu geliştiren kişinin eğilimlerine uygun konut tasarım önerileri, Covid-19 sürecinin kolay atlatılmasına katkı sağlayarak bireyi ait olduğu yerde hissetiren etmenlerdir (Harairy ve Radwan 2020).

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında; katılımcıların %94 gibi büyük bir çoğunluğu pandemi sürecinde evde kendilerini ait oldukları yerde hissettiklerini söylemektedir. Eve bağlılık oranı ise kısmen daha düşük çıkmaktadır. Pandemi sürecinde eve bağlılığın arttığını söyleyen katılımcıların oranı %63'dür (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Pandemi döneminde konut içinde değişim yenileme ihtiyacı

Evde kendimi ait olduğum yerde hissederim.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	114	119	22	3	4
Yüzde	%43,5	%45,4	%8,4	%1,1	%1,5
Sonuç	**%93,8 Olumlu**		%8,4 Kararsız	%2,6 Olumsuz	
Pandemi döneminde eve bağlılığım arttı.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	71	93	45	36	17
Yüzde	%27,1	%35,5	%17,2	%13,7	%6,5
Sonuç	**%62,6 Olumlu**		%17,2 Kararsız	%20,2 Olumsuz	

Pandemi sürecinde konuta bağlılık ve konutta oturma süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-0,089$, $p<0,1$). Katılımcıların %35 'i 1-5 yıldır aynı konutta yaşamaktadır ve eve bağlılık oranı en yüksek grup yine bu katılımcılardan oluşmaktadır.

Çizelge 4.18. Konuta bağlılık ve konutta oturma süresi arasındaki ilişki

Yere Bağlılık	1 yıldan az	1 -5 yıl	5-10 yıl	10 yıldan fazla	Doğma Büyüme
+	**%63 (27 kişi)**	**%66 (61 kişi)**	**%62 (29 kişi)**	**%57 (38 kişi)**	**%64 (9 kişi)**
Nötr	%21 (9 kişi)	%17 (16 kişi)	%21 (10 kişi)	%11 (7 kişi)	%21 (3 kişi)
-	%16 (7 kişi)	%17 (15 kişi)	%17 (8 kişi)	%32 (21 kişi)	%14 (2 kişi)
TOPLAM	*%16 (43 kişi)*	***%35 (92 kişi)***	*%18 (47 kişi)*	*%25 (66 kişi)*	*%5 (14 kişi)*

4.2.5. Ev ve psikolojik sağlık

Evlerin iç mekan tasarımları da bu dönemde tartışılan konulardan biri olmuştur. İnsanın verimliliğini artırmak, can sıkıntısı ve depresyonunu gidererek, bireyi daha aktif hale getirebilmeye yönelik iç mekan tasarımından faydalanılması gündeme gelmiştir. Kişi, ev karantinası sırasında zamanının çoğunu ev içi mekanlarda geçirmektedir. Monoton, aynı uyaranların olması kaygı ve gerginliği artırır. Bu yüzden kişi etrafındakileri sürekli değiştirmeye ihtiyaç duyar. Sık sık sürekli değişen iç mekanlara alışan bireyler, sürekli evde barınmaya başladığında etrafındakiler insanı sıkar, çünkü canlılığını ve faaliyetini

sürdürmek ve kişiyi iyileştirmek için yenilenme ve gelişme duygusu karşılanamamaktadır (Harairy ve Radwan 2020). Kişisel esneklik, daha az seyahat süresi ve fiziksel engelli bireylere faydalar dahil olmak üzere, uzaktan çalışmanın önemli olumlu yönleri olsa da, sosyal izolasyon dahil bazı sonuçlarından dolayı memnuniyetsizlik düzeyinde artışa da neden olmaktadır.. Bireylerin evlerinde çalışması depresif semptomları ve stresi artırabilir (Craig ve ark. 2021). Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında da katılımcıların %36'sı eve kapanmaktan dolayı ruh sağlığının kötüleştiğini ifade etmektedir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Eve kapanma ve ruh sağlığı ilişkisi

Evde kalmaktan dolayı ruh sağlığım kötüleşti.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	25	69	60	77	31
Yüzde	%9,5	%26,3	%22,9	%29,4	%11,8
Sonuç	%35,8 Olumlu		%22,9 Kararsız	**%41,2 Olumsuz**	

Çizelge 4.20. Pandemi döneminde konut içinde değişim yenileme ihtiyacı

Pandemi döneminde evde tamirat ve yenileme işlemleri yaptım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	36	91	39	73	23
Yüzde	%13,7	%34,7	%14,9	%27,9	%8,8
Sonuç	**%48,4 Olumlu**		%14,9 Kararsız	%36,7 Olumsuz	
Pandemi döneminde ev içi mobilyaların yerini değiştirdim.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	43	87	33	75	24
Yüzde	%16,4	%33,2	%12,6	%28,6	%9,2
Sonuç	**%49,6 Olumlu**		%12,6 Kararsız	%37,8 Olumsuz	

Pandemi döneminde monoton ve aynı uyaranlara maruz kalan katılımcılar ruh sağlıkları için konut içinde değişiklik yapma ihtiyacı duymuştur. Katılımcıların evdeki mekan organizasyonlarını gerçekten değiştirip değiştirmediklerini öğrenmek için iki ifadeye katılım durumları sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık yarısı pandemi döneminde evinde tamirat ve yenileme işlemleri yapmış ve mobilyaların yerini değiştirmiştir (Çizelge 4.20).

Pandemi döneminde yapılan bir çalışmada; katılımcılardan biri kullanmakta olduğu konutun pencerelerinin önlerinin pandemi sürecinde saksı bitkileri ile dolduğunu söylemiştir. Dışarda daha çok yenilebilir bitkiler yetiştirdiğini, mutfakta da bu yetiştirdiklerini kullanmaya devam ettiğini ifade etmiştir. (Oğuz ve Uzunkaya 2021) Doğanın, bitkilerin ve yeşil manzaranın restoratif gücü çevresel psikoloji alanında tartışmasız kabul edilen bir gerçektir (Steg ve ark. 2015). Pencerelerin, bir odanın bireye doğanın içeriye getirilmiş olduğu hissini verdiği ve rahatlattığı (Feikema 2012) da kanıtlanmıştır. Bu bağlamda tez kapsamında yapılan anket çalışmasında, pandemi döneminde katılımcıların %85'i yeşil alan ihtiyacının arttığını doğrulamıştır. Evine ya da balkonuna çeşitli bitkiler alan katılımcıların oranı ise %49'dur.

Çizelge 4.21. Pandemi döneminde bitki ve yeşil alan ihtiyacı

Pandemi döneminde yeşil alana olan ihtiyacım arttı.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	120	102	25	12	3
Yüzde	%45,8	%38,9	%9,5	%4,6	%1,1
Sonuç	**%84,7 Olumlu**		%9,5 Kararsız	%5,7 Olumsuz	
Pandemi döneminde evime veya balkonuma çeşitli bitkiler aldım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	38	91	32	77	24
Yüzde	%14,5	%34,7	%12,2	%29,4	%9,1
Sonuç	**%49,2 Olumlu**		%12,2 Kararsız	%38,5 Olumsuz	

4.2.6. Esneklik ve açık planlı konut

Bettaieb ve Alsabban (2020) pandemi sürecinde Cidde'deki bir konut alanında esneklik ile ilgili araştırma yapmışlardır. Katılımcıların kendi kendini karantinaya almasının, esas olarak mobilya dağıtımı yoluyla olduğunu belirlemişlerdir. Konut esnekliğinin, mekanın fiziksel dönüşümünden daha çok sakinlerin algılarındaki değişime bağlı olduğu ortaya konmuştur. Yerleşim ve tasarım çözümleri ile ilgili olarak, pandemi sonrası konutlar, bölümler arasında daha fazla bölünmeye neden olabilir ve açık plan şemasına sahip mekanların sonu olabilir (Megahed ve Ghoneim 2020).

Tez kapsamında yapılan anket çalışmasında katılımcıların, pandemi döneminde esnek ve açık planlı konuta bakış açılarını değerlendirmek amacıyla kendilerine bununla ilgili ifadeler verilip, katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Katılımcılar odaların esnek olmasını %56,9 oranla isterken, hareketli bölücüler ve açık planlı eve karşı daha az isteklidirler. %25'den daha fazla kullanıcının da bu konuda kararsız kaldığını ya da fikrinin olmadığını söylemesi bu kavramlarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Az farkla da olsa çoğunlukla, duvarlar yerine hareketli bölücülerin olduğu veya açık planlı bir evde yaşamak istememektedirler. Pandemi sürecinde anket katılımcıları tarafından, esnek tasarımlı bir konut istenirken, açık planlı ve duvarların olmadığı bir konut istenmemektedir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Pandemi döneminde esnek ve açık planlı konut

Odaların değiştirilebilir (esnek) olmasını isterdim.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	46	103	75	34	4
Yüzde	%17,6	%39,3	%28,6	%13,0	%1,5
Sonuç	**%56,9 Olumlu**		%28,6 Kararsız	%14,5 Olumsuz	
Duvarlar yerine hareketli bölücülerin olmasını isterdim.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	35	57	76	72	22
Yüzde	%13,4	%21,8	%29,0	%27,4	%8,4
Sonuç	%35,2 Olumlu		%29,0 Kararsız	**%35,8 Olumsuz**	
Evimin açık planlı olmasını isterdim.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	28	61	81	69	23
Yüzde	%10,7	%23,3	%30,9	%26,3	%8,8
Sonuç	%34,0 Olumlu		%30,9 Kararsız	**%35,1 Olumsuz**	

4.3 Konut Özellikleri ve Memnuniyet

Pandemi sürecinde ideal ev algısını araştırmak için yapılan bir çalışmada çoğu katılımcının ideal evi; bahçeli, müstakil, şehirden uzak, ferah, yüksek tavanlı, balkonlu, esnek düzenli olarak tanımladığı görülmüştür. Pandemi sürecinde yalnızca *''geniş balkon ve teraslı, yüksek tavanlı, şehir dışında bahçeli ev ve farklı işlevlere olanak sunan ferah evlerde yaşayanların''* evlerinden memnun olduğu görülmüştür

(Ekenyazıcı ve Tulum 2021). Özellikle balkon veya teras olmayan evlerde karantinada herkes umutsuzca küçük ama avlulu, teraslı ya da bahçeli bir ev sahibi olmak istemiştir (Makhno 2020). Tez kapsamında yapılan anket sonucunda da pandemi dönemini bahçeli bir evde geçirmek isteyenlerin oranı %87,9'dur. Tez kapsamında kullanıcılara pandemi sürecinde evlerinin özellikleri ve bu özelliklerinden bu süreçteki memnuniyetleri sorulmuş ve değerlendirilmiştir. Katılımcılar %72,5 gibi yüksek bir oranla pandemi sürecinde yaşadıkları evden genel olarak memnundur. Bu dönemde taşraya taşınan ve kalıcı bir ikinci ev arayan şehir sakinlerinde bir artış vardır (Nielsen 2020). Katılımcıların %31,6'sı da bu dönemde farklı bir yaşam alanı (ev, karavan, yazlık, kulübe vb.) kullanmaya başladıklarını onaylamışlardır (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Pandemi döneminde konut memnuniyeti

Pandemi döneminde yaşadığım evden memnunum.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	71	119	41	22	9
Yüzde	%27,1	%45,4	%15,6	%8,4	%3,5
Sonuç	**%72,5 Olumlu**		%15,6 Kararsız	%11,9 Olumsuz	
Pandemi döneminde farklı yaşam alanı (ev, karavan, yazlık, kulübe vb.) kullanmaya başladım.					
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	25	57	29	102	47
Yüzde	%9,6	%22,0	%11,2	%39,2	%18,0
Sonuç	%31,6 Olumlu		%11,2 Kararsız	**%57,2 Olumsuz**	

PPB oranına göre, katılımcıların %61'i oda başına 1-1,5 aralığında kişinin düştüğü kalabalık olarak nitelendirilen konutlarda, %21'i oda başına 1,5'dan fazla kişinin düştüğü aşırı kalabalık olarak nitelendirilen konutlarda ve %18'i ise oda başına 1'den az kişinin düştüğü kalabalık değil olarak nitelendirilen konutlarda yaşamaktadır. Kalabalık olmayan konutlarda memnuniyet %79'ken, kalabalık konutlarda memnuniyet oranı %70'e düşmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu konutlarındaki oda sayısından memnun olmasına karşılık, oda başına düşen kişi sayısı 1,5'in üstüne çıktığında toplam alandan memnuniyetsizlik de %50'nin üzerine çıkmaktadır. Çizelge 4.24.'de görüldüğü gibi, PPB oranı yükseldikçe aşırı kalabalık hissinin artmasıyla birlikte oda sayısından memnuniyetsizlik de artmaktadır.

Çizelge 4.24. Oda başına düşen kişi sayısı ve oda sayısından memnuniyet ilişkisi

Oda başına düşen kişi sayısı	1'den az (Kalabalık değil)	1-1,5 (Kalabalık)	1,5 dan fazla (Aşırı kalabalık)
Memnun	**%79 (44 kişi)**	**%70 (112 kişi)**	%31 (14 kişi)
Nötr	%9 (5 kişi)	%8 (13 kişi)	%17 (8 kişi)
Memnun Değil	%12 (7 kişi)	%22 (35 kişi)	**%52 (24 kişi)**
TOPLAM	*%18 (56 Kişi)*	***%61 (160 Kişi)***	*%21 (46 Kişi)*

USFPP oranına göre, katılımcıların %37'si kişi başına 32,5 metrekareden fazla alanın düştüğü arzu edilen olarak nitelendirilen konutlarda yaşamaktadır. Oda başına düşen kişi sayısı 15 metrekarenin altına düştüğünde toplam alandan memnuniyetsizlik de %80'nin üzerine çıkmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu toplam konut alanından memnundur. Çizelge 4.25.'de görüldüğü gibi, USFPP oranı yükseldikçe aşırı kalabalık hissinin artmasıyla birlikte toplam konut alanından memnuniyetsizlik de artmaktadır. Oda sayısı açısından sadece aşırı kalabalık evlerde memnuniyetsizlik oranı, memnuniyet oranından yüksekken, metrekare açısından hem aşırı kalabalık hem de kalabalık konutlarda bu oran daha düşüktür.

Çizelge 4.25. Kişi başına düşen metrekare ve toplam konut alanından memnuniyet ilişkisi

Kişi başına düşen metrekare	50 metrekareden fazlası (arzu edilenden çok)	32.5 metrekareden fazla (arzu edilen)	15-32.5 metrekare (kalabalık)	15 metrekareden az (aşırı kalabalık)
Memnun	**%85 (76 kişi)**	**%60 (68 kişi)**	%39 (27 kişi)	%17 (1 kişi)
Nötr	%7 (6 kişi)	%7 (7 kişi)	%17 (12 kişi)	%
Memnun Değil	%8 (7 kişi)	%23 (22 kişi)	**%44 (31 kişi)**	**%83 (5 kişi)**
TOPLAM	*%34 (89 kişi)*	***%37 (97 kişi)***	*%27 (70 kişi)*	*%2 (6 kişi)*

Katılımcıların %48'i çok doğal ışık aldığını düşündüğü konutlarda yaşamaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu konutlarının doğal ışık alımından memnundur. Zaten memnun olmayan kişilerin büyük çoğunluğu evlerinin az ya da biraz günışığı aldığını ifade etmiştir. Çizelge 4.26.'de görüldüğü gibi, evin doğal ışık alımı yükseldikçe, memnuniyet düzeyi de artmaktadır.

Çizelge 4.26. Evin doğal ışık alımı ve doğal ışık alımından memnuniyet ilişkisi

Evin doğal ışık alımı	Çok	Normal	Biraz	Az
Memnun	**% 98 (123 kişi)**	**%62 (71 kişi)**	%12 (2 kişi)	%0
Nötr	%1 (1 kişi)	%14 (16 kişi)	%18 (3 kişi)	%0
Memnun Değil	%1 (2 kişi)	%24 (28 kişi)	**%70 (12 kişi)**	**%100 (4 kişi)**
TOPLAM	***% 48 (126 kişi)***	*%44 (115 kişi)*	*%4 (17 kişi)*	*%1 (4 kişi)*

Katılımcıların %6'sının yaşamakta olduğu konutun balkonu yokken, çoğunluğun (%40) 2 balkonlu konutlarda ikamet ettiği tespit edilmiştir. Balkonsuz konutlarda yaşayanlar bu durumdan %60 oranında memnuniyetsizken, 1 balkona sahip konutlarda yaşayanların çoğunlukla (%48) balkon sayısından memnun gözükmektedir. 4 ve daha fazla balkonu olan konutlarda bu durumdan memnun olmayan kimse bulunmamaktadır. Çizelge 4.27.'de görüldüğü gibi, balkon sayısı arttıkça konutun açık alanla ilişkisinden memnuniyet de artmaktadır.

Çizelge 4.27. Konuttaki balkon sayısı ve konutun açık alanla ilişkisinden memnuniyet

Evde balkon sayısı	0	1	2	3	4 +
Memnun	%26 (4 kişi)	**%48 (45 kişi)**	**%69 (72 kişi)**	**%85 (28 kişi)**	**%100 (16 kişi)**
Nötr	%13 (2 kişi)	%11 (10 kişi)	%10 (11kişi)	%6 (2 kişi)	%0
Memnun Değil	**%60 (9 kişi)**	%41 (38 kişi)	%21 (22kişi)	%9 (3 kişi)	%0
TOPLAM	*%6 (15 kişi)*	*%35 (93 kişi)*	***%40 (105 kişi)***	*%13 (33 kişi)*	*%6 (16kişi)*

Balkon başına düşen kişi sayısına göre memnuniyet durumu incelendiğinde, balkon sayısına göre memnuniyetten daha farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Balkon başına düşen kişi sayısı arttıkça memnuniyet orantılı bir şekilde azalmamaktadır. En memnun olunan grup yaşadığı konutta en çok sayıda balkon bulunanlar olduğu gibi, kişi başına düşen en fazla balkona sahip olanlardır. Balkon başına düşen kişi sayısına bakıldığında, aslında hanehalkından o balkonun en fazla kaç kişi tarafından kullanıldığına da bakılmış

olmaktadır. Bu hesaplamayla 2'den az kişi tarafından kullanılan balkonlardaki memnuniyetin daha yüksek olduğu görülür (Çizelge 4.28). Yaşadığı konutta balkon bulunmayan 15 kişi bu tabloya dahil edilmemiştir.

Çizelge 4.28. Balkon başına düşen kişi sayısı ve konutun açık alanla ilişkisinden memnuniyet

Balkon başına düşen kişi sayısı	1'den az	1	1 ve 2 arası	2	3	4
Memnun	**%100 (24 kişi)**	**%69** (33 kişi)	**%76 (35 kişi)**	**%58 (37 kişi)**	**%58 (17 kişi)**	%42 (15 kişi)
Nötr	%0	%12 (6 kişi)	%4 (2 kişi)	%12 (8 kişi)	%4 (1 kişi)	%16 (6 kişi)
Memnun Değil	%0	%19 (9 kişi)	%20 (9 kişi)	%30 (19 kişi)	%38 (11 kişi)	%42 (15 kişi)
TOPLAM	*%9 (24 kişi)*	***%18 (48 kişi)***	*%18 (46 kişi)*	*%24 (64 kişi)*	*%11 (29 kişi)*	*%14 (36 kişi)*

Bireylerin alıştıkları kadar özgürce evlerinden çıkamadıkları bir zamanda, dışarıyı görmenin değeri, ev sakinlerinin sağlığı için çok önemlidir. Kaygı ve yalnızlığın arttığı bu dönemde, doğal çevrenin faydaları apartman sakinlerinin refahı için merkezi konumdadır (Peters ve Halleran 2020). Katılımcıların %48'i kentsel, %41'i doğal manzaralı evlerde yaşamaktadır. En yüksek memnuniyet oranı doğa manzarasına (yeşil ve deniz) sahip evlerde yaşayanlar arasındadır. Manzaram yok diyenlerin neredeyse hepsi evinin manzarasının olmayışından memnuniyetsizdir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. Evin manzarası ve manzaradan memnuniyet ilişkisi

Evin manzarası	Kentsel	Yeşil	Deniz	Yok
Memnun	**%39 (49 kişi)**	**%85 (81 kişi)**	**%100 (14 kişi)**	%0
Nötr	%27 (34 kişi)	%12 (11 kişi)	%0	%4 (1 kişi)
Memnun Değil	%34 (43 kişi)	%3 (3 kişi)	%0	**%96 (26 kişi)**
TOPLAM	***%48 (126 kişi)***	*%36 (95 kişi)*	*%5 (14 kişi)*	*%10 (27 kişi)*

Katılımcıların %72 si 2,60m -3,00m arasında kat yükseliğine sahip evlerde yaşamaktadır. Kat yüksekliği arttıkça insanların memnuniyeti de artmaktadır. Kat

yüksekliği 2,60 metreden az olan evlerde yükseklikten memnuniyet %59 iken, 3 metreden fazla olan konutlarda bu memnuniyet oranı %89'a çıkmaktadır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Evin kat yüksekliği ve yükseklikten memnuniyet ilişkisi

Evin kat yüksekliği	2.60m'den az	2.60-3.00	3.00m'den fazla
Memnun	**%59 (33 kişi)**	**%79 (149 kişi)**	**%89 (16 kişi)**
Nötr	%18 (10 kişi)	%12 (23 kişi)	%11 (2 kişi)
Memnun Değil	%23 (13 kişi)	%9 (16 kişi)	%0
TOPLAM	*%21 (56 kişi)*	***%72 (188 kişi)***	*%7 (18 kişi)*

Katılımcılara, sahip oldukları banyo sayısı ve bundan memnuniyetleri sorulmuştur. Yapılan analizde, banyo sayısı arttıkça memnuniyetin de arttığı gözükmektedir. Yaşadığı konutta 4 ve daha fazla banyosu bulunan tüm katılımcılar bu sayıdan memnundur. 1 banyosu olan katılımcıların ise sadece %50'si bu sayıdan memnundur. Katılımcıların çoğu (%43) 2 banyolu bir evde yaşamaktadır (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. Banyo sayısı ve banyo sayısından memnuniyet ilişkisi

Banyo Sayısı	1	2	3	4+
Memnun	**%50 (59 kişi)**	**%89 (101 kişi)**	**%91 (20 kişi)**	**%100 (8 kişi)**
Nötr	%17 (21 kişi)	%3 (3 kişi)	%9 (2 kişi)	%0
Memnun Değil	%33 (39 kişi)	%8 (9 kişi)	%0	%0
TOPLAM	***%45 (119 kişi)***	*%43 (113 kişi)*	*%8 (22 kişi)*	*%3 (8 kişi)*

Çizelge 4.32. Banyo başına düşen kişi sayısı ve banyo sayısından memnuniyet ilişkisi

Banyo başına düşen kişi sayısı	1 ve 1'den az	1 ve 2 arası	2	3	4
Memnun	**%96 (51 kişi)**	**%93 (50 kişi)**	**%64 (50 kişi)**	**%53 (18 kişi)**	**%44 (19 kişi)**
Nötr	%2 (1 kişi)	%9 (2 kişi)	%13 (10 kişi)	%9 (3 kişi)	%23 (10 kişi)
Memnun Değil	%2 (1 kişi)	%0 (2 kişi)	%23 (18 kişi)	%38 (13 kişi)	%33 (14 kişi)
TOPLAM	*%20 (53 kişi)*	*%21(54 kişi)*	***%30 (78 kişi)***	*%13 (34 kişi)*	*%16 (43 kişi)*

Sadece banyo sayısını değerlendirmek çok doğru gözükmemektedir, önemli olan bir faktör de konuttaki kaç kişinin o banyoyu kullanıyor olduğudur. Bu yüzden banyo başına düşen kişi sayısı hesaplanarak memnuniyet tekrar değerlendirilmiştir ve konuttaki banyo sayısı üzerinden yapılan değerlendirmeyle benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Banyo başına düşen kişi sayısı arttıkça bundan memnuniyet de azalmaktadır. Katılımcıların çoğu(%30) konuttaki banyoyu iki kişi paylaşmaktadır ve bundan memnuniyetin %64 olduğu evlerde yaşamaktadır. Dört kişinin aynı banyoyu kullandığı konutlarda ise memnuniyet %44 oranında kalırken, bu sayı üçe düştüğünde memnuniyet de %53'e yükselmektedir (Çizelge 4.32).

Covid-19 ile birlikte artan el yıkama alışkanlığı sebebiyle katılımcılara ayrıca konutlarında sahip oldukları hijyen alanı (lavabo sayısı) ve bundan memnuniyetleri sorulmuştur. Yapılan analizde, hijyen alanı sayısı arttıkça memnuniyetin de arttığı gözükmektedir. Dört ve daha fazla hijyen alanına sahip konutlarda yaşayan katılımcıların %86'sı memnunken, bu sayı üçe düştüğünde %72; ikiye düştüğünde %65'i memnundur. Yaşadığı konutta bir hijyen alanına sahip olan katılımcıların ise sadece %44'ü bu sayıdan memnundur. Katılımcıların çoğu (%43) üç hijyen alanının olduğu bir evde yaşamaktadır (Çizelge 4.33).

Çizelge 4.33. Hijyen alanı sayısı ve hijyen alanı sayısından memnuniyet ilişkisi

Hijyen alanı Sayısı	1	2	3	4+
Memnun	**%44 (4 kişi)**	**%65 (57 kişi)**	**%72 (82 kişi)**	**%86 (45 kişi)**
Nötr	%11 (1 kişi)	%10 (9 kişi)	%11 (12 kişi)	%8 (4 kişi)
Memnun Değil	**%44 (4 kişi)**	%25 (22 kişi)	%17 (19 kişi)	%6 (3 kişi)
TOPLAM	*%3 (9 kişi)*	*%34 (88 kişi)*	***%43 (113 kişi)***	*%20 (52 kişi)*

Sadece hijyen alanı sayısını değerlendirmek çok doğru gözükmemektedir, önemli olan bir faktör de konuttaki kaç kişinin o hijyen alanını kullanıyor olduğudur. Bu yüzden konutta bulunan toplam hijyen alanı başına düşen kişi sayısı hesaplanarak memnuniyet tekrar değerlendirilmiştir ama hijyen alanı sayısı üzerinden yapılan değerlendirmeyle benzer bir sonuç elde edilmemiştir. Katılımcıların çoğu(%37) kişi başına bir hijyen alanına sahiptir ve bu durumu %75'i yeterli bulmaktadır. Tek kişinin yaşadığı konutlar bu gruba dahildir. Memnuniyetin en düşük olduğu grup; hijyen alanı başına bir ve iki

arasında kişinin düştüğü gruptur. Bu konutlar genelde dört kişinin yaşadığı üç hijyen alanlı veya üç kişinin yaşadığı iki hijyen alanlı evlerdir. Böylelikle; hijyen alanının sayısının, memnuniyeti arttırmada kaç kişiyle paylaşıldığından daha önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.34).

Çizelge 4.34. Hijyen alanı başına düşen kişi sayısı ve hijyen alanı sayısından memnuniyet ilişkisi

Kişi başına düşen hijyen alanı (el yıkama yeri, mutfak dahil)	1'den az	1	1 ve 2 arası	2+
Memnun	**%88 (56 kişi)**	**%75 (73 kişi)**	**%55 (35 kişi)**	**%63 (24 kişi)**
Nötr	%6 (4 kişi)	%9 (9 kişi)	%13 (8 kişi)	%13 (5 kişi)
Memnun Değil	%6 (4 kişi)	%16 (15 kişi)	%32 (20 kişi)	%24 (9 kişi)
TOPLAM	*%24 (64 kişi)*	***%37 (97 kişi)***	*%20 (63 kişi)*	*%14 (38 kişi)*

Yaşamakta oldukları konutun sahip olduğu kat planı şeması sorulan kullanıcıların cevaplarına göre, dikdörtgen gibi düzgün şekillerden oluşan düzenli planlarda memnuniyet oranı %74'ken, düzgün şekillerden oluşmayan kat planlarından memnuniyet %58'dir. Odaları bir koridor boyunca konumlandırılmış konutlarda memnuniyet oranı %71'ken, koridor bulunmayan konutlardaki memnuniyet %75'e çıkmaktadır. Merkezi bir salona sahip konutlarda ise memnuniyet %79'ken, merkezi bir salon etrafında odaların konumlandırılmadığı konutlarda bu oran %71'dir. Açık mutfak ise memnuniyet oranını düşürmektedir. Açık mutfak sahibi olan katılımcıların memnuniyeti %64'ken, açık mutfağı olmayan katılımcıların memnuniyet oranı %74'dür (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35. Kat planı ve genel memnuniyet ilişkisi

	Kat planı düzenli şekillerden(dikdörtgen vb.) oluşan konutlar	Odaları bir koridor boyunca konumlandırılmış konutlar	Odaları merkezi bir salonun etrafına mı konumlandırılmış konutlar	Açık mutfaklı konutlar
Memnun	**%74 (176 kişi)**	%71 (130 kişi)	**%79 (37 kişi)**	%64 (30 kişi)
Nötr	%15 (36 kişi)	%17 (31 kişi)	%4 2 kişi	%19 (9 kişi)
Memnun Değil	%11 (25 kişi)	%12 (21 kişi)	%17 8 kişi	%17 (8 kişi)
TOPLAM	***%92 (238 kişi)***	***%69 (182 kişi)***	*%18 (47 kişi)*	*%10 (47 kişi)*

	Kat planı düzenli şekillerden(dikdörtgen vb.) oluşmayan konutlar	Odaları bir koridor boyunca konumlandırılmamış konutlar	Odaları merkezi bir salonun etrafına mı konumlandırılmamış konutlar	Açık mutfaklı olmayan konutlar
Memnun	%58 (14 kişi)	**%75 (60 kişi)**	%71 (153 kişi)	**%74 160 kişi**
Nötr	%21 (5 kişi)	%13 (10 kişi)	%18 (39 kişi)	%15 (32 kişi)
Memnun Değil	%21 (5 kişi)	%13 (10 kişi)	%11 (23 kişi)	%11 (23 kişi)
TOPLAM	*%8 (24 kişi)*	*%31 (80 kişi)*	***%82 (215 kişi)***	***%82 (215 kişi)***

Çizelge 4.36'da görüldüğü gibi, evin herhangi bir odasına oturulduğunda görüş alanını genellikle nasıl tanımladıkları sorulan katılımcıların çoğu (%47) geçiş alanını ve diğer odayı görebildiklerini ifade etmektedir. En fazla memnuniyet oranı evin her alanına hakim görüşe sahip olanlar arasında görülmüş ve %79 olarak hesaplanmıştır. Sadece içinde bulunduğu odayı görebilenlerin yani açık planlı olmaktan uzak olan konutlarda ise pandemi sürecindeki memnuniyet oldukça düşüktür (%59).

Çizelge 4.36. Görüş alanı ve genel memnuniyet ilişkisi

	Evin her alanına hakim olabilenler	Geçiş alanını ve diğer odayı görebilenler	Geçiş alanını görebilenler	Sadece içinde bulunduğu odayı görebilenler
Memnun	**%79 (15 kişi)**	**%77 (95 kişi)**	**%75 (44 kişi)**	**%59 (36 kişi)**
Nötr	%10,5 (2 kişi)	%14 18 kişi)	%15 (9 kişi)	%20 (12 kişi)
Memnun Değil	%10,5 (2 kişi)	%8 (10 kişi)	%10 (6 kişi)	%21 13 kişi
TOPLAM	*%7 19 kişi*	***%47 (123 kişi)***	*%22 (59 kişi)*	*%23 (61 kişi)*

Son olarak konut tiplerine göre memnuniyet düzeyi değerlendirilmiştir. En çok müstakil evlerde yaşayanların konutlarından memnun olduğu, bitişik nizamlı apartman dairelerinde oturanların ise konutlarından en az memnun olan grup olduğu belirlenmiştir. Üç ve daha fazla bloklu yoğun bir sitede yaşayanların memnuniyetinin, daha az bloklu sakin bir sitede yaşayanlara göre daha fazla olması pandemi süreci düşünüldüğünde şaşırtıcı bir bulgudur. Çünkü, sağlık ve hijyen hiç dikkate alınmayarak mümkün olduğunca çok insanı aynı hacimde barındırmaya yönelik inşa edilen apartmanların pandemi sürecinde daha fazla soruna neden olduğu düşünülmektedir. Çok katlı ve çok bloklu binalarda kullanılan ve karşılaşılan her şeyle (asansör, asansör düğmeleri, kapı kolları, yüzeyler, komşular) teması azaltmak büyük bir problem

yaratmaktadır. (Makhno, 2020) Fakat anket sonucunda, daha yoğun sitelerde yaşayanların memnuniyeti daha yüksek çıkmaktadır. İçiçe yaşantının daha fazla olduğu kalabalık kentsel doku içindeki bitişik nizam evlerden memnuniyetsizliğin nedeni ise teması azaltmanın zor olduğu yapılar olmaları şeklinde yorumlanabilir. Bu tip konutlarda pandemi dönemindeki memnuniyet oldukça düşüktür. Müstakil evlerde yaşayanların site içerisindeki bloklarda yaşayanlara kıyasla, site içersindeki bloklarda yaşayanların ayrık nizam apartman dairelerinde yaşayanlara kıyasla; ayrık nizam dairelerde yaşayanların ise bitişik nizam apartman dairelerinde yaşayanlara kıyasla pandemi döneminde konutlarından memnuniyetleri daha yüksektir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37. Konut tipi ve genel memnuniyet ilişkisi

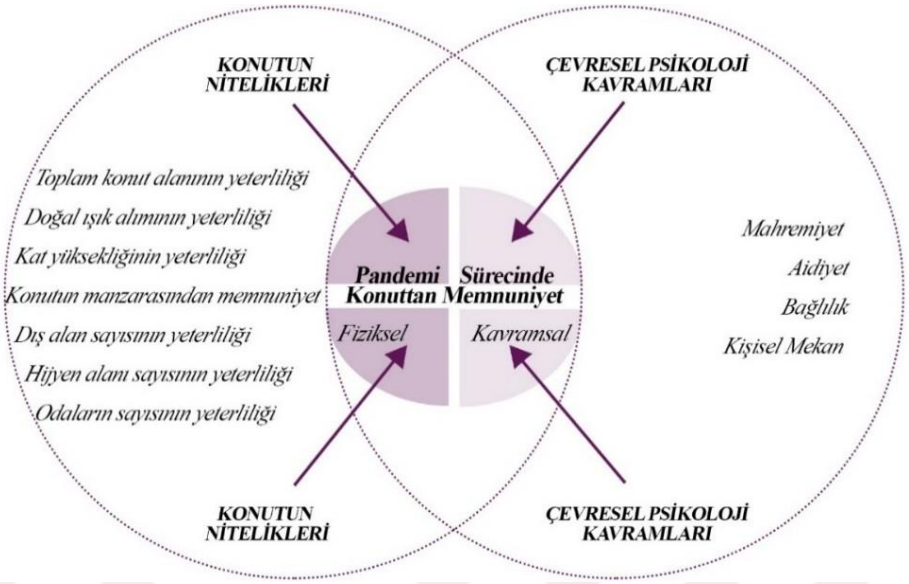
	Müstakil ev	Site içerisinde apartman dairesi (en çok 3 bloklu sakin bir site)	Site içerisinde apartman dairesi (3 ve daha fazla bloklu yoğun bir site)	Apartman dairesi (ayrık nizam)	Apartman dairesi (bitişik nizam)
Memnun	**%90 (36 kişi)**	**%78 (38 kişi)**	**%83 (62 kişi)**	**%59 (37 kişi)**	**%47 (17 kişi)**
Nötr	%2.5 (1 kişi)	%10 (5 kişi)	%14 (10 kişi)	%22 (14 kişi)	%31 (11 kişi)
Memnun Değil	%7,5 (3 kişi)	%12 (6 kişi)	%3 (2 kişi)	%19 12 kişi	%22 (8 kişi)
TOPLAM	*%15 40 kişi*	*%19 (49 kişi)*	***%28 (74 kişi)***	***%24 (63 kişi)***	*%14 (36 kişi)*

Anket sonuçlarına dayanarak;

- Oda başına düşen kişi sayısının birden az olduğu kalabalık ve aşırı kalabalık olmayan,
- Kişi başına düşen alanın 50 metrekareden fazla olduğu kalabalık ve aşırı kalabalık olmayan,
- Kentsel doku yerine; yeşil doku veya deniz manzarası gibi doğal manzaraya sahip,
- Bol miktarda doğal ışık alan,
- Kat yüksekliğinin 2,60 m'den az olmadığı,
- En az üç balkonlu, balkon başına düşen kişi sayısının bir ile iki arasında ya da birden az olduğu,
- En az iki banyolu veya banyo başına düşen kişi sayısının ikiden az olduğu,

- En az dört hijyen alanlı (el yıkama yeri olan alanlar) veya bu alan başına düşen kişi sayısının bir ve birden az olduğu,
- Kat planı düzenli şekillerden oluşan,
- Açık mutfaklı olmayan,
- Odaları bir koridor boyunca konumlandırılmamış,
- Odaları merkezi bir salon etrafında konumlanmış,
- Müstakil yada site içerisinde bulunan,
- Evdeki herhangi bir odadan en azından geçiş alanı ve diğer odaları görme imkanı veren daha açık plan düzenine sahip konutlardaki pandemi dönemindeki memnuniyet oranının %72,5'in üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Memnuniyetsizlik oranının memnuniyet oranının altında tutulmaya çalışılarak belirlenen tasarım kriterleri sonuç bölümünde ele alınmıştır.

Son olarak, pandemi sürecinde konuttan memnuniyetin, yukarıda anlatılan özelliklerden hangi oranda etkilendiğini anlayabilmek için bir model geliştirilmiştir. Bu modele anlatılan çevresel psikoloji kavramları olan; mahremiyet, kişisel mekan, bağlılık ve aidiyet eklenerek; evdeki memnuniyetin hem konut nitelikleri hem de evin karşılaması gereken psikolojik nitelikleriyle ilişkisi ortaya konmaktadır. Pandemi döneminde konuttaki memnuniyet bağımlı değişken olarak, odaların sayısı, toplam konut alanı, doğal ışık alımı düzeyi, dış alan büyüklüğü ve sayısı, hijyen alanlarının sayısının yeterliliği, manzaradan ve kat yüksekliğinden memnuniyet düzeyi evin niteliklerini tanımlayan bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Bu model oluşturulurken şekil 4.1.'de tespit edilen pandemi sürecinde konutta ortaya çıkan işlevsel eksikliklerden yararlanılmıştır. Çevresel psikoloji kavramları olan mahremiyet, kişisel mekan, aidiyet ve bağlılık da bağımsız değişken olarak modele eklenmiştir. Modelin TÜM değişkenlerle pozitif ilişkili çıkması beklenmektedir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 Pandemi sürecinde konut memnuniyet modeli

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu varsayımını test etmek için Pearson Korelasyon Testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, kişisel mekan ve bağlılık hariç tüm bağımsız değişkenlerle memnuniyet arasında yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık derecesinde ($p < 0,01$) ilişki olduğu, kişisel mekan ve bağlılık bağımsız değişkenleri ile memuniyet arasında ise istatistiksel anlamlılık derecesinde ($p < 0,05$) ilişki olduğu ortaya konarak, doğrusallık sınanmıştır.

Yapılan çoklu ortak doğrusallık testinde, tüm bağımsız değişkenler arasındaki r katsayısı 0,8 in altında çıkmaktadır. Örnek olarak tabloya sadece bir değişken eklenmiştir ama tüm bağımsız değişkenler arası ilişki kontrol edilmiştir. Varyans Büyütme Faktörü (VIF) değerleri de tüm değişkenler için 10'un altında, tolerans değerleri de 0,2'nin üstündedir. Durum endeksleri 30'un altındadır. Bunun sonucunda bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık olmadığı kanıtlanmıştır (Çizelge 4.38,39).

Çizelge 4.38. Çoklu ortak doğrusallık testi sonuçları-konutun nitelikleri

		X_1:OS	X_2:KA	X_3:IA	X_4:DA	X_5:M	X_6:KY	X_7 :HA
PEARSON KORELASYON	X_1 r	-	0,792	0,378	0,441	0,345	0,325	0,561
VARYANS BÜYÜTME FAKTÖRÜ	VIF	3,039	3,256	1,558	1,872	1,894	1,544	1,658
	1/VIF	0,329	0,307	0,642	0,534	0,528	0,647	0,603
DURUM ENDEKSİ	CI	8,098	9,010	9,720	11,084	14,256	15,152	15,811

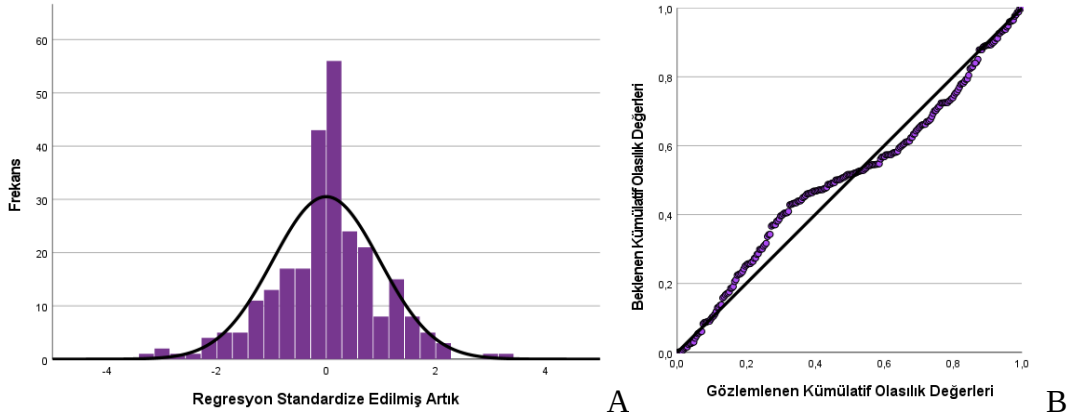
VIF: Variance inflatıın factor, CI: Condition indices 1/VIF: Tolerance

Çizelge 4.39. Çoklu ortak doğrusallık testi sonuçları-çevresel psikoloji kavramları

		X_8:A	X_9:B	X_{10}:KM	X_{11}:M
PEARSON KORELASYON	X_8 r	-	0,194	0,135	0,276
VARYANS BÜYÜTME FAKTÖRÜ	VIF	1,473	1,078	1,133	1,224
	1/VIF	0,679	0,928	0,883	0,817
DURUM ENDEKSİ	CI	17,084	20,009	24,549	27,333

VIF: Variance inflatıın factor, CI: Condition indices 1/VIF: Tolerance

Farkların (artıkların) normal dağıldığı varsayımını sınamak için normal dağılım grafiğinden, normal P-P grafiğinden ve saçılım grafiğinden yararlanılmıştır. Normal dağılım grafiğinde; parabol çizgisine çok yakın bir dağılım olduğu, normal P-P grafiğinde; noktaların çizgilere yakın, biraz üstünde veya altında konumlanarak belirgin bir ihlalin olmadığı (şekil 52) ve saçılım grafiğinde dağılımların huni şeklinde kümeleşmediği ve rastgele dağıldığı tespit edilmiştir. (şekil 4.8) Böylelikle tüm varsayımlar sınanmış ve regresyon analizine uygun ortam hazırlanmıştır.

Şekil 4.8. Memnuniyet düzeyi regresyon analizi normal dağılım grafiği (A) - normal P-P grafiği (B)

Konutun seçilen nitelikleri ve çevresel psikoloji kavramları pandemi sürecinde konut içi memnuniyet anlamlı bir ilişki göstermiştir. .Model özeti; Çizelge 4.40'da ifade edilmiştir ($R=0,34$, $R^2=0,32$, $F(6, 262) = 21,84$, $p < 0,01$).

Çizelge 4.40. Memnuniyet düzeyi model özeti

R	R^2	Düzeltilmiş R^2	Std. Hata	F	Sig.
0,727[a]	0,528	0,507	0,71997	25,429	< 0,01[b]

Araştırılan 11 değişken birlikte, pandemi sürecindeki konuttan memnuniyetin %53'ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre, bağımsız değişkenlerin memnuniyet üzerindeki önem sırası; manzaradan memnuniyet (β=0,28), odaların sayısının yeterliliği (β=0,27), aidiyet (β=0,16), hijyen alanlarının sayısının yeterliliği(β=0,15), toplam konut alanının yeterliliği (β=0,12), mahremiyet (β=0,07), eve bağlılık (β=0,06), kat yüksekliğinden memnuniyet (β=0,06), doğal ışık alımının yeterliliği (β=-0,05), dış alan büyüklüğü ve sayısının yeterliliği (β=-0,03) ve kişisel mekan(β=-0,03) olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.41).

Çizelge 4.41. Memnuniyete etki eden değişkenlere ilişkin regresyon analizi sonuçları

	B	**Standart Hata B**	β	**t**	**p**	İkili **r**	Kısmi **R**
Sabit	0,421	0,297	-	1,420	0,157	-	-
X_1:Oda Sayısı	0,235	0,065	0,274	3,621	< 0,001***	0,615	0,223
X_2:Konut Alanı	0,102	0,069	0,116	1,478	0,141	0,598	0,093
X_3:Işık Alımı	-0,47	0,048	-0,053	-0,985	0,326	0,342	-0,062
X_4:Dış Alanlar	0,025	0,047	0,032	0,537	0,592	0,436	0,034
X_5: Manzara	0,213	0,046	0,275	4,602	< 0,001***	0,482	0,279
X_6:Kat Yüksekliği	-0,04	0,053	-0,41	-0,761	0,447	0,337	-0,048
X_7:Hijyen Alanları	0,139	0,050	0,155	2,768	0,006**	0,525	0,172
X_8: Aidiyet	0,212	0,068	0,163	3,096	0,002**	0,461	0,192
X_9: Bağlılık	0,052	0,039	0,061	1,343	0,180	0,117	0,085
X_{10}:Kişisel Mekan	-0,03	0,048	-0,028	-0,612	0,541	0,149	-0,039
X_{11}: Mahremiyet	0,052	0,038	0,066	1,368	0,173	0,244	0,086

β : Standartlaştırılmış regresyon katsayıları **t: Regresyon katsayıları/standart hata** **P:anlamlılık katsayısı**

*** p < 0,001; ** p < 0,01

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde; odaların sayısının yeterliliğinin ve evin manzarasından memnuniyetin, konut memnuniyete etkisinin çok yüksek istatistiksel düzeyde anlamlı olduğu ve çok önemli bir yordayıcı olduğu görülmektedir (p< 0,001). Korelasyon düzeyleri incelendiğinde; memnuniyet ile odaların sayısının yeterli görülmesi arasında pozitif yönlü %62 ve evin manzarasından memnuniyet arasında %48 oranında anlamlı ilişki saptanmıştır. Konuta duyulan aidiyet duygusu ve hijyen alanlarının sayısının yeterliliğinin, memnuniyet üzerinde yüksek düzeyde anlamlı ve önemli bir yordayıcı olduğu görülmektedir ($0,001 \leq p < 0,01$).

Korelasyon düzeyleri incelendiğinde; memnuniyet ile aidiyet arasında pozitif yönlü %24, hijyen alanları sayısının yeterliliği arasında %53 oranında anlamlı ilişki saptanmıştır. Toplam konut alanının yeterliliği, doğal gün ışığı alımından memnuniyet, kat yüksekliğinden memnuniyet, dış alanların büyüklüğü ve sayısının yeterliliği, eve bağlılık, kişisel mekanın çokluğu ve mahremiyet ise pandemi dönemindeki karşılanan memnuniyet düzeyi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,1$).

Yapılan çalışmaya göre regresyon modeli;

Pandemi sürecinde konuttaki memnuniyet= (-0,42) + 0,24*(odaların sayısının yeterliliği) + 0,10*(toplam konut alanının yeterliliği) - 0,05 (doğal ışık alımının yeterliliği) + 0,025 (dış alan büyüklüğünün ve sayısının yeterliliği) + 0,21(manzaradan memnuniyet) -0,4(kat yüksekliğinden memnuniyet) + 0,14*(hijyen alanların sayısının yeterliliği) + 0,21*(aidiyet) + 0,05*(bağlılık) - 0,03*(kişisel mekan) + 0,05*(mahremiyet) + E(ölçülemeyen faktörler)

olarak ifade bulmaktadır.

Konutun fiziksel niteliklerinin etkisi kadar olmasa da konutta, kişinin mahremiyetini karşılayabilmesi, kişisel mekana sahip olması, aidiyet ve yere bağlılık duygusu hissetmesinin pandemi sürecindeki konut memnuniyetinde pozitif etkisi olduğu kanıtlanmıştır.

4.4 Bölüm Değerlendirmesi

Yapılan anket çalışması ve bu çalışmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda konuta dair mekanların pandemi sürecinde yeniden biçimlendirilmesi ve anlamlandırılmasına dair bazı çıkarımlar yapılmıştır. Sonuç bölümünde tasarım önerilerine geçmeden önce, bulgular bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Konut girişleri, kimi zaman tasarım kurgusunda göz ardı edilen mekanlara dönüşebilmektedir. Bu doğrultuda sadece özel alanın bir sınırı olarak değerlendirilerek, kullanımları gözetilmeden tasarlanabilmektedir. Fakat ev giriş alanları; iç ve dış arasında, özel mekanla kamusal alan arasında ilişki kuran ve aslında *''kullanılan''*

mekanlardır. Pandemiyle birlikte ise bu işlevsel kullanımı daha fazla ön plana çıkmaktadır. Balkon, pandemi sürecinde sadece bir yapı bileşeni olmaktan çıkıp, toplumsal meselelerin odak noktasına gelmiştir. Dünyanın yaşadığı bu kriz sırasında, insanlar yeniden balkonlara dönmüş ve içinde yaşadıkları kapatılmanın etkilerini hafifletmek amacıyla balkonları yeniden tasarlamaya ve kullanmaya yönelmişlerdir.

Evden çalışma ve uzaktan eğitim için, bazı örneklerde salonu tercih edilme sebebi kamusallık ile kurulan ilişki ise, yatak odasının tercih edilme sebebi de sessiz ve özel alan oluşundan kaynaklanabilir. Çünkü ankette yer alan bir diğer soru olan *''Evinizde sessiz olarak nitelendirilebileceğiniz mekanlar hangileridir?''* ve *''Evinizde kişisel alanınız var mıdır?''* sorularına ayrı ayrı en çok verilen yanıt; yine yatak odasıdır. Anket kapsamında, bireyin kendi yatak odası; kişisel mekanı, özel alanı, kontrol edebildiği alan ve evdeki en sessiz mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Salon kamusallıkla ilişkilendirilse de genellikle aile içi üyelerle ortak paylaşılan, gürültülü bir mekandır ve çalışma ortamı için uygun olmayabilir. Bu sebeple bireyin kendi kişisel mekanı olarak nitelendirdiği yatak odası, çalışma mekanı olarak önem kazanmıştır.

Konut içindeki mahremiyet düzeyinin komşulara olan uzaklıkla, yoğun kentsel dokudan uzaklıkla doğru orantılı olarak arttığı bilinmektedir (Göregenli 2013). Fakat tez kapsamında yapılan anket çalışmasının analizinde, bu iki değişken arasında *p* değeri çok çok yüksek çıkmıştır, bir başka ifadeyle aralarında istatiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Aksine her konut tipi için, mahremiyet sağlanma düzeyi birbirine çok yakındır. Bunun iki temel sebebi olabileceği düşünülmüştür. Birincisi, komşulara olan uzaklığı ölçmenin temel spesifik bir yönteminin olmasıdır. Bunun için tez kapsamında kullanılan konut tipi ölçeği, Bursa'daki konut tipolojileri dağılımı incelenerek belirlenmiş, müstakil evlerin, yoğun kentsel dokudan daha uzak, bitişik nizam evlerin ise eski kalabalık ve yoğun yerleşim bölgelerinde çok daha fazla olduğu gözlemlenerek oluşturulmuştur. Fakat bu uzaklık ölçeğinin; evden eve kullanıcıdan kullanıcıya çeşitlilik gösterebileceği göz ardı edilmiştir. Bu ölçek, konut kullanıcısının yakınlık-uzaklık algısına bağlı olarak da değişebilir. Müstakil evde yaşayan biri bitişik nizamlı bir apartman dairesinde yaşayan birine göre, daha yoğun kentsel bir doku içerisinde olabilir veya kendini komşularına daha yakın konumda hissediyor olabilir. İkincisi,

pandemi süreciyle ilgilidir. Kapatılma ister müstakil evde olsun, ister bitişik nizam bir apartmanda, kullanıcının evde geçirdiği süreyi arttırmış ve ulaşılan mahremiyeti azaltmıştır. Buna ek olarak, alanyazın araştırmalarına dayanılarak öngörülenin aksine; konuttaki kalabalıklık da pandemi sürecinde evdeki mahremiyet alanını pozitif etkilememektedir. Bu durumun pandemi sürecine has bir nitelik taşıdığı düşünülmüştür. Evdeki oda sayısı ya da metrekareye düşen kişi sayısıyla, kişinin kendini kısıtlanmış ve mahremiyet/özgürlük alanının sınırlandırılmış olduğunu hissetmesi arasında olumlu bir ilişki yoktur. Kişi tek başına da yaşasa bu süreçte eve kapanmış ve kısıtlanmış hissetmektedir. Bu da mahremiyet alanının kişinin sınırlandırılmış olduğunu ifade etmesi için yeterli bir neden olduğunu göstermektedir. Konutun tasarım kriterlerinden en çok görüş alanının kişinin mahremiyet ihtiyacını etkilediği kanıtlanmıştır. Ev ne kadar açık planlıysa, sınırlandırılmış mekan yoksa kişinin pandemi sürecinde sahip olduğu mahremiyet duygusu da o kadar azdır. Evin tasarımsal kriterlerinden çok (büyüklüğü, açık planlı olması vb.) kişinin ruh sağlığının eve kapanmadan dolayı kötüleşmesinin mahremiyet duygusunu azaltması şaşırtıcı bir bulgu olarak yorumlanabilir. Mahremiyetle arasında en yüksek ilişki olduğu belirlenen değişkenler, kişinin kendini eve kapatılmaktan dolayı kötü hissetmesi ve hane içindeki bireyler arasında yaşanılan tartışmalardır. Bu durum pandemi sürecinde konutta ulaşılan mahremiyet düzeyinin ruh sağlığıyla yakından ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu süreçte hanehalkının evde daha fazla zaman geçirmesiyle birlikte artan tartışmalar, konut içinde mahremiyetin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Evdeki kalabalıktan bağımsız olarak pandemi sürecindeki eve kapatılma uygulaması nedeniyle bireyler ruh sağlıklarının kötüleştiğini belirtmektedir ve bu durum mahremiyetlerini sağlayamadıklarını düşünmelerine yol açmaktadır.

5. SONUÇ

Tez kapsamında yapılan anket ve alanyazın çalışmaları sonucunda, katılımcıların memnuniyet oranları da değerlendirilerek tespit edilen değişim ve yetersizliklere dayanarak bir takım tasarım önerileri geliştirilmiştir. Bu öneriler Çizelge 5.1.'de *''Giriş Alanı, Balkon, Konut içi Ortak Alanlar, Evden Çalışma/Uzaktan Eğitim, Kalabalık ve Mahremiyet, Açık Plan ve Esneklik, Hijyen Alanları, Konut dışı Ortak Alanlar''* başlıkları altında özetlenmiştir.

Çizelge 5.1. Pandemi süreci konut tasarım girdileri

BULGULAR	TASARIM GİRDİSİ
 GİRİŞ ALANI 	
Evin giriş alanları sterilizasyon işlemi için yeterli değildir.	Evin girişiyle bağlantılı bir ıslak hacim veya dezenfeksiyon alanı tasarlanabilir. (Katılımcıların %64'ü istemektedir.)
Yaşam alanı içindeki bazı odalar sadece dezenfeksiyon, dekontaminasyon, bekletme ve havalandırma işlemleri için kullanılmaya başlanmıştır.	Evin giriş alanı bir kapıyla ve kot farkıyla ev içi mekanlarından ayrılarak, kıyafetlerin ve alınan ürünlerin havalandırılabileceği kapalı bir ara mekan olarak tasarlanabilir.
Dar ve küçük tasarlanan ev girişleri bu dönemde daha da daralmıştır.	Ev giriş alanları; kullanıcı sayısı da düşünülerek pandemi döneminde sterilizasyon ihtiyacına uygun büyüklükte tasarlanabilir.
Antre ve holler oyun alanı, spor alanı gibi işlevsel mekanlar olarak kullanılmaya başlanmıştır.	Havalandırılamayan, güneş ışığı almayan çok dar, işlevsiz antre ve holler tasarlanmamalıdır. Bu mekanlar işlevlendirilebilir.
 BALKON 	
Balkon; sosyal iletişim noktası, dış çevre ile bağlantı açısından önem kazanmıştır.	Balkonlar, kamusal işlevi düşünülerek kurgulanmalıdır.
Balkonlar, çoğu kullanıcı için temiz hava alabilecekleri yegane mekan olmuştur. Balkonlar paket veya kıyafetleri sterilize etmek veya havalandırmak amaçlı bir mekan olarak kullanılmaya başlandı.	Balkonların, açık havaya erişimine önem verilmelidir.
Kullanılmayan balkonlar tekrar düzenlenerek hobi, spor, yalnız kalmak gibi farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır.	Balkonlar kullanıcının mahremiyeti düşünülerek gündelik işlerine uygun olarak tasarlanmalıdır.
En az 1 balkonlu, balkon başına düşen kişi sayısının 4'den az olduğu konutlarda memnuniyet oranı memnuniyetsizlikten yüksektir.Artan balkon sayısı kullanıcı memnuniyetini arttırır.	3 ve daha az kişinin yaşaması için tasarlanan konutlar en az 1 balkona sahip olmalıdır.

Çizelge 5.1. Pandemi süreci konut tasarım girdileri (devamı)

 KONUT İÇİ ORTAK ALANLAR 	
Evler, genel olarak Covid-19'lu bireyin izolasyonu için yeterli değildir.	Covid-19'lu birey için ayrı ıslak hacimli bir oda tasarlanmalıdır.
Odaların boyutları yetersizdir.	Odalar esnek kullanıma izin verecek uygun büyüklükte olmalıdır.
Fazlaca ürünü eve depolama ve stoklama ihtiyacı özellikle mutfak mekanında yetersizlikler doğurmuştur.	Yeterli depolama alanları önceden planlanmalıdır.
Eve kapanmaktan dolayı ruh sağlığı kötüleşmiş ve yeşil alan ihtiyacı artmıştır.	Doğayı konuta davet eden tasarımlar ve konut içi mekanda bitki kullanımı kişinin kapatılma sürecini atlatmasını kolaylaştırır.
Konutta monoton ve aynı uyaranlara maruz kalan katılımcıların ruh sağlığı kötüleşmiştir.	Hareketli duvar kağıtları, inovatif dönüştürülebilir mobilyalar; ev içi hareketliliği arttırarak ve kişiye farklı deneyimler yaşatarak kullanıcıda olumlu hisler uyandırır.
 EVDEN ÇALIŞMA/UZAKTAN EĞİTİM 	
Evden çalışmaya yada okumaya birey kendini adapte edebilse bile konutları bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmıştır. Yaşama alanları çalışma alanlarına dönüştürülmüştür.	Pandemi sürecinde konutun her anlamda kullanılabileceği göz önünde bulundurularak, çalışma mekanlarına adapte olabilen esnek alanlar tasarlanmalıdır.
Gürültü, ev ortamı ve aile üyeleri, evden çalışırken büyük dikkat dağıtıcı unsurlardır.	Konut gerekli akustik yalıtıma izin veren sessiz mekanlara sahip olmalıdır.
 KALABALIK VE MAHREMİYET 	
Ev bu süreçte kalabalıklaşmıştır. Evdeki mahremiyet alanını korumak kalabalık evler için zorlaşmaktadır. Oda başına düşen kişi sayının 1,5'dan az olduğu aşırı kalabalık olmayan, Kişi başına düşen metrekarenin 32.5 metrekareden fazla olduğu kalabalık ve aşırı kalabalık olmayan evlerde memnuniyet fazladır	Fiziksel mesafeyi sağlayan ve kalabalığı önleyen birim boyutlarına uygun tasarımlar yapılmalıdır. Kişi sayısına uygun boyutlar tercih edilmelidir.
 AÇIK PLAN VE ESNEKLİK 	
Ev içi eylemlerin çeşitliliği artmıştır. Kamusal eylemler, ev içi alanlara sızmıştır. Sadece evden çalışma, uzaktan eğitim, hobi, spor gibi aktiviteler değil, kahve içme, tiyatroya konsere gitme gibi aktiviteler de evde yapılmaya başlanmıştır.	Ev kullanıcıların farklı işlevleri gerçekleştirebilmesi için yeterli esneklikte olmalıdır. (Katılımcıların %64'ü istemektedir.)
Konut ne kadar açık planlıysa sınırlanmış alan ne kadar azsa; mahremiyet azalır.	Açık planlı tasarlanan konutlar pandemi süreci için uygun değildir. Konutun sınırlandırılmış mekanlara ihtiyacı vardır.
Sadece içinde bulunduğu odayı görebilenler, memnuniyet oranının en düşük olduğu grubu oluşturur.	Konut herhangi bir odasından bakıldığında görüş alanının genişliğine izin vermelidir.

Çizelge 5.1. Pandemi süreci konut tasarım girdileri (devamı)

 HİJYEN ALANLARI 	
En az iki hijyen alanına sahip konutlarda memnuniyet oranı memnuniyetsizlikten yüksektir. Hijyen alanı başına düşen kişi sayısının 1'den az olduğu konutlarda hijyen alanlarından memnuniyet en yüksektir. Ayrıca hijyen alanlarının yeterliliği ile pandemi sürecindeki memnuniyet arasında %53 oranında yüksek anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.	Konutlar en az iki hijyen alanına sahip olmalıdır. Mümkünse ortak paylaşılan hijyen alanlarını yok etmek adına kullanıcı sayısı dikkate alınarak her hanehalkı üyesine 1 hijyen alanı düşecek şekilde tasarlanabilir.
 KONUT DIŞI ORTAK ALANLAR 	
Açık alan etkinlikler, Covid-19 bulaşma riskini azalttığı için daha çok tercih edilmektedir.	Bireyin, sosyalleşme ihtiyacının karşılaması işin çatıların bu amaçla kullanımı önerilebilir. (Katılımcıların %75'i istemektedir.)
Konut dışı kapalı ortak alanlarının kullanımı hijyen endişesi nedeniyle azalmıştır.	Bu mekanlarda temazsız kullanım ön plana çıkarılmalı, çok kişinin kullandığı kapı kolları, asansör düğmeleri gibi alanlarda antimikrobiyal malzemeler tercih edilmelidir.

Pandemi döneminde, evin mevcut giriş alanlarının sterilizasyon işlemi için yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Site içerisindeki konutlarda site kuralları gereği konut kapısının önü boş bırakılmaktadır. Bu durumdan dolayı sterilizasyon ihtiyacına konut kapısının dışında bir çözüm üretilememektedir. Tez kapsamında yapılan anket sonucunda da, site içerisindeki konutlarda yaşayan katılımcılar giriş alanlarını en fazla yetersiz bulan konut tipi grubunu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, ıslak hacimlerin giriş ile bağlantısının olmadığı evlerde kullanıcılar kıyafetlerini ve kendilerini steril edebilmek için yaşam alanlarından geçmek zorunda kalmıştır. Katılımcıların %64'ü giriş alanında kalıcı bir sterilizasyon mekanı (lavabo, dezenfeksiyon ünitesi vb.) istemektedir. Evin girişiyle bağlantılı bir ıslak hacim veya dezenfeksiyon alanı tasarlanabilir. Özellikle site içerisindeki apartman dairelerinin dar ve küçük tasarlanan konut girişleri bu dönemde daha da daralmıştır. Evin giriş alanları metrekare kullanımını yaşam alanlarına ayırmak için gereğinden küçük yapılabilmektedir. Bu dar alanlar pandemi dönemindeki hijyen şartlarını karşılayamamaktadır. Ev giriş alanları; kullanıcı sayısı da düşünülerek pandemi döneminde sterilizasyon ihtiyacına uygun büyüklükte tasarlanmalıdır. Evin girişinin yeterli olmadığı bu tip konutlarda, yaşam alanı içindeki bazı odalar sadece dezenfeksiyon, dekontaminasyon, bekletme ve

havalandırma işlemleri için kullanılmaya başlanmıştır. Evin içindeki mekanlar, kullanıcıların zaman geçireceği farklı aktiviteler yerine kapatılarak kirli alan olarak işlevlendirilmiştir. Bu durum bir önceki maddeye benzer olarak evdeki temiz alan/kirli alan ayrımını zorlaştırmakta ve kişilerin gündelik yaşam aktivitelerini geçireceği mekanları azaltmaktadır. Evin giriş alanı bir kapıyla ve kot farkıyla ev içi mekanlarından ayrılarak, kıyafetlerin ve alınan ürünlerin havalandırılabileceği kapalı bir ara mekan olarak tasarlanabilir. Giriş mekanına bağlı antre ve holler pandemi sürecinde oyun alanı, spor alanı gibi işlevsel mekanlar olarak kullanılmaya başlanmıştır. Antre ve holler gün ışığı almayan, doğal havalandırılamayan dar ve uzun mekanlar olduklarından hareket imkanı son derece kısıtlıdır ve farklı işlevler için kullanımı zordur. Havalandırılamayan, güneş ışığı almayan çok dar, işlevsiz antre ve holler tasarlanmamalıdır. Konut tasarımı yapılırken mekanların kullanıcı tarafından işlevlendirilebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Balkonlar; sağlık çalışanlarını alkışlama, kutlama, canlı müzik ve komşuların sosyalleşmesi gibi çok farklı işlevler ile kullanılmaya başlanmıştır ve çoğu kullanıcı için temiz hava alabilecekleri yegane mekan olmuştur. Ayrıca paket veya kıyafetleri sterilize etmek veya havalandırmak amaçlı giriş mekanına alternatif bir alan olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Pandemi öncesinde malzemelerin depolandığı, bazen üzerinin kapatıldığı işlevsiz bir alana dönüşen balkon; sosyal iletişim noktası, dış çevre ile bağlantı açısından önem kazanmıştır. Balkonlar, pandemi sürecindeki bu kamusal işlevi düşünülerek, açık hava erişimine önem verilerek kurgulanmalıdır. Cam ile kapatılan, dış alan ile etkileşimi zayıf balkonlar; bu işlevleri karşılamada yetersiz kalmaktadır. Fakat, balkonlar kullanıcının mahremiyetini sağlamasında da yeterli korunaklılığı içermelidir. Pandemi öncesi kullanılmayan balkonlar tekrar düzenlenerek hobi, spor, izolasyon gibi farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, balkonun çok işlevli kullanımı, mahremiyet ihtiyacı göz önünde tutularak, ön plana çıkarılmalıdır.

Pandemi sürecinde açık alan etkinlikler, Covid-19 bulaşma riskini azalttığı için daha çok tercih edilmektedir. Bireyin pandemi sürecinde sosyalleşme ihtiyacının karşılanabilmesi için konut dışındaki kapalı alanlardan çok açık alanlar ön plana

çıkarılmalıdır. Site, apartman dairesi tasarımlarında, çatıların bu amaçla kullanımı önerilebilir. Konut dışı kapalı ortak alanların kullanımı ise hijyen endişesi nedeniyle azalmıştır. Bu mekanlarda temassız kullanım ön plana çıkarılmalı, çok kişinin kullandığı kapı kolları, asansör düğmeleri gibi alanlarda antimikrobiyal malzemeler tercih edilmelidir.

Evin herhangi bir odasından tanımlanan görüş alanının genişliği, konutun açık planlılığının bir göstergesidir. Konut ne kadar açık planlıysa sınırlanmış alan o kadar azdır. Bu alan ne kadar azsa ulaşılan mahremiyet de azalır. Dolayısıyla her konutun kişiye yeterli mahremiyeti tanıyacak sınırlı, tanımlı mekanlara ihtiyacı vardır. Duvarlar mekanı sınırlandırmayı sağlayan yardımcı elemanlardır, hareketli bölücüler akustik izolasyonu ve mahremiyeti sağlamada yetersiz kalmaktadır. Pandemi sürecinde açık planlı ve hareketli bölücülerin kullanıldığı konutlar, bu süreci iyi geçirebilmek adına kullanıcı da olumsuz sonuçlar doğuracak tasarım girdileridir. Fakat, sadece içinde bulunduğu odayı görebildikleri konutlarda yaşayanlar, memnuniyet oranının en düşük olduğu grubu oluşturmaktadır. Bu sebeple, konut herhangi bir odasından bakıldığında görüş alanının genişliğine izin verecek tasarım kriterlerine de sahip olmalıdır.

Konutlar, genel olarak Covid-19 virüsünü taşıyan bireyin izolasyonu için yeterli değildir. Yatak odaları ve ıslak hacimlerin tek bir geçiş alanı üzerinde toplanması özellikle virüslü bireylerin diğer hanehalkı üyeleriyle temasını arttırmaktadır. Covid-19'lu birey için ayrı ıslak hacimli bir oda tasarlanmalıdır. Odaların boyutları yetersizdir. Minimum ölçüler baz alınarak sadece yatak, dolap ve belki ufak bir çalışma masası sığdırılan yatak odalarına pandemi döneminde birçok işlevi sığdırmak çok zor hale gelmiştir. Odalar esnek kullanıma izin verecek uygun büyüklükte olmalıdır. Konut içi eylemlerin çeşitliliği artmıştır. Kamusal eylemler, konut içi alanlara sızmıştır. Sadece evden çalışma, uzaktan eğitim, hobi, spor gibi aktiviteler değil, kahve içme, tiyatroya konsere gitme gibi aktiviteler de konutta yapılmaya başlanmıştır. Konut, kullanıcıların farklı işlevleri gerçekleştirebilmesi için yeterli esneklikte ve uygun teknolojik imkanlara sahip olmalıdır.

Pandemi döneminde katılımcılar yeşil alan ihtiyacının arttığını doğrulamıştır. Modern problemlerle yüzleşmek için insanın psikolojik dengesini korumadaki olumlu etkileri nedeniyle iç mekanda bitkileri kullanmak, çevre ile bir tür bağlantı kurmayı kolaylaştırır. Doğayı ev içine davet etmek yine psikolojik sağlığa iyi gelen bir tasarım girdisi olarak değerlendirilebilir.

Covid-19 sürecinde eve yüklenen sosyal anlamların azaldığı (fiziksel ve ekonomik anlamların arttığı) ve misafirler için ayrılan odaların hanehalkı tarafından kullanılmaya başlanması bulgularından yola çıkarak, konutta misafirlere yönelik tasarım tepkilerinin azalacağını söylemek mümkündür.

Ev bu süreçte kalabalıklaşmıştır. Evdeki mahremiyet alanını korumak kalabalık evler için zorlaşmaktadır. Oda başına düşen kişi sayının 1,5'dan az olduğu aşırı kalabalık olmayan, kişi başına düşen metrekarenin 32.5 metrekareden fazla olduğu kalabalık veya aşırı kalabalık olmayan evlerde memnuniyet fazladır. Bu nedenle fiziksel mesafeyi sağlayan ve kalabalığı önleyen birim boyutlarına uygun tasarımlar yapılmalıdır. Kişi sayısına uygun boyutlar tercih edilmelidir.

Tez kapsamında yapılan memnuniyet modeli sonucunda; odaların sayısının yeterliliğinin, pandemi sürecinde konut memnuniyetini en çok etkileyen faktör olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, pandemi sürecinde konut içi eylemlerin çeşitliliğinin artması sonucunda konutta tespit edilen sorunların en önemlisinin de odaların sayısının yetersizliği olduğu söylenebilir. Covid-19 sürecinde önemi anlaşılan; konut içi hijyen alanlarının ve dış mekanların sayısının ve büyüklüğünün yeterliliği de pandemi sürecindeki konut memnuniyetini arttırmaktadır. Bu model sonucunda, çevresel psikoloji kavramları olan; mahremiyet, aidiyet ve kişisel mekanın varlığının ise memnuniyet üzerinde olumlu bir yordayıcı olduğu kanıtlanmıştır. Pandemi sürecinde karşılaşılan sorunlardan yola çıkarak, konut tasarlarken bu kavramlarında göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır.

Sonuç olarak; tez kapsamında elde edilen bulgulara dayandırılarak belirlenen tasarım önerilerinin, gelecekteki yaşanılabilecek pandemik koşullara uygun konut tasarımlarını kolaylaştırması hedeflenmiştir.

KAYNAKLAR

Aguilar, J., Bassolas, A., Ghoshal, G., Hazarie, S., Kirkley, A., Mazzoli, M., … Sadilek, A. 2020. Impact of urban structure on COVID-19 spread. *arXiv preprint arXiv:2007.15367, 58*.

Akbulut, H. İ., Şahin, Ç., Çepni, S. 2013. Doktora tez sürecinde karşılaşılan problemlerin belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 50-69

AlKhateeb, M., Peterson, H. P. 2021. The impact of COVID-19 on perceptions of home and house design in Saudi Arabia. *Strategic Design Research Journal,* 14(1), 327–338.

Altman, I. 1975. The environment and social behavior: Privacy, personal space, territory, and crowding. Monterey, CA: Brooks/Cole Publishing.

Altman, I. 1993. Homes, housing, and the 21st century: prospects and challenges. *The Meaning and Use of Housing*, 9-27.

Altman, I., Haythorn, W. W. 1965. Interpersonal exchange in isolation. *Sociometry*, 411-426.

Altman, I., Low, S. M. (Ed.). 2012. *Place attachment (Vol. 12). Boston: Springer Science & Business Media.*

Altman, I., Nelson, P., Lett, E. E. 1972. *The ecology of home environments. Final Report, Project No. 0-0502, Grant No*. OEG-8-70-0202 (508), Office of Education, Department of Health, Education and Welfare.

Amerigo, M., Aragones J.I. 1990. Residential satisfaction in council housing. *Journal of Environmental Psychology.*, 10(4), 313-325. https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80031-3

Anonim, 2000. Historical census of housing tables: crowding. *U.S. Census Bureau, Housing and Household Economic Statistics Division.* https://www.census.gov/data/tables/time-series/dec/coh-crowding.html (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

Anonim, 2012a. History of Quarantine. https://www.cdc.gov/quarantine/historyquarantine.html (Erişim Tarihi: 10.11.2020)

Anonim, 2012b. The Tuberculosis Windows In City Tenements. https://ephemeralnewyork.wordpress.com/2012/03/29/the-tuberculosis-windows-in-city-tenements/ (Erişim Tarihi: 12.12.2022).

Anonim, 2020. Koronavirüs ve mimari: Açık ofis dönemi bitti mi? https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52273894 (Erişim Tarihi: 20.12.2021)

Anonim, 2021. About the journal. https://www.journals.elsevier.com/journal-of-environmental-psychology (Erişim Tarihi: 12.10.2021)

APA, 2021. APA Dictionary of Psychology - environmental psychology. https://dictionary.apa.org/environmental-psychology (Erişim Tarihi: 15.11.2020)

Aragones, J.-I. Sevillano, V. 2020. An environmental psychology perspective on the confinement caused by COVID-19. *International Journal of Social Psychology, 35(3), 656-663*

Atanur, G. S. 2020. Covid 19 ve neden evinizin yanındaki bahçeye ihtiyacınız var? *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği*

Atılgan, Y. K., Günay, S. 2012. Regresyon Analizinde Gözlemlerin Aykırı Değer Haritası ile Sınıflandırılması. *İstatistik Araştırma Dergisi*, *9*(1), 45-52.

Barutçu, F., Onaylı, S. 2016. Tez Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar. https://www.researchgate.net/publication/309611760_Tez_surecinde_karsilasilan_zorluklar (Erişim Tarihi: 20.12.2020)

Bettaieb, D. M., Alsabban, R. 2020. Emerging living styles post-COVID-19: housing flexibility as a fundamental requirement for apartments in Jeddah. Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research.

Blake, K. S., Kellerson, R. L., Simic, A. 2007. Measuring overcrowding in housing. U.S. *Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research. Econometrica, Inc. Bethesda, Maryland.*

Bliss, L. Martin, J. L. 2020. How 2020 Remapped Your Worlds https://www.bloomberg.com/features/2020-coronavirus-lockdown-neighborhood-maps/ (Erişim Tarihi:1.11.2021)

Bonnes, M., Secchiaroli, G. 1995. Environmental psychology: A psycho-social introduction. *SAGE Publications Ltd.*

Bonnes, M. Bonaiuto, M. 2002. Environmental psychology: from spatial-physical environment to sustainable development. R. B. Bechtel ve A. Churchman (Yay. haz.). *Handbook of environmental psychology* içinde. (s. 28-54). John Wiley & Sons.

Bonnes, M., Bonaiuto, M., Ercolani, A. P. 1991. Crowding and residential satisfaction in the urban environment: A contextual approach. *Environment and Behavior, 23, 531–552.*

Borden, D. 2011. Mimarlık. Başvuru Kitapları, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. 2008. Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Pegem Akademi*

Cai, J., Ryu, S. J., Kum-Biocca, H. H., Wohn, D. Y. 2021. Understanding Working from Home Practical Changes and Adaptations During the COVID-19 Pandemic.

Çakın, Ş. 1988. Mimari tasarım, insan, toplum ve çevre ilişkileri. Özel Matbaası.

Canter, D., Rees, K. 1982. A multivariate model of housing satisfaction. International Review of Applied Psychology.

Capolongo, S., Rebecchi, A., Buffoli, M., Appolloni, L., Signorelli, C., Fara, G. M., D'Alessandro, D. 2020. COVID-19 and cities: From urban health strategies to the pandemic challenge. A decalogue of public health opportunities. *Acta Bio Medica: Atenei Parmensis, 91(2), 13.*

Carswell, A. T. 2012. The encyclopedia of housing. *Sage.(1)*

Cevahir, E. 2020. *SPSS ile nicel veri analizi rehberi*. Kibele.

Chayka, K. 2020. How the Coronavirus Will Reshape Architecture. https://www.newyorker.com/culture/dept-of-design/how-the-coronavirus-will-reshape-architecture (Erişim Tarihi:31.10.2021)

Çoktan G. 2020. Koronaya karşı balkona koştuk. *Milliyet.* https://www.milliyet.com.tr/gundem/koronaya-karsi-balkona-kostuk-6202078 (Erişim Tarihi: 20.03.2022)

Contemporary, H. E. (1982). Plan Voisin. Urban Utopias in the Twentieth Century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier, 205.

Craig, C. M., Neilson, B. N., Altman, G. C., Travis, A. T., Vance, J. A. 2021. Applying Restorative Environments in the Home Office While Sheltering-in-Place. Human Factors

Craik, K. H. 1973. Environmental Psychology. *Annual Review of Psychology, 24(1), 403.*

Csikszentmihalyi, M., Halton, E. 1981. The meaning of things: Domestic symbols and the self. *Cambridge university press.*

Çam. Y. 2020. Covıd-19 Süreci Ve Kentsel Mekanların Kullanımının Yeniden Planlanması. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Cilt: 4, Sayı: 2, 67-79

Demick, J., Piotrowski, N. A. 2018. Environmental psychology. Salem Press Encyclopedia of Health.

Demirkol, S., Baş, Z. B. 2013. Kentsel Dönüşümün, 6306 Sayılı Yasa Kapsamında Hak Ve Özgürlükler Açısından Ele Alınması.

Despres, C. 1991. The meaning of home: Literature review and directions for future research and theoretical development. *Journal of Architectural and Planning Research, 8*(2), 96–115.

Despres, C., Lord, S. 2005. Growing older in postwar suburbs: The meanings and experiences of home. *Home and identity in late life: International perspectives*, 317-340.

Draper, P. 1973. Crowding among hunter-gatherers: The! Kung bushmen. *Science, 182(4109), 301-303.*

Dünya Sağlık Örgütü. 2018. WHO housing and health guidelines.

Edney, J. J., Buda A. M. 1976. "Distinguishing Territoriality and Privacy: Two Studies." *Human Ecology: An Interdisciplinary Journal 4* (4): 283.

Ekenyazıcı G.E., Tulum, H. 2021. 19. Yüzyıldan 2020'ye İdeal Ev Kavramı: Covid-19 Sürecinin Etkilerine İlişkin Bir Okuma. *Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization / Turk Islam Medeniyeti Akademik Arastirmalar Dergisi, 16(32), 337–359.*

Emekci, Ş. 2021. Balcony: A remembered architectural element amid pandemic: Evidences from digital media. *İDEALKENT, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 609-630.*

Epstein, Y. 1982. Crowding stress and human behavior. Environmental stress, 133-148.

Ergönül, Ö. 2020. Kentler ve pandemi: Pandemi büyük şehirleri vurdu. Spektum Tasarım Rehberi: *Pandemide Kentsel Sistem Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekanlarında Yeni Standartlara Doğru, 1, 3-4.*

Feikema, R. 2012. *Color and lighting schemes for a Hospice facility aimed at improving the residents' quality of life* (Doctoral dissertation, California State University, Northridge).

Francescato, G., Weidemann, S., Anderson, J. R., & Chenoweth, R. 1976. A systematic method of evaluating multifamily housing. *Ekistics*, 60-63

Francis, M. 1987. Urban open spaces. *Advances in environment, behavior, and design*, *1*(7).

Gehl 2020. Public Space & Public Life during COVID-19 https://gehlpeople.com/announcement/public-space-public-life-during-covid-19/ (Erişim Tarihi 18.10.2021)

Gifford, R. 2014. Environmental psychology matters. *Annual Reviews.*

Gifford, R., Steg, L., Reser, J. P. 2011. Environmental psychology. *Wiley Blackwell.*

Giuliani, M. V., Barbey, G. 1993. Autobiographical reports of residential experience: An exploratory study. *Housing: Design, Research, Education, Avebury, Aldershot*.

Gove, W.R. 1978. Social Psychology [I. Altman tarafından yayına hazırlanan *The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding* başlıklı kitabın değerlendirmesi]. *Contemporary Sociology*, 7(5), 638–638. doi:https://doi.org/10.2307/2065073

Göregenli, M. 2013. Çevre psikolojisi: insan-mekan ilişkileri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Görgülü, T. 2016. Apartman tipolojisinde geçmişten bugüne; kira apartmanindan "rezidans'a" geçiş. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (14), 165-178.

Görmez, K. 2015. Çevre Sorunları. *Nobel Akademik Yayıncılık.*

Griffiths, I. D., Langdon, F. J. 1968. Subjective response to road traffic noise. *Journal of Sound and Vibration*, 8(1), 16-32.

Gürkaynak, İ. 1996. Çocuklar, çevreler, ev içleri. *Komut. EM (Ed). Diğerlerinin Konut Sorunları*, 423-430.

Gürkaynak, İ. 1988. Çevresel psikoloji: doğası, tarihçesi, yöntemleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 21(1), 1-9.

Gustafson, P. 2001. Meanings of place: Everyday experience and theoretical conceptualizations. *Journal of environmental psychology*, *21*(1), 5-16.

Hagerhall, C. M., Purcell, T., Taylor, R. 2004. Fractal dimension of landscape silhouette outlines as a predictor of landscape preference. *Journal of environmental psychology*, 24(2), 247-255.

Hall, E. T. 1966. The hidden dimension (Vol. 609). Garden City, NY: Doubleday.
Harairy, Y. E. Radwan, A. 2020. Interior Design and its Role in Achieving Emerging Requirements in Society in the Shade of COVID-19. Journal of Architecture, Art & Humanistic Science, 5(23–1), 1–18.
https://www.bostonmagazine.com/property/2020/04/30/urban-spacescoronavirus/ (Erişim Tarihi: 30.10.2021).

Hasol, D. 2009. Mimarlık cep sözlüğü. YapıEndüstri Merkezi.

Hunt, E. M. 1875. Building-Ground and Dwelling-Houses in their Relations to Health. *Public health papers and reports*, *2*, 306.

İç İşleri Bakanlığı, 2021. 81 İl Valiliğine Kademeli Normalleşme Tedbirleri Genelgesi Gönderildi. https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kademeli-normallesme-tedbirleri-genelgesi-gonderildi

İstek, E. 2017. Avrupa'da veba salgını ve salgında din faktörü (Viyana örneği). *Tarih Araştırmaları Dergisi* , 36(62) ss. 173-204.

Jin W, Yoon H, Lee S. 2022. A model of leisure involvement, residential satisfaction, and place attachment in passive older migrants. *Asia Pacific Viewpoint.* November 2022.

Josue, G. A., Alarcon, D., Portero, J.F., Medina, J.A.S. 2021. Aging Living at Home: Residential Satisfaction among Active Older Adults Based on the Perceived Home Model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8959)

Kashdan, R. 2020. Six ways urban spaces may change because of coronavirus.

Kazaz, E. 2021. Covid-19 Pandemi Sürecinde Geleneksel Konut Mimarisinden Öğrenmek. *4th International Conference of Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism (ICCAUA-2021) 20-21 May*

Klein, K. 2020. Woods Bagot's modular AD-APT modifies apartments for working from home. https://www.dezeen.com/2020/04/13/woods-bagots-modular-ad-apt-apartments-working-from-home/ (Erişim Tarihi:31.10.2021)

Kopec, D. (Ed.). 2017. Traditional and Alternative Approaches to Health and Well-being. In Health and Well-being for Interior Architecture (1 edition). New York: Routledge.

Kul, S. 2014. İstatistik sonuçlarının yorumu: p değeri ve güven aralığı nedir? Ekstraplevral, 11-13.

Lawrence, R. J. 1987. Housing, dwellings and homes. *John Wiley Sons.*

Lawrence, R. J. 2002. Healthy residential environments. R. B. Bechtel ve A. Churchman (Yay. haz.). *Handbook of environmental psychology* içinde. (s. 394-412). John Wiley & Sons.

Los Angeles Times, 2020. https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2020-04-22/coronavirus-pandemics-architecture-urban-design

Makhno, S. 2020. Life after coronavirus: how will the pandemic affect our homes? https://www.dezeen.com/2020/03/25/life-after-coronavirus-impact-homes-design-architecture/ (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

Manzo, L. C. 2005. For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning. *Journal of environmental psychology*, *25*(1), 67-86.

Margulis, S. T. 2011. Three theories of privacy: An overview. *Privacy online*, 9-17.

Marshall, N. J. 1972. Privacy and environment. Human ecology, 1(2), 93-110.

Mayo, E. 1933. The Hawthorne experiment. Western electric company. 2016. *Classics of organization theory*, 134-141.

Meagher B. R., Cheadle A. D. 2020. Distant from others, but close to home: The relationship between home attachment and mental health during COVID-19. *Journal of Environmental Psychology, 72, 101516.*

Megahed, N. A., Ghoneim, E. M. 2020. Antivirus-built environment: Lessons learned from Covid-19 pandemic. *Sustainable cities and society, 61, 102350.*

Nicholas, D. S., Michael, Y., ve Anandan, S. 2020. Covid-19 Home Sign-Posts: Current Thinking in Health & Home for those in need. Enquiry *The ARCC Journal for Architectural Research*, 17(2), 41-62.

Nielsen, D. 2020. "Architects explain how the covid-19 pandemic will change our homes forever. https://www.dwell.com/article/architects-say-coronavirus-covid-19-pandemic-will-change-home-design-ee29c873 (Erişim Tarihi:1.11.2021)

Nightingale, F. 2006. *Basic Principles of Healthy Housing.* Healthy Housing Reference Manual. *U.S. Department of Housing and Urban Development* https://www.cdc.gov/nceh/publications/books/housing/housing.htm

Oğuz, M., Uzunkaya, A. 2021. Kriz Bağlamında Mekansal Kaymalar: Kullanıcı Deneyimleri ile Değişen Arayüz Tarifleri. *İDEALKENT,* (*COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 146-180.*

Özaydın, B. 2020. Pandemi Sürecinde Uzaktan Atölye Yapmak: "Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi https://www.arkitera.com/gorus/pandemi-surecinde-uzaktan-atolye-yapmak-evin-yeniden-kesfi-atolyesi/ (Erişim Tarihi:1.11.2021)

Özcü, A. E., Atanur, G. 2020. Kovid-19 pandemisinin kent yaşamına etkisi: kamusal alan üzerine değerlendirmeler. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 16(2), 237-250.

Özden, K. Özmat M. 2014. Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa'da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları. *İdeal Kent* 5(12) ss. 60-87.

Özüduru, B. H. 2020. Covid-19 ve şehirler. *İdealKent Yayınları*, Ankara.

Parsa, A. R., Demir, S. 2022. Covid-19 Pandemisinin Türkiye'deki Konut Tasarımı Üzerine Etkisi. *Doğa ve Mühendislik Bilimlerinde Güncel Tartışmalar 4.* Bilgin Kültür Sanat Yayınları 431.

Peters, T., Halleran, A. 2020. How our homes impact our health: using a COVID-19 informed approach to examine urban apartment housing. *Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research, 15(1), 10–27.*

Proshansky, H. M. 1974. Theoretical Issues in Environmental Psychology. The School Review, 82(4), 541–555

Randy, L. G., Lawrance, M. W., James, A. R. 1983. The behavioral component in the meaning of places. *Journal of Environmental Psychology*, *3*(1), 43-55.

Rapoport, A. 1969. House Form and Culture. *Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.*

Rubin, A. I. 1980. *Building for people: Behavioral research approaches and directions* (Vol. 474). US Department of Commerce, National Bureau of Standards.

Saadat, S., Rawtani, D., Hussain, C. M. 2020. Environmental perspective of COVID-19. *Science of the Total environment, 728, 138870.,*

Sağlık Bakanlığı, 2020. Pandemi *https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html*

Sağsöz, A., Kahraman, M. U., Izadpanah, S., Şekerci, Y. 2021. Covid-19 Pandemi Sürecinde Sağlıklı ve Hasta Bireylerin Konut Deneyimine Dair Bir Karşılaştırma: Antalya Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi.*

Salama, A. M. 2020. Coronavirus questions that will not go away: interrogating urban and socio-spatial implications of COVID-19 measures. Emerald Open Research, 2.

Saracci, R. 1997. The World Health Organisation needs to reconsider its definition of health. *Bmj*, *314*(7091), 1409.

Schellenberg, G., Fonberg, J. 2020. Housing characteristics and staying at home during the COVID-19 pandemic.

Seamon, D., Gill, H. K. 2016. Qualitative approaches to environment–behavior research: Understanding environmental and place experiences, meanings, and actions. *Research methods for environmental psychology,* 115-135.

Sixsmith, J. 1986. The meaning of home: An exploratory study of environmental experience. *Journal of environmental psychology*, 6(4), 281-298.

Sommer, R. 2002. Personal space in a digital age. R. B. Bechtel ve A. Churchman (Yay. haz.). *Handbook of environmental psychology* içinde. (s. 647-660). John Wiley & Sons.

Steg, L. Van Den Berg, A. E. De Groot, J. I. 2015. Çevre psikolojisi. Nobel Akademik Yayıncılık.

Şumnu, U. 2020. Hayat Eve Sığar mı? COVID-19 ve Mimarlığın Bağışıklık Sistemi. *Mimarlık. (55)413, ss. 34-39.*

Sundstrom, E. 1996. Environmental psychology 1989-1994. *Annual Review of Psychology, 47(1),*

Sundstrom, E., Altman, I. 1976. Interpersonal relationships and personal space: Research review and theoretical model. *Human Ecology*, *4*(1), 47-67.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., Ullman, J. B. 2007. *Using multivariate statistics* (Vol. 5, pp. 481-498). Boston, MA: Pearson.

Tekeli, İ. 2020 Dünyanın Salgınlar ve Kentler Sarmalında Geldiği Nokta; COVID-19. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı.

Theodorou, A., Panno, A., Carrus, G., Carbone, G. A., Massullo, C., Imperatori, C. 2021. Stay home, stay safe, stay green: The role of gardening activities on mental health during the Covid-19 home confinement. *Urban Forestry & Urban Greening, 61*.

UNAH. 2020. Action protocol against Covid-19 – entering home. *https://www.unah.edu.hn/dmsdocument/9733-home-entrance-protocols-covid-19 (Erişim Tarihi:18.10.2021)*

Ünlü, A. 1998. *Çevresel tasarımda ilk kavramlar*. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Vink, P., Bazley, C., Jacobs, K. 2016. Modeling the relationship between the environment and human experiences. *Work, 54*(4), 765-771.

Warber, S., Irvine, K., Devine-Wright, P., Gaston, K. 2013. Modelling well-being and the relationship between individuals and their environments. R. Coles, Z. Millman *Landscape, well-being and environment* (pp. 34-51). Routledge.

Werner, C. M. 1987. Home interiors: A time and place for interpersonal relationships. *Environment and Behavior,* 19(2), 169-179.

Werner, C. M., Haggard, L. M. 1985. Temporal qualities of interpersonal relationships. *Handbook of interpersonal communication*, 59-99.

Westin, A. F. 1966. Science, privacy, and freedom: Issues and proposals for the 1970's. Part I–The current impact of surveillance on privacy. Columbia Law Review, 66(6), 1003-1050.

WHO. 1995. Constitution of the world health organization.

WHO. 2020. Surface sampling of coronavirus disease (COVID-19): a practical "how to" protocol for health care and public health professionals. *World Health Organization.* https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331058/WHO-2019-nCoV-Environment_protocol-2020.1-eng.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2021)

Yaşaroğlu, C. 2020. Çevre Psikolojisine Giriş. Nobel Akademik Yayıncılık.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. 2004. *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık

Yörükan T. 2005. İnsanca yaşamak için şehir ve konut Le Corbusier'in katkılarıyla. *Babil yayınları*

Youssoufi, S., Houot, H., Vuidel, G., Pujol, S., Mauny, F., Foltete, J.-C. 2020. Combining visual and noise characteristics of a neighborhood environment to model residential satisfaction: An application using GIS-based metrics. *Landscape and Urban Planning,* 204

Yuko, E. 2021. The Post-COVID Home: How the Pandemic Has Made Us Rethink Everything? https://www.realsimple.com/home-organizing/decorating/post-covid-home

Zarrabi, M., Yazdanfar, S. A., Hosseini, S. B. 2021. COVID-19 and healthy home preferences: The case of apartment residents in Tehran. *Journal of Building Engineering, 35, 102021.*

Zube, E. H., & Moore, G. T. (Eds.). 1984. *Advances in Environment, Behavior and Design: Volume 1* Plenum Press, New York.

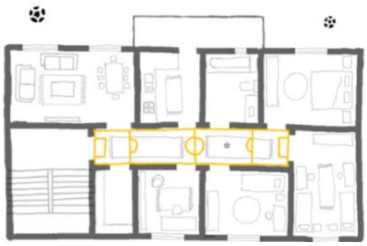
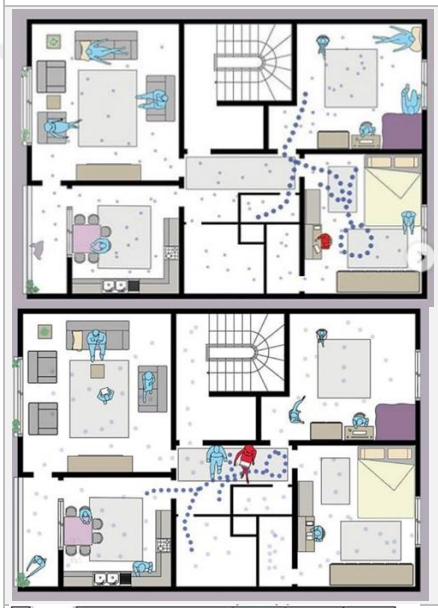
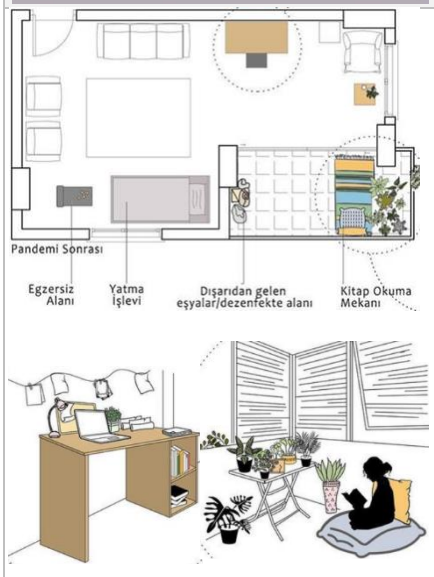
EKLER

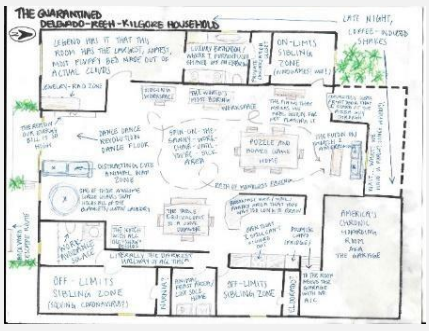
EK 1 Pandemi Döneminde Ev Kullanım Haritaları ve Anahtar Kavramları

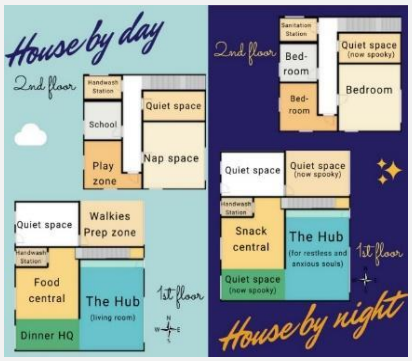
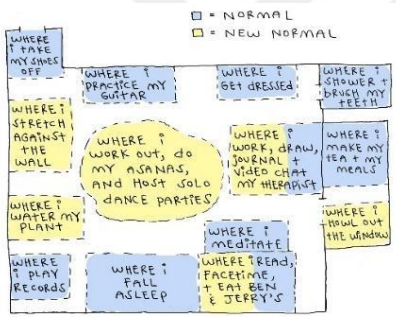
EK 2 Tez Kapsamında Uygulanan Online Anket Soruları

EK 3 Anket Katılımcılarının İfadelere Olumlu-Olumsuz Katılım Durumları, Ortalamaları ve Standart Sapmaları

EK-1

PANDEMİ DÖNEMİNDE EV KULLANIMI	KAYNAK	KONUT	AÇIKLAMA	ANAHTAR KAVRAM-LAR
	"Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi (Özaydın 2020)	4+1	Kullanılmayan ara mekanların farklı gözle görülmeye başlanması, işlevlendirilmesi	İşlevlendirilen Hol
	Nurcan Taş Öğrenci Türkiye "Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi (Özaydın 2020)	3+1, 10 kişi	Kalabalık bir evde, uzaktan eğitim almanın ve çalışacak bir alan bulmanın zorlukları, evin potansiyellerini keşfe çıkmak, sürekli yer değiştirme, modeme yakın olduğu için koridorda sıkışmak.	Kalabalık, Mahremiyet, Uzaktan Eğitim, Ev içi Sirkülasyon, Evin Potansiyelleri, İşlevlendirilen Hol
	Sedanur Alaçam Mimar Türkiye "Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi (Özaydın 2020)	Stüdyo Daire, 1 kişi	Babasının yaptığı bir çalışma masasıyla ve girişte kendi yarattığı kitap okuma alanı ile mekanı kişiselleştirmek, dışarıdan gelen ürünleri dezenfekte ettiği bir alan ayırmak, benzer şekilde evde bir egzersiz alanı tanımlamak	Ev İçi Eylemlerin Çeşitliliği, Kişisel Mekan, Giriş Alanı, Dezenfekte, Bitki

	Vera Yıldız Öğrenci Türkiye "Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi (Özaydın 2020)	4+1	Evde, yalnız kalabileceği mekan arayışı, kış bahçesine dönüştürülen balkon,farklı kullanımları keşfetme	Keşif, Mahremiyet, Kalabalık, İzolasyon
	Fatmanur Kaşıkçı Öğrenci Türkiye "Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi (Özaydın 2020)	2+1, müstakil ev	Memnun olmadıkları evin çok girişi olmasının avantaja çevrilmesi, ayrı giriş alanının pandemi korunma bölgesi olarak tanımlanması, balkona maskeli giriş, alınan paketlerin balkonda bekletilmesi, dış alan kullanımının vurgulanması	Giriş Alanı, Balkon, Dezenfekte, Bahçe kullanımı
	Aleyna Delgado Yüksek Lisans Öğrencisi Amerika How 2020 Remapped Your Worlds? (Bliss ve Martin 2020)	7 kişi	Evde birçok noktanın çalışma alanı olarak kullanılması, yemek alanının puzzle, masa oyunu gibi eğlenceli aktiviteler için kullanılması	Evden Çalışma, Hobi, Ev içi Sirkülasyon, Yeşil Alan

	Aurelie Necht Meksika How 2020 Remapped Your Worlds? (Bliss ve Martin 2020)	2+1, 3 kişi	Evde birçok noktanın çalışma alanı olarak kullanılması, balkonun egzersiz alanına dönüşmesi, ev yakın çevresindeki alanların keşfi,	Evden Çalışma, Balkon, Hobi, Spor, Yeşil Alan
	Kayla Adolph Amerika How 2020 Remapped Your Worlds? (Bliss ve Martin 2020)	3+1	Yatak odalarının gündüz okul, oyun alanı ve dinlenme alanı olarak ayrılması, evdeki sessiz alanların gece ürkütücü olarak tanımlanması, ıslak hacimlerin el yıkama ve sanitasyon istasyonu ve salonun sığınak olarak nitelendirilmesi	Gece ve gündüz değişen rutin, Sessiz Mekan, Evden Çalışma
	Sam Emrich Amerika How 2020 Remapped Your Worlds? (Bliss ve Martin 2020)	Studyo Daire	Yeni normalde eve giren işlevler, bitkilerini suladığı, yoga yaptığı, dans ettiği, duvara ayaklarını uzatıp dinlendiği farklı alanları keşfetmesi, balkonu sesli iletişim için kullanması	Bitki, Hobi, Spor, Evden Çalışma, Balkon

EK-2

Bu araştırma, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi kapsamında yapılmaktadır. Ankette paylaştığınız bilgiler sadece araştırma amaçlı olarak kullanılacaktır.

COVID-19 virüsünün tüm dünyada yayılması ile ortaya çıkan pandemi ile birlikte tüm dünya evlerine kapandı ve ev, hem sosyal hem de fiziksel ihtiyaçların karşılandığı yegane mekan haline geldi. Salgınların etkin olduğu süre zarfında ve sonrasında kentler ve yapılı çevre üzerindeki etkisine yeni bakış açıları geliştirmek; çalışma ve yaşam kalıplarını birleştiren yeni yaşam tarzlarıyla ilgili kavramları belirlemek; bu dönemde mimarlara düşen önemli araştırma konuları oldu.

Anketi doldurmanız durumunda farklı kullanıcıların içinde bulundukları pandemik koşullarda evlerinde ne gibi değişikliklere gittiğini, mevcut tasarımların yeterli olup olmadığını ortaya koymak mümkün olacaktır. Öte yandan bundan sonraki süreçte konut tasarımında geliştirilebilecek yaklaşımların tespit edilmesi de amaçlanmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmaya zaman ayırarak doğru yanıtlar vermeniz araştırmamızın güvenilirliğinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Anket 4 bölümden oluşmaktadır. Kişisel, konuta ait, değişimin saptanmasına yönelik ve memnuniyet-öneri soruları bulunmaktadır. İlginiz ve yardımınız için teşekkür ederiz.

A. Kişisel Bilgiler

1.Cinsiyetiniz: ( ) Kadın **( )** Erkek	***2.*** Medeni Durum ( ) Bekar ( ) Evli ( ) Ayrılmış veya Dul
3. Yaşınız: ( ) 18-25 ( ) 25-35 ( ) 35-45 ( ) 45-55 ( ) 55-65 ( ) 65 yaş ve üzeri	**4.** Eğitim Durumunuz ( ) ilkokul ( ) ortaokul ( ) lise ( ) ön lisans ( ) lisans ( ) yüksek lisans ( ) doktora

6. Yaşadığınız il:	
7. Bursa'da yaşıyorsanız lütfen yaşadığınız ilçeyi belirtiniz:	
8.Aynı şehirde kaç senedir yaşıyorsunuz? ( ) 1 yıldan az ( ) 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 10 yıldan fazla ( ) Doğma büyüme	**9.**Aynı evde kaç senedir yaşıyorsunuz? ( ) 1 yıldan az ( ) 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 10 yıldan fazla ( ) Doğma büyüme
10. Çalışma durumunuzu belirtiniz. ( ) Çalışıyor ( ) Ev Hanımı ( ) Öğrenci ( ) Çalışmıyor ( ) Emekli	

	Evet	**Hayır**
11. Bu süreçte uzaktan eğitim almaya/evden çalışmaya başladınız mı?		
12. Bu süreçte siz veya ev halkından biri Covid-19 hastalığını geçirdi mi?		

13. Pandemi sürecinde evden çıkmadan en fazla kaç gün geçirdiniz?		GÜN

B. Konuta Ait Bilgiler

	0	1	2	3	4	5+
14. Evinizde kaç kişi yaşıyorsunuz?						
15. Bu kişilerden kaçı 12-18 yaş aralığında?						
16. Bu kişilerden kaçı 12 yaşın altında?						
17. Eviniz kaç odalı?						
18. Evinizde kaç adet balkon var?						
19. Evinizde toplam kaç adet banyo var?						
20. Evinizde toplam kaç adet el yıkama yeri/çeşme/lavabo (mutfak dahil) var?						

	Evet	**Hayır**
21. Eviniz size mi ait?	( ) Ev Sahibi	( ) Kiracı
22. Komşularınızla birlikte kullanabileceğiniz ortak kapalı alan var mı?		
23. Komşularınızla birlikte kullanabileceğiniz ortak açık alan var mı?		
24. Odalarınız merkezi bir salonun etrafına mı konumlandırılmış?		
25. Evinizin kat planı düzenli şekillerden(dikdörtgen vb.) mi oluşuyor?		
26. Odalarınız bir koridor boyunca mı konumlandırılmış?		
27. Mutfağınız açık mutfak mı?		

28. Yaşadığınız evi en iyi ifade eden seçeneği işaretleyiniz. ( ) müstakil ev ( ) site içerisinde apartman dairesi (en çok 3 bloklu sakin bir site) ( ) site içerisinde apartman dairesi (3 ve daha fazla bloklu yoğun bir site) ( ) apartman dairesi (ayrık nizam) ( ) apartman dairesi (bitişik nizam)	**29.** Evinizde size özel, sizin kontrolünüzde kullanım alanınız var mı? ( ) Evet, yatak odam var. ( ) Evet, çalışma odam var. ( ) Birden çok. ( ) Yok.
30. Eviniz ne kadar doğal ışık alıyor? ( ) Çok ( ) Normal ( ) Biraz ( ) Az	**31.** Evinizin tavan yüksekliği ne kadar? ( ) 2.60 m'den az ( ) 2.60m -3.00m ( ) 3.00 m'den fazla
32. Evinizin bir odasında oturduğunuzda görüş alanınızı **GENELLİKLE** nasıl tanımlarsınız? ( ) Birkaç geçiş alanını görebiliyorum. ( ) Diğer odayı görebiliyorum. ( ) Sadece içinde bulunduğum odayı görebiliyorum. ( ) Evin her alanına hakim olabiliyorum.	**33.** Evinizin manzarasını nasıl tanımlarsınız? ( ) kentsel bir manzara ( ) deniz manzarası ( ) yeşil bir manzara ( ) manzaram yok.

34. Eviniz yaklaşık kaç metrekare?

35. Hangileri evinizde sessiz olarak nitelendireceğiniz mekanlardır? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

( ) Salon	( ) Yatak odam	( ) Diğer yatak odaları	( ) Çalşma odam
( ) Mutfak	( ) Balkon	( ) Hol	( ) Yok.

C. Değişimin Saptanmasına Yönelik Sorular

36. Covid-19 pandemi sürecini ve öncesini düşünürek size en yakın gelen 3 ifadeyi işaretleyiniz. (Pandemi öncesine ait 3, sonrasına ait 3 seçenek işaretlenmesi beklenmektedir.)

	Pandemi Öncesi	Pandemi Sürecinde
Ev, güvenlik sağlayan bir alandır.		
Ev, kendimi ifade edebildiğim bir yerdir.		
Ev, düzenleyebildiğim, kontrol edebildiğim bir yerdir.		
Ev, anılarım ve geçmişimle kurduğum bağdır.		
Ev, ailem ile kurduğum ilişkileri güçlendirdiğim yerdir.		
Ev, eylemlerim için özgür bir ortam sunar.		
Ev, dış dünyadan saklandığım bir sığınaktır.		
Ev, toplum içinde bir statü göstergesidir.		
Ev, ihtiyaçlarımı karşıladığım estetik bir mekandır.		
Ev, ailemin geleceğini garanti altına alır.		
Ev, bir yatırım aracıdır.		
Ev, beni kötü çevre koşullarından korur.		

37. Ev içindeki mekanları pandemi öncesi ve sırasında hangi amaçlarla kullandığınızı belirtiniz.

	Salon		Yatak Odası		Balkon		Mutfak	
	Önceden	Şu an	Önceden	Şu an	Önceden	Şu an	Önceden	Şu an
Dinlenme								
Yeme, İçme								
Eğlenme,								
Aile üyeleriyle biraraya gelme								
Uzaktan Eğitim								
Evden Çalışma								
Depolama								
Spor, hobi								
Çamaşır Kurutma								
Yalnız Kalma								
Diğer								

38. Temiz hava almak için en çok kullandığınız size uygun olan açık alanı işaretleyiniz.

	Balkon	Evimin bahçesi	Apartman bahçesi	Sitenin bahçesi	Apartman önü	Mahalle Parkı	Kent Parkları
Pandemi Öncesinde							
Pandemi Sırasında							

39. Pandemi sürecinde yaşanılan durumlara katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Fikrim yok. (Soru bana uygun
Evden çalışmaya/okumaya başladım ve kendimi bu duruma adepte etmekte zorlandım.						
Evden çalışmaya/okumaya başladım ve evimi bu duruma adepte etmekte zorlandım.						
Evdeki kişilerle yakın mesafede bulunmamaya çalıştım.						
Hane halkı evde daha fazla zaman geçirmeye başladı.						
Pandemi döneminde evde mahremiyet alanım azaldı / özgürlük alanım kısıtlandı.						
Evin girişinde kıyafetlerimi veya aldığım ürünleri sterilize edecek bir alan yaratmakta zorlandım.						
Pandemi döneminde evde tamirat ve yenileme işlemleri yaptım.						
Pandemi döneminde ev içi mobilyaların yerini değiştirdim.						
Pandemi döneminde hane halkı ile tartışmalar ve anlaşmazlıklar arttı..						
Pandemi döneminde evime veya balkonuma çeşitli bitkiler aldım.						
Pandemi döneminde eve bağlılığım arttı.						
Bu dönemi bahçeli bir evde geçirmek isterdim.						
Bu dönemi herkesten uzakta izole bir evde geçirmek isterdim.						
Evde kalmaktan dolayı ruh sağlığım kötüleşti..						
Pandemi döneminde yeşil alana olan ihtiyacım arttı.						
Pandemi döneminde balkonda geçirdiğim süre fazlasıyla arttı.						
Pandemi döneminde balkondan komşularım ve tanıdıklarımla iletişimim arttı.						
Site içerisindeki ortak kapalı alanları daha sık kullandım.						
Site içerisindeki ortak AÇIK alanları daha sık kullandım.						
Pandemi döneminde farklı yaşam alanı (ev, karavan, yazlık, kulübe vb.) kullanmaya başladım.						
Pandeminin bir sonucu olarak kendi hayatımda bir değişiklik yaşamadım.						
Covid-19'lu aile üyesi bu süreçte ayrı banyo/tuvalet kullandı.						
Covid-19'lu aile üyesi bu süreçte odasından başka bir mekanda vakit geçirmedi.						

D. Memnuniyet ve Öneri Soruları

40. Pandemi ve karantina sürecini yaşarken evinizi ne kadar yeterli bulduğunuzla ilgili soruları cevaplayınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Fikrim yok. (Soru bana uygun değil.)
Pandemi sürecinde yaşadığım evden memnunum.						
Odaların sayısını yeterli buluyorum.						
Odaların büyüklüklerini yeterli buluyorum.						
Toplam konut alanını yeterli buluyorum.						
Evimin doğal ışık alımını yeterli buluyorum.						
Evimin dış alan (balkon vb.) büyüklüğünü ve sayısını yeterli buluyorum.						
Evimin manzarasından memnunum.						
Evimin kat yüksekliğinden memnunum.						
Evimdeki hijyen alanlarının sayısı (tuvalet/banyo vb.) yeterli.						
Evde kendimi ait olduğum yerde hissederim.						
Ev içi mekanlar Covid-19'lu aile üyesinin ev içi izolasyonu için uygun ve yeterliydi.						
Odaların değiştirilebilir (esnek) olmasını isterdim.						
Duvarlar yerine hareketli bölücülerin olmasını isterdim.						
Evimin açık planlı olmasını isterdim.						
Konutun çatı alanında aile üyeleri ile açık havada bir araya gelebileceğim bir mekan olmasını isterdim.						

Pandemi döneminde evlerinizde ne gibi değişiklikler yaptınız? (Örneğin: Odaların kullanım amaçlarını değiştirdiniz mi?)

……

……

……

Katılımınız için teşekkür ederiz.

EK-3

PANDEMİ SÜRECİNDE KONUT- Değişimin Saptanmasına Yönelik Sorular	OLUMLU	OLUMSUZ	***ORTALAMA***	***STANDART SAPMA***
Evin girişinde kıyafetlerimi veya aldığım ürünleri sterilize edecek bir alan yaratmakta zorlandım.		-	2,984	1,235
Pandemi döneminde balkondan komşularım ve tanıdıklarımla iletişimim arttı.		-	**2,702**	**1,229**
Pandemi döneminde balkonda geçirdiğim süre fazlasıyla arttı.	+		**3,749**	**1,088**
Evden çalışmaya/okumaya başladım ve bu duruma adapte olmakta zorlandım,		-	**3,208**	**1,302**
Evden çalışmaya/okumaya başladım ve evimi bu duruma adapte etmekte zorlandım.	+		**2,950**	**1,249**
Evdeki kişilerle yakın mesafede bulunmamaya çalıştım.		-	**2,822**	**1,303**
Hanehalkı evde daha fazla zaman geçirmeye başladı.	++		**4,370**	**0,845**
Pandemi döneminde evde mahremiyet alanım azaldı / özgürlük alanım kısıtlandı.		-	**2,820**	**1,290**
Pandemi döneminde evde tamirat ve yenileme işlemleri yaptım.	+		**3,167**	**1,224**
Pandemi döneminde ev içi mobilyaların yerini değiştirdim.	+		3,190	1,266
Pandemi döneminde hanehalkı ile tartışmalar ve anlaşmazlıklar arttı.		-	2,812	1,244
Pandemi döneminde evime veya balkonuma çeşitli bitkiler aldım.	+		3,160	1,249
Pandemi döneminde eve bağlılığım arttı.	+		3,613	1,197
Bu dönemi herkesten uzakta izole bir evde geçirmek isterdim.	+		3,223	1,287
Bu dönemi bahçeli bir evde geçirmek isterdim.	++		4,5	0,841
Evde kalmaktan dolayı ruh sağlığım kötüleşti.		-	2,923	1,185
Pandemi döneminde yeşil alana olan ihtiyacım arttı.	++		4,236	0,885
Site içerisindeki ortak kapalı alanları daha sık kullandım		--	2,179	1,059
Site içerisindeki ortak AÇIK alanları daha sık kullandım.	+		3,459	1,236
Pandemi döneminde farklı yaşam alanı (ev, karavan, yazlık, kulübe vb.) kullanmaya başladım.		-	2,657	1,265
Pandeminin bir sonucu olarak kendi hayatımda bir değişiklik yaşamadım		--	2,488	1,104
Covid-19'lu aile üyesi bu süreçte ayrı banyo/tuvalet kullandı.	+		3,214	1,360

PANDEMİ SÜRECİNDE KONUT- Memnuniyet ve Öneri Soruları	OLUMLU	OLUMSUZ	***ORTALAMA***	***STANDART SAPMA***
Pandemi sürecinde yaşadığım evden memnunum.	+		3,843	1,023
Odaların sayısını yeterli buluyorum.	+		3,656	1,193
Odaların büyüklüklerini yeterli buluyorum.	+		3,618	1,155
Toplam konut alanını yeterli buluyorum.	+		3,591	1,167
Evimin doğal ışık alımını yeterli buluyorum.	+		3,851	1,154
Evimin dış alan (balkon vb.) büyüklüğünü ve sayısını yeterli buluyorum.	+		3,534	1,297
Evimin manzarasından memnunum.	+		3,461	1,320
Evimin kat yüksekliğinden memnunum.	+		3,931	1,042
Evimdeki hijyen alanlarının sayısı (tuvalet/banyo vb.) yeterli.	+		3,748	1,141
Evde kendimi ait olduğum yerde hissederim.	++		4,282	0,788
Ev içi mekanlar Covid-19'lu aile üyesinin ev içi izolasyonu için uygun ve yeterliydi.	+		3,685	1,208
Odaların değiştirilebilir (esnek) olmasını isterdim.	+		3,627	0,993
Duvarlar yerine hareketli bölücülerin olmasını isterdim.		-	3,045	1,211
Evimin açık planlı olmasını isterdim.		-	3,008	1,182
Konutun çatı alanında aile üyeleri ile açık havada bir araya gelebileceğim bir mekan olmasını isterdim.	++		3,965	0,978
Hobilerim için fazladan bir mekana ihtiyaç duyuyorum.	+		3,572	1,188
Mesleki çalışmalarım için fazladan bir mekana ihtiyaç duyuyorum.	+		3,403	1,208
Evin giriş alanında ayrı kalıcı bir sterilizasyon-temizlenme mekanı (lavabo, dezenfektan ünitesi vb.) olmasını isterdim.	+		3,679	1,087

- ***%70' in üzerindeki olumlu cevaplar ++ olarak ifade edilmiştir.***
- ***%70'nin üzerindeki olumsuz cevaplar -- olarak ifade edilmiştir.***
- ***Olumlu cevaplar olumsuz cevaplardan fazla ise +, az ise – olarak gösterilmiştir.***
- ***Kesinlikle katılıyorum:5, Katılıyorum:4, Ne katılıyorum ne katılmıyorum:3, Katılmıyorum:2, Kesinlikle Katılmıyorum:1 değerleri verilerek ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır.***